

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

HISTORIE HÝSKOVA

DIDAKTICKÉ VYUŽITÍ REGIONÁLNÍCH DĚJIN NA 1. STUPNI ZŠ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Iveta Čuporiová

Učitelství pro základní školy, obor Učitelství 1. stupně ZŠ

Vedoucí práce: PaedDr. Helena Východská

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne

.....

vlastnoruční podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce PaedDr. Heleně Východské za metodické vedení práce, cenné rady a podněty při zpracování mé diplomové práce.

OBSAH

1	ÚVOD.....	6
2	TEORETICKÁ ČÁST.....	10
2.1	POLOHA OBCE HÝSKOV	10
2.2	NEJSTARŠÍ ZNÁMKY OSÍDLENÍ	10
2.2.1	Nejstarší paleolit	10
2.2.2	Střední paleolit.....	11
2.2.3	Mladý paleolit	13
2.2.4	Pozdní paleolit.....	14
2.2.5	Období mezolitu.....	14
2.2.6	Období neolitu	15
2.2.7	Starší doba bronzová.....	17
2.2.8	Mladší doba bronzová.....	17
2.2.9	Halštatská kultura.....	19
2.2.10	Laténská kultura	21
2.2.11	Římská kultura.....	23
2.3	HÝSKOV – HISTORIE OBCE	25
2.3.1	Pověst o založení obce	25
2.3.2	Vývoj názvu obce.....	26
2.3.3	Vznik obce	27
2.3.4	Obec ve středověku.....	28
2.3.5	Obec v 17. století.....	29
2.3.6	Vývoj obce od počátku 18. století do začátku 1. světové války	30
2.3.7	Obec v 1. světové válce	33
2.3.8	Obec od vzniku ČSR do okupace	35
2.3.9	Obec v období okupace.....	37
2.3.10	Poválečná léta v obci.....	41
2.3.11	Padesátá léta v obci	41
2.3.12	Průběh šedesátých let v obci.....	41
2.3.13	Období sedmdesátých let	42
2.3.14	Osmdesátá léta v obci	43
2.4	VZNIK A HISTORIE MÍSTNÍCH ŽELEZÁREN.....	43
2.4.1	Pověst o založení železáren.....	43
2.4.2	Důvody zakládání železárenských hutí.....	44
2.4.3	Založení železáren ve Staré Huti	44
2.4.4	Železárny a jejich podoba za Ottů z Losu	45
2.4.5	Železárny v období temna.....	45

2.4.6	Železářská huť v rukou Valdštejnů	46
2.4.7	Výroba železa v huti v 18. století.....	47
2.4.8	Stará Huť v 19. století.....	48
2.4.9	Železářny v době 1. světové války.....	49
2.4.10	Důsledky hospodářské krize na místní železářny	49
2.5	KELTSKÉ OPPIDUM STRADONICE.....	50
2.5.1	Kdo byli Keltové?	50
2.5.2	Vznik oppida	51
2.5.3	Objevení oppida	51
2.5.4	Archeologický výzkum oppida.....	52
2.5.5	Vývoj a podoba oppida.....	53
2.5.6	Život v oppidu.....	54
2.5.7	Mincovnictví v oppidu	54
2.5.8	Výrobky stradonické mincovny	55
2.5.9	Zlatonosná Berounka	55
2.5.10	Zánik oppida	56
2.5.11	Dochované nálezy z oppida.....	56
2.6	HÝSKOVSKÁ ŠKOLA	57
2.6.1	Založení školy v Hýskově	57
2.6.2	Současná škola	58
3	PRAKTICKÁ ČÁST	61
3.1	EXKURZE DO NEDALEKÉ SKLÁRNY – RÜCKL CRYSTAL, A. S.	61
3.2	DIDAKTICKÁ AKTIVITA „NEBOJTE SE POVĚSTÍ“	66
3.3	TURISTICKÁ VYCHÁZKA V OBLASTI CHKO ČESKÝ KRAS	72
3.3.1	Příprava turistické vycházky	72
3.3.2	Naučná stezka Srbsko – Beroun	72
3.4	DIDAKTICKÉ AKTIVITY V HODINÁCH VLASTIVĚDY.....	83
3.5	ORIENTAČNÍ DIDAKTICKÁ HRA S TÉMATIKOU MÍSTNÍCH DĚJIN	93
4	ZÁVĚR.....	97
5	SUMMARY	100
6	BIBLIOGRAFICKÁ ČÁST	101
6.1	LITERÁRNÍ ZDROJE.....	101
6.2	INTERNETOVÉ ZDROJE.....	102
6.3	ARCHIVÁLIE	102
7	OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	103

1 ÚVOD

Téměř v srdci Čech se nachází berounský kraj, vyznačující se úžasnou proměnlivostí a malebností přírodních krás. Na několika stovkách kilometrů čtverečních se prolínají husté křivoklátské lesy, hluboký kaňon řeky Berounky, Český Kras s proslavenými Koněpruskými jeskyněmi a civilizací málo dotčené brdské pohoří. Bohaté přírodní půvaby doplňují i četné kulturní skvosty v čele s nejznámějším Karlštejnem. Dále dvojice hradů Točnick a Žebrák, nižborský zámek či pozdně románský kostel na Velízi. Tyto kulturní památky dokládají bohatou a pestrou minulost tohoto kousku země, vtěsnaného mezi majestátní Brdy a rozlehlé křivoklátské lesy. Výčet historických událostí, jež se ve zdejších kraji odehrály, by vydal dlouhý seznam, proto připomínám jen ty nejzajímavější – zjetí Jaromíra Vršovci na Velízi roku 1003, bitva u Loděnice mezi Bedřichem a Soběslavem II. roku 1179, zdické jednání mezi Husity a stoupenci Zikmunda roku 1423, požár města Žebrák roku 1532, při kterém málem uhořel Ferdinand I.

Osud berounského kraje byl v minulosti hluboce ovlivňován především přítomností královského loveckého hvozdu a trasou životně důležité norimberské stezky, spojující Čechy s říší. Ať už v dobrém – výstavbou královského města Berouna či Karlštejna nebo i ve zlém – morovými epidemiemi, častými průchody vojsk spojené s drancováním a loupením.

Stejně bohatou minulost pro dalece starší a delší období zdejšího kraje dokládají archeologické prameny. Není to jen světoznámé stradonické oppidum nad Habrovým potokem, ale i desítky dalších lokalit evropského významu. Např. nejstarší doklady lidské přítomnosti staré více jak jeden a půl miliónu let nebo největší české bronzové hradiště na Plešivci s desítkami bronzových depotů, či nejbohatší germánský hrob ze 4. století, objevený v Berouně.

Díky geografické poloze Berounska neměly především kulturní dějiny pravděpodobně v celých Čechách obdoby. Jeho umístění na okraji středočeské sídelní komory a přítomnost dvou stezek spojujících Čechy s jižním a západním sousedstvím mělo vliv na střetávání odlišných kultur z těchto tří oblastí, které působily na místní obyvatelstvo. To se s nimi muselo potýkat a vyrovnávat.

Na Berounsku žiji více jak dvacet let a toto místo bude již navždy neodmyslitelnou součástí mého života. Kouzlo zdejší krajiny a vědomí významných událostí, které se zde

v historii odehrály, mně inspirovaly k výběru tématu mé diplomové práce – Historie Hýskova a blízkého kraje a její následné využití ve Vlastivědě a předmětech skupiny Člověk a jeho svět. S nadšením jsem uvítala skutečnost, že při zpracovávání mé diplomové práce budu mít možnost podrobněji nahlédnout do minulosti obce, kde žiji, a důkladněji analyzovat některé historicky významné lokality.

Domnívám se, že každý by měl znát historii svého bydliště a své informace předávat z generace na generaci. Určitě je dobré, začít rozvíjet zájem o minulost již v dětském věku. Neboť děti jsou zvědavé a rády poznávají nové věci. Současně jsou velmi citlivé ve vztahu ke svému nejbližšímu okolí. Myslím si, že nejdůležitějším úkolem pedagogů vyučujících dějiny na prvním stupni ZŠ je samotné vzbuzení zájmu o poznávání minulosti. Velkým úspěchem pro vyučujícího je, pokud u žáků docílí jejich chutě dalšího poznání. Vycházkami, exkurzemi a dalšími aktivitami dosáhneme nejen zpestření výuky, ale žákům tak mohou zajímavě přiblížit jak současnost, tak i minulost. Dokážou při nich lépe hledat klady a zápory minulosti i současnosti, porovnat je a pochopit jejich vzájemné vztahy.

Cílem této diplomové práce je proto poskytnout pedagogům na 1. stupni ZŠ metodický návod k didaktickým aktivitám, jejichž prostřednictvím se žáci mladšího školního věku seznámí s minulostí své obce a blízkého okolí. Touto prací jsem také chtěla rozvíjet u žáků kladný vztah k poznávání minulosti, kde žijeme.

Dílčím cílem mé diplomové práce bylo shromáždit a utřídit dostatečné množství informací o historii obce Hýskov a okolního kraje. S těmito informacemi se podrobně seznámit a na jejich základě zpřehlednit místní regionální historii od počátku prvního osídlení až po současnost. Některé z kapitol místních dějin, které považuji za edukačně vhodné, podrobněji analyzovat. Takové, které se týkají například zajímavého místa nebo tradice, související s historickým pojetím obce. Cílem práce bylo také navrhnout řadu didaktických aktivit, které lze využít v předmětech skupiny Člověk a jeho svět a jejichž prostřednictvím lze žáky mladšího školního věku zábavnou a nenásilnou formou s regionální historií seznamovat.

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí. V první, teoretické části, se nachází historický obraz obce Hýskov a jejího nejbližšího okolí a to od počátku jejího osídlení až po současnost. Jsou v ní zachyceny významné mezníky v dějinách obce a události, které se během staletí odehrály. Podrobně zde sleduji postupný vývoj obce, který je chronologicky

řazen do kapitol. Součástí teoretické části je podrobná analýza dvou kapitol z místních dějin, které sehrály důležitou roli v místní historii. Výsledkem druhé, praktické části diplomové práce je jak metodické tak praktické zpracování řady didaktických aktivit, které lze využít ve výuce Vlastivědy a předmětech skupiny Člověk a jeho svět. Vytvořila jsem plán exkurze, naučné vycházky a orientační hry v terénu, při kterých se žáci zábavnou formou seznamují s minulostí svého bydliště. K těmto didaktickým aktivitám jsem v rámci praktické části vypracovala pracovní listy s úkoly zaměřenými na procvičení dané tematiky. Plnění úkolů poskytne žákům prostor k samostatnému hledání a objevování, které je doplněno výkladem učitele. Zpracování těchto didaktických aktivit je vhodným a plnohodnotným námětem k rozšíření vlastivědného učiva na 1. stupni ZŠ pro 4. a 5. ročník. Žáci se při výuce vlastivědy většinou setkávají jen s učebnicí a pracovním sešitem a nové informace se dozvídají bez možnosti vlastního poznání. Výuka se většinou odehrává pouze ve třídě. Domnívám se, že nejlepší a nejzajímavější formou výuky vlastivědy jsou vycházky, výlety a exkurze, které žákům umožní vlastní pozorování – zjišťující, popisné a objevné.

Na samotném počátku sbírání podkladů a dat pro mou diplomovou práci jsme se nejdříve obrátila na Městskou knihovnu v Berouně. Zde mi poskytly několik knih vztahujících se k historii Berounska, zejména k období prvního osídlení. Stěžejní část této literatury byla dostupná pouze prezenčně, proto jsem dlouhé hodiny trávila četbou těchto knih ve studovně.

Při shromažďování dostupných pramenů jsem se poté obrátila na obecní úřad v Hýskově, kde poskytly materiály vztahující se k dějinám obce: FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*, ZÍKA, B. *Starohuťské paměti*, ZÍKA, B. *Vzpomínka valcíře* a chronologicky předposlední *Pamětní knihu obce Hýskova, 1958 – 1985*, která je dosud uložena na obecním úřadě.

Dále jsem navštívila Státní okresní archiv v Berouně, kde jsem bádala v historických pramenech, dostupných pouze zde v archivu. Jednalo se zejména o *Pamětní knihy obce Hýskova*, z nichž nejstarší, která se mi dostala do rukou, byla založena 14. 1. 1923 zdejším učitelem Janem Libichem, který byl pověřen psaním pamětní knihy obce. Dalšími cennými prameny, dostupnými pouze v archivu, a které mi byly nápomocny při sběru dat, byly: ZELINKA, F. V. *Okres berounský: Nástin místo a dějepisný*, PELC, V. *Minulost Berounska*.

Mezi nejstarší, velmi cenné publikace, ze kterých jsem čerpala informace pro svou práci, patří: VÁVRA, J. *Paměti královského města Berouna*, z roku 1899 a PÍČ, J. L. *Přehled české archeologie*, z roku 1908.

Kromě hodnotné literatury při sbírání podkladů pro práci jsem použila i jiný druh metody, a to terénní výzkum. Navštívila a prozkoumala jsem oppidum Stradonice a mnohá místa Českého Krasu s ohledem na možnosti provedení vhodných didaktických aktivit. Z výzkumu jsem pořídila fotografické záznamy, které jsou v práci dokumentovány. Dále jsem navštívila Muzeum Českého Krasu v Berouně, kde jsem se podrobně seznámila s expozicemi Geopark Barrandien, Jeskyně v Českém Krasu, paleontologickou a etnografickou expozicí, které mi byly nápomocny při sběru dat.

Za základ dostupných pramenů pro svou práci považuji publikaci od pana Dr. Josefa Fišera, čestného občana obce Hýskov, *Historie obce Hýskova* a publikaci od Bohuslava Zíky *Starohuťské paměti*. První kniha byla autorem napsána z důvodu, že dosud nebyla souhrnná historie Hýskova ještě napsána. Autor musel několik let hledat v archivech, pročíst kroniky i knihy, ve kterých zmínky o obci byly mnohdy strohé. Cenné svědectví přinesly autorovi orální prameny – vypravování pamětníků, kteří tak autorovi pomohli doplnit nezachycené události v literatuře zvláště z 20. století. Kniha je založena na historické faktografii, zatímco druhá publikace je spíše volné vypravování pamětníka, které je obohacené vlastními ilustracemi a doplněno vlastním názorem autora.

Co se týče časové náročnosti na shromažďování dostupných pramenů, nejnáročnější byla pro mě badatelská činnost v Okresním archivu v Berouně, při pročítání a pořizování záznamů a z pamětních knih obce. Důkladně jsem se seznámila s proběhnutými událostmi z období 20. století, ať už válečnými či neméně významnými meziválečnými a poválečnými.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 POLOHA OBCE HÝSKOV

Obec Hýskov, místo mého bydliště, se nachází ve Středočeském kraji, 4 km severozápadně od okresního města Berouna. Leží v údolí malebné řeky Berounky, na jejím levém břehu, uprostřed krásné, lesnaté krajiny, v nadmořské výšce 261 m n. m. Hýskov leží na východním úpatí Křivoklátské vrchoviny (Obr. 1) a obcí prochází hranice CHKO Křivoklátsko. Na východ od obce se vypíná 459 metrů vysoký vrch Plešivec, na severu dosahuje výška vrchu Kluk 392 metrů. Na jih od Hýskova, na protilehlém břehu řeky Berounky, se rozprostírá 493 metrů vysoký vrch Děd a na jihovýchod vrch Brdatka, měřící 377 metrů.¹

Se svým okolím je Hýskov spojen sítí okresních silnic. V těsném sousedství Hýskova se nacházejí obce Nižbor, který je vzdálen 2,5 km od obce a obec Chyňava, vzdálená od obce 5 km. Na druhém břehu řeky Berounky leží 4 km vzdálená Zdejcina, která je částí města Berouna a 5,5 km vzdálené Stradonice, které jsou částí obce Nižbora. Nejbližšími většími středisky v okolí jsou Beroun, vzdálený 4 km, Kladno, vzdálené 21 km a hlavní město Praha, která je od obce vzdálená 35 km.²

Díky své poloze v údolí řeky Berounky a uprostřed lesnaté krajiny je obec a její blízké okolí vyhledávanou lokalitou pro rekreaci, turistiku a v poslední době především rozmáhající se cykloturistiku.³

2.2 NEJSTARŠÍ ZNÁMKY OSÍDLENÍ

2.2.1 NEJSTARŠÍ PALEOLIT

Naši předkové, první zástupci rodu Homo, se na Zemi objevili před několika miliony let. Mnohé a mnohé generace si tak předávali stále nové a prověřené zkušenosti, jež umožnily přežití a úspěšný vývoj lidského rodu až do současnosti.

Nejstarší paleolit představuje období vývoje lidských dějin, kdy se formovaly samotné základy našeho rodu. Člověk se postupně vymaňoval z přísných zákonitostí přírodního

¹ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s 1.

² Mapy [online] [cit. 2. 11. 2016]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni>

³ Obecní úřad Hýskov [online] [cit. 2. 11. 2016]. Dostupné z: <http://www.obechyskov.cz/uvod>

vývoje a pomalu začínal užívat své schopnosti k budování vlastního světa. Právě v této době byly položeny základy naší úspěšné existence na tomto světě. Přestože se lidé v této době ještě nemohli pyšnit vysokou klimatickou adaptabilitou, existují z našeho státu a přímo z Berounska, blízkého okolí naší obce, hmotné důkazy o tom, že v klimaticky příhodných podmínkách interglaciálů⁴, žil člověk i zde.

K objevu dosud nejstaršího osídlení našeho regionu, Berounska, došlo náhodně. Při stavbě dálnice mezi Prahou a Plzní byl během zemních prací odhalen asi 30 m vysoký a 600 m dlouhý profil se zachovanými vrstvami ze spodního pleistocénu (Obr. 2). Toto naleziště skrývalo i doklady o přítomnosti člověka. V nynější době se místo nachází nad soutokem Berounky a Litavky, ve výšce asi 70 m nad tokem řeky. Objeveno zde bylo 83 kusů kamenných nástrojů, mezi nimiž se objevil i jednoduchý pěstní klín, dále sekáče, drasadla a nože. Naši předkové si však zde své nástroje nezhotovovali náhodně, ale již se jednalo o dokonalé a promyšlené řemeslnické výrobky. O tom svědčí nálezy jader a úštěpů, tedy polotovarů, z nichž se ještě další úpravou zhotovovaly konečné nástroje. Stáří této kolekce kamenné štípané industrie (Obr. 3) z naleziště Beroun – dálnice se pohybuje kolem těžko uvěřitelných 1, 87 – 1, 67 miliónů let.⁵

„Pojedete-li tedy někdy po dálnici z Prahy do Plzně, přibrzděte své vozidlo před Berounem, v místě nájezdu na velký dálniční most nad soutokem Berounky a Litavky, a rozhlédněte se kolem sebe – nacházíte se totiž v místě nálezu zatím nejstaršího lidského osídlení na Berounsku a prozatím také ve střední Evropě.“⁶

2.2.2 STŘEDNÍ PALEOLIT

Dokladem lidského osídlení našeho regionu, Berounska, z období středního paleolitu je pazourkový hrot, nalezený v Turských maštálích⁷ (Obr. 4) u Tetína, které jsou od naší obce vzdáleny pouhých 5 km. V nedalekém Srbsku, ležícím ještě o 2 km dále po proudu řeky Berounky, byl v roce 1945 nalezen pěstní klín, a to na hraně plošiny 65 m nad současným

⁴ Interglaciál je doba meziledová, tj. teplejší období mezi dvěma ledovými dobami ve čtvrtohorách.

⁵ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 40 – 43.

⁶ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 43.

⁷ Turské maštale jsou jeskyně v Českém krasu, nacházející se na skalním ostrohu Tetínských skal mezi řekou Berounkou a lomem č. 152 „Pod hradem“, který také z velké části jeskyně zničil.

tokem řeky. Tento podlouhlý pěstní klín, který byl vytvořen z velkého valounu žlutohnědého křemence, ukazuje na snahu našich předků pronikat do krasových oblastí.

O tom, že mladší fáze středního paleolitu přála lidskému osidlování zdejších krasových jeskyní, svědčí nálezy v jeskyni Chlupáčova slůj u Koněprus (Obr. 5). Nálezy kamenné štípané industrie tvořily úštěpy, drasadla, škrabadla, jednostranně opracovaný pěstní klín a masivní sekáč. Dále zde byly objeveny fosilní ulity měkkýšů a především kostí zvířat, které odpovídají vyznívajícimu interglaciálu – medvěda, lva jeskynního, hyeny, koně, bobra, nosorožce a tura. Dále kosti lišky obecné, lišky polární a vlka, které odpovídaly studenému glaciálnímu období.⁸

Další doklad lidského osídlení krasových jeskyní na Berounsku přináší jeskyně Ve vratech neboli Axamitova brána (Obr. 6) na vrcholu Kotýzu, nedaleko obce Tmaň. Osídlení člověkem zde bylo zachyceno v kamenné štípané industrii vyrobené z místních surovin (buližník⁹, křemen, křemenec, rohovec). Stolz a Matoušek ve své knize „Berounsko a Hořovicko v pravěku a ranném středověku“ uvádějí: „V kolekci se setkáváme s čepelovým jádrem, 14 úštěpy, kde se mezi hrubými masivními formami vyskytují i čepele a úštěpy z hrany jádra. Mezi nástroji se objevují dva nevýrazné hroty, sedm drasadel různých forem včetně škrabadla, a sedm nožů, mezi nimiž převažují nože s přirozeným hřbetem. Významný je výskyt nože typu Pradnik¹⁰. Vedle toho zaznamenáváme ještě vruby, vrtáky, rydlo a dláto.“¹¹

Co přesně vyvolalo zájem o pravěké osidlování jeskyní, zvláště pak v Českém krasu, se dnes přesně neví, ale je možné, že zhoršující se klimatické podmínky s nástupem poslední doby ledové.¹²

⁸ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 48 – 51.

⁹ Buližník je druh usazené křemité horniny, pocházející ze starohor. Pro svou vysokou tvrdost jej pravěcí lidé někdy používali namísto pazourků.

¹⁰ Nůž typu Pradnik je zvláštní typ nože, pro který je typický tzv. pararydlový úder. Vyskytoval se v době středního paleolitu.

¹¹ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 52.

¹² DVOŘÁK, P. *Odkryté dějiny: první lidé na území Československa*. 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 1984. S. 9.

2.2.3 MLADÝ PALEOLIT

V době mladého paleolitu vstoupilo lidstvo do fáze největšího rozkvětu loveckých a sběračských činností, která vrcholí na Moravě obdobím pavlovienu¹³. Tento stav je neodmyslitelně spjat s lidským druhem *Homo sapiens sapiens*, který v této oblasti nahradil druh *Homo sapiens neanderthalensis*.

K dosud nejlépe zachyceným sídlištím z období magdalenien¹⁴, dokonce v celých Čechách, patří sídliště, ležící asi 7 km od naší obce, Hostim v Českém krasu, objevené v roce 1940. Pravěké sídliště leželo pod širým nebem, avšak nedaleko jeskynního systému. Byl zde objeven půdorys stanovitého obydlí, s náznaky otopného zařízení uvnitř a 16 500 kusů kamenné štípané industrie. Zajímavým nálezem byl soubor 30 misek z železitých pískovců, které mohly sloužit jako lampy. Dále pak ploché břidlicové destičky s rytinami soba a koně. Pravěcí obyvatelé zdejšího sídliště byli nejspíše lovci koní.

Další magdalenienké osídlení bylo nalezeno v Krápníkové jeskyni, ležící na levém břehu Berounky, 45 m nad současnou hladinou řeky a od hostimského sídliště vzdáleného 50 m. Nejspíše se jednalo o krátkodobé sídliště, opakovaně navštěvované lidmi.

Nedaleko výše zmíněných krasových oblastí bylo osídlení touto kulturou zachyceno v Berouně – Závodí, vzdáleném od naší obce pouhé 3 km, kde při stavbě dálničního mostu nad soutokem Berounky a Litavky bylo objeveno 11 patinovaných artefaktů z pazourku. Podle prozkoumané kamenné industrie se předpokládá, že se jednalo o sídliště magdalenienkých lovců.¹⁵

Pavel Dvořák, ve své knize „Odkryté dějiny: první lidé na území Československa“ píše: *„Magdalenienem končí období „velkých“ paleolitických kultur, jejichž kulturní habitus sjednocoval vývoj lidstva v oblasti téměř poloviny Evropy. S ústupem této kultury jednotliví prvek mizí a až do konce vývoje loveckých a sběračských kultur se s podobným panevropským fenoménem již nesetkáme.“*¹⁶

¹³ Pavlovienu je mladopaleolitická kultura, která se přibližně v období před 30 až 25 tis. lety vyskytovala v oblasti středního Podunají, včetně našeho území. Pavlovienu byl pojmenován dle moravské lokality Pavlov.

¹⁴ Magdalenien je kultura pozdní části mladého paleolitu, probíhající přibližně před 17 až 11 tis. lety. Jedná se o poslední velkou civilizaci období paleolitu.

¹⁵ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 55 – 58.

¹⁶ DVOŘÁK, P. *Odkryté dějiny: první lidé na území Československa*. 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 1984. S. 22.

2.2.4 POZDNÍ PALEOLIT

Zcela unikátním dokladem o přítomnosti lidí v období pozdního paleolitu je objev kostí dospělého muže v úzké krasové puklině na vrchu Bacín u Vinařic, nejvyšším vrchu Českého krasu. Jeho kalibrovaná datace byla určena 9150-8600 př. n. l. a dokládá pozdně paleolitické stáří. Nálezová situace, ve které byly kosti muže v puklině objeveny, naznačuje složité rituální praktiky pravěkých lidí na Berounsku a lze uvažovat o obětní nebo pohřební šachtě, svatyni.

Další osídlení z doby pozdního paleolitu, které je v berounském regionu hlášeno, je z jeskyně Tří volů, která se nachází 50 m nad současným tokem Suchomastského potoka u velkolomu Čertovy schody poblíž Koněprus. Kromě kamenné štípané industrie zde byly objeveny zvířecí kosti, a to medvěda hnědého, jelena, vlka a zajíce. Obdobné nálezy byly hlášeny z nedaleké Dolní jeskyně. Obě tato pozdně paleolitická naleziště se považují za krátkodobá lovecká stanoviště, strategicky ležící nad údolím Suchomastského potoka.¹⁷

2.2.5 OBDOBÍ MEZOLITU

Globální oteplování a zvlhčování klimatu na konci poslední doby ledové výrazně změnilo přírodní prostředí tehdejších lovců a sběračů. Výrazný rozvoj lesní vegetace (šlo především o smíšené doubravy) sice nepřál glaciální stádní zvěři (mamutům, sobům, koním), zvýšil a zpestřil však nabídku rostlinné potravy. Poslední lovcí a sběrači se museli této skutečnosti přizpůsobit, a to např. vytvořením stabilnějších menších loveckých revírů v lesnaté krajině, zaměřených na lov lesní zvěře, jelena, srnce, prasete, bobra, kuny, divoké kočky. Bohatší a klidnější vodní toky a přirozené vodní nádrže rovněž nabídly nevídané množství ryb. Nálezy tisíců skořápek na mezolitských smetištích prozrazují, že člověk přišel na chuť i vodním měkkýšům. Za typickou zbraň pozdního paleolitu a mezolitu je pokládán luk a harpuna.¹⁸

Mezolitici lovcí, sběrači a rybáři zaujali celé území berounského regionu, při snaze beze zbytků využít všechny potravinové zdroje území. V Berounce a Litavce chytali ryby a sbírali vodní měkkýše. V Křivoklátských lesích, Brdech i Českém krasu lovili lesní zvěř kvůli potravě

¹⁷ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 60 – 62.

¹⁸ Archeologie na dosah [online] [cit. 30. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.archeologienadosah.cz/o-archeologii/chronologie/prehled>.

a pro kožešiny na ošacení. Na rozdíl od paleolitického lovu, kdy byla důležitá souhra větší skupiny, stačil nyní osamocený lovec nebo malá skupinka využívající luky a šípy, harpuny, rybářské sítě a pasti. Dá se předpokládat, že se po berounském regionu, díky rozptýlenosti potravinových zdrojů, pohybovaly menší skupiny lidí, které budovaly krátkodobá sídliště složená z několika stanů a ohnišť a využívaly všechny zdroje ve svém teritoriu. Z důvodu nepatrných pozůstatků krátkodobých sídlišť a rozsáhlému zalesnění našeho regionu, je dosud známo jen deset mezolitických nalezišť.

Z okolí Tetína se mezi ně řadí jeskyně nazvaná Martina¹⁹ a sedlo nad Kodskou roklí v osadě Koda, přičemž obě tyto stanice ukazují na loveckou orientaci díky výbornému rozhledu po okolním terénu. Mezolitické osídlení bylo zjištěno také v Hostimi, nedaleko již zmíněného magdalenienkého sídliště pod širým nebem, v sedle skalnatého hřbetu na levém břehu Berounky. Další mezolitická sídliště byla nalezena na mírných svazích u drobných toků u Trubína a Koněprus.²⁰

Berounsko patří k oblastem, které přitahovaly pravěký lid již od nejstarší minulosti. Český kras nejspíš představoval pro mezolitické lovce a sběrače místo, kam se opakovaně vraceli, neboť jim poskytoval úkryt i obživu a možnosti provádění rituálních dějů.²¹

2.2.6 OBDOBÍ NEOLITU

Neolit byl ještě donedávna často charakterizován jako přelomové období ve vývoji lidské společnosti a kultury („neolitická revoluce“), kdy se člověk osvobodil ze závislosti na přírodě a nadále již nežil v nepřetržitém boji o holý život. V posledních letech se však pohled na toto období částečně změnil. Přejít od lovecko-sběračského způsobu života k chovu domácích zvířat a zemědělství je chápán jako specifický proces adaptace na změnu přírodních podmínek. V neolitu se mění postavení člověka v přírodě. Marie Tošnerová ve své knize „Beroun“ tuto změnu komentuje: „*Tvor, jehož evoluční úspěšnost byla založena na mimořádných schopnostech aktivního přizpůsobení libovolným přírodním podmínkám,*

¹⁹ Jeskyně Martina byla objevena v roce 1975 členy tetínské speleologické skupiny v lese nad Tetínem. Kromě řady nálezů zde byl objeven vzácný parohový sekeromlat.

²⁰ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 63 – 65.

²¹ Český kras – osídlení člověkem [online] [cit. 30. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.muzeum-beroun.cz/09/2010/cesky-kras-osidleni-clovekem/>

*se v neolitu dobrovolně trvale usazuje na jednom místě a stává se existenčně závislý na umělých společenstvech domestikovaných zvířat a kulturních plodin.*²²

Berounský region, jakož i okolí naší obce, osídlili neolitičtí zemědělci již na počátku kultury s lineární keramikou. Díky výborné znalosti přírodního prostředí obsadili pedologicky a klimaticky nejpříznivější část území podél vodních toků. Neolitická sídliště na Berounsku jsou doloženy v okolí Hýskova, v Loděnické kotlině, v údolí Litavky mezi Berounem a Zdicemi, mezi Hořovicemi a Zdicemi, v údolí Svinařského potoka mezi Všeradicemi a Svinařemi.²³

Dodnes je na Berounsku známo kolem 80 osad kultury s lineární keramikou, současně jich však existovalo nanejvýš 20 až 30. Rozestupy mezi stejně starými osadami byly zhruba 2 až 3 kilometry, jako u dnešních obcí, neboť zemědělci se vyplatí obdělávat pole do vzdálenosti zhruba půl hodiny pěší chůze od domova.²⁴

Kultura s vypíchanou keramikou na Berounsku pokračovala plynule v předchozím vývoji. Osídleny byly stejné oblasti, ze kterých je známo asi 60 lokalit ležících velice často na stejných místech jako předešlá kultura s lineární keramikou.

Mezi nejznámější lokality našeho regionu, kde byly provedeny záchranné výzkumy a které přinesly nejdůležitější poznatky o neolitickém vývoji, patří: stavba kravína v Chodouni, stavba dálnice a výrobních hal u Loděnic, stavba hřiště v Žebráku, provedené v letech 1970 až 2000. Unikátní nález z výzkumu u Loděnic Stolz a Matoušek v knize „Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku“ popisují takto: *„Bezesporu nejzajímavějším nálezem výzkumu u Loděnic byl pohřeb pěti osob v zásobní jámě o rozměrech 1,65 x 1,56 m a hloubce 0,6 m. Byly uloženy ve skrčené poloze na levém boku hlavou k východu a obličejem k jihu. Ve společném hrobě spočinuli starší žena (40-60 let), starší muž (40-60 let), dva mladí jedinci (pohlaví neurčeno, věk mezi 14-20 léty) a dítě (ve věku 5-7 let). Nelze vyloučit příbuzenský vztah zemřelých. Společné uložení však nasvědčuje*

²² TOŠNEROVÁ, M. *Beroun*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2008. S 15.

²³ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 74 – 80.

²⁴ JUNA, J. a kol. *Monografie Hořovicka a Berounska*. Díl II. Praha: Vydáno vlastním nákladem, 1929. S 11.

*blíže neupřesněné katastrofě – požár, epidemie. Drobná jáma tak více než 6500 let skrývala oběti nejstarší známé lidské katastrofy v našem kraji.*²⁵

2.2.7 STARŠÍ DOBA BRONZOVÁ

Starší dobou bronzovou začíná několik set let trvající období dohasínání starších kulturních tradic a postupného vzniku zcela nové civilizace. Nastupují jevy, které jsou pro novou civilizaci charakteristické. Dochází zejména k masivnímu rozšíření obchodu se dvěma základními složkami bronzu, s mědí a s cínem, jež lze nalézt jen na několika místech Evropy. Rozvoj obchodu s kovy brzy vedl i k zesílené výměně dalších komodit jako soli, kůže, látek, jantaru, dobytka, ale asi i otroků. Jeden z nejlépe probádaných fenoménů starší doby bronzové představuje pohřební ritus, a to díky stovkám odkrytých hrobů.²⁶

Únětickou kulturu, představující v Čechách starší dobu bronzovou, zaujímají na Berounsku tradiční regiony jako epochy předcházející: Loděnická kotlina, údolí Litavky mezi Berounem a Zdicemi, Hořovická kotlina, celé údolí Svinařského potoka a jižní části Českého krasu v okolí Litně. Sídliště, podobně jako v neolitu, jsou zmapována v téměř každém katastru. Dohromady jsou na Berounsku známy dvě desítky osad, pět pohřebišť, dva bronzové depoty²⁷ a menší množství bronzových předmětů. Výšinná sídliště nebo hradiště, která se častěji objevovala na konci únětické kultury, byla doposud rozpoznána na ostrožně pod dnešním Tetínem a na vrcholu Košík u Neumětel (Obr. 7). Výšinné sídliště na konci tetínské ostrožny bylo zničeno v 1. polovině 20. století lomem na kámen. Především J. Axamitovi²⁸ a dalším badatelům se odsud podařilo zachránit velké množství únětických artefaktů, mezi nimiž vyniká bronzová trojhranná dýka a tři sídla.²⁹

2.2.8 MLADŠÍ DOBA BRONZOVÁ

Mladší doba bronzová je charakterizována jako období vzniku nové civilizace, zvané lidmi popelnicových polí. Nejvýraznější proměna se odráží v pohřebním ritu, kdy jednoznačně

²⁵ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 80.

²⁶ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 104.

²⁷ Bronzový depot představoval soubor předmětů podobného charakteru záměrně uložených do země z různých důvodů – rituálních, ochranných, apod.

²⁸ MUDr. Jan Axamit (1870 – 1931) patřil mezi nejvýznamnější archeology přelomu 19. a 20. století. Patří mu velká zásluha za výzkum berounského kraje, zejména jeskyně na Tetínsku.

²⁹ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 107.

převládá spalování zemřelých, jejichž pozůstatky jsou v keramické urně ukládány na velké nekropole až o stovkách hrobů.³⁰

Nálezy velkého množství bronzových depotů, jeskynních svatyň, sakrálních míst a další poznatky svědčí o silném významu náboženských aktivit tehdejší společnosti. Souvislost mezi hustotou nalezišť a nárůstem populace popisují v knize „Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku“ Stolz s Matouškem takto: „*Mimořádná hustota nalezišť svědčí i o značném nárůstu počtu obyvatel (s mírnou nadsázkou se hovoří o „populační explozi“ mladší doby bronzové), vedoucímu ke kolonizaci nových oblastí.*“³¹

Osídlování našeho kraje se v mladší době bronzové postupně rozšiřuje i mimo oblasti osídlené v neolitu. A to do celého Českého krasu a do údolí Berounky od Stradonic, ležících od naší obce pouhé 2 km, až po Zadní Třebáň. Sídliště bychom, tak jako dnes, našli téměř všude, s výjimkou Křivoklátské pahorkatiny a Brd. Do dnešní doby je z mladší doby bronzové registrováno v našem regionu přes 50 osad, 4 pohřebiště a nejméně 5 hradišť. Hustota sídlišť rovněž vzrostla, což dokládá rozbor stáří jednotlivých nalezišť. Nejdůležitější výzkumy byly provedeny na nalezištích v Berouně - Závodí, Berouně – Plzeňském předměstí, Hlásné Třebáni a naší obci nejbližších Stradonicích.³²

Svědectvím o osídlení naší obce Hýskova v mladší době bronzové je unikátní nález z konce 19. století 10 neporušených nádob s popelem. Byly objeveny při stavbě železnice z Berouna na Křivoklát, na plochém poli ležícím na levém břehu Berounky, za krajními hýskovskými domy. Nádob s popelem byly uloženy bez zvláštního pořádku v hloubce asi jednoho metru. Doktor Josef Fišer v publikaci „Historie obce Hýskova“ popisuje velikost nalezených nádob: „*Největší byla 38 cm vysoká, 37 cm široká s 19 cm hrdlem a otvorem 8 cm a průměrem dna 11 cm. Čtyři největší nádoby měly hruškovitý tvar a v jedné byly nalezeny bronzové náušnice o průměru 4 cm a 2 cm dlouhý zlomek jehly, který měl jeden konec zahnutý v ouško.*“³³ Také v ulici Za brankou, při stavbě rodinného domu, byly nalezeny v hloubce 70 cm nádoby s popelem 20 – 25 cm vysoké a 25 cm široké. Některé

³⁰ DVOŘÁK, P. *Odkryté dějiny: první lidé na území Československa*. 2.vyd. Praha: Mladá fronta, 1984. S 29.

³¹ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 117.

³² TOŠNEROVÁ, M. *Beroun*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2008. S 17 – 18.

³³ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s 2.

byly zdobeny ornamenty, v jedné byl uložen bronzový náramek a několik drobností. Podle průzkumu odborníků pocházejí výše zmíněné popelnice z 8. století př. n. l.³⁴

2.2.9 HALŠTATSKÁ KULTURA

Na konci doby bronzové dochází ke klimatickým změnám, které vedou k řidnutí osídlení a dokonce opuštění některých oblastí. V české kotlině se výrazně vylidňují především jižní a západní Čechy. Z blíže neznámých důvodů dochází k nesnázím s dálkovou dopravou, což má za následek zhroucení celoevropské distribuce mědi a cínu a tím i výroby bronzových předmětů. Tato nová situace vede k masovému rozšíření železa, známého v Evropě již několik staletí, jehož rudy jsou dostupnější v daleko větší míře než ložiska mědi a cínu. Nová doba také potřebuje více soli (na uzení masa, nakládání ryb atd.), proto významně bohatnou komunity ovládající její ložiska. Bohaté pohřebiště u solných dolů v Hallstattu v Rakousku dalo dokonce název celé epoše.

Typickým znakem halštatské mohylové kultury bylo pohřbívání pod mohylami. Do současnosti se dochovalo velké množství mohylníků³⁵, často až s desítkami mohyl. Pohřby pod mohylami byly nejdříve přísně žárové, kostrový rituál nastoupil později. Výbavu bohatých mohyl tvořily součásti vozů, jha zdobená různými bronzovými cvočky, zdobené koňské postroje, faléry nebo různé bronzové nádoby.

Největší hradiště pozdní doby halštatské v Čechách vzniklo v polovině 6. století př. n. l. nedaleko soutoku Vltavy s Beroučkou na Závisti u Zbraslavi. Jeho součástí byl rozsáhlý posvátný okrsek, nejdříve dřevěný, později přestavěný do kamene, který v celé severoalpské oblasti neměl obdoby.³⁶

Nejvýznamnější naleziště, dokládající existenci lidského osídlení v době halštatské na Berounsku v okolí obce Hýskova, představuje mohylník u Lážovic. V 30. letech 20. století zde byl vyorán soubor bronzových předmětů: litý turban zdobený rytými kroužky, kroužek s ouškem, další kroužek s paprskovitými rameny a perla. Z pěti dochovaných mohylových náspů byly J. Maličkým³⁷ prozkoumány tři. U první mohyly o průměru 19 metrů objevil pod jihovýchodním okrajem žároviště. Na jižní straně mohyly byla připojena oválná kamenná

³⁴ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 2.

³⁵ Mohylník je označení pro mohylové pohřebiště.

³⁶ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 136 – 139.

³⁷ JUDr. PhDr. Josef Maličký byl právník, archeolog, historik, který od roku 1950 až do své smrti prováděl na Beroučku a Hořovicku archeologické výzkumy.

stavba o rozměrech 4 x 2 metry s kotlovitou jámou, která skrývala popel, zlomky keramiky a hliněnou misku. Druhá mohyla s kamenným jádrem o rozměrech 6 x 5 metrů byla zcela zničena orbou. Třetí mohyla byla obestavěna kamennou zídou o rozměrech 7 x 4 metry. Pod kameny byla zjištěna popelovitá vrstva a shořelé zbytky dřev. Mezi kameny se nacházely zlomky keramiky, kostí i železných předmětů a část bronzového náramku.³⁸

Na začátku 20. století byla u naší obce, v Berouně – Závodí a u Chodouně objevena tři plochá žárová pohřebiště. Z nálezů u naší obce se dochovaly dvě mísy a čtyři amfory s tuhovanými a černě malovanými geometrickými vzory (Obr. 8) a jedna nádoba byla zachráněna v Berouně – Závodí.

Na jižním okraji Berouna, ve vzdálenosti asi 5 km od naší obce, nedávno proběhl záchranný výzkum. Na prudkém svahu, pro stavbu výrobní haly, byla odkryta pouze jedna polozemnice³⁹ (Obr. 9) o velikosti 4 x 2 metry a hloubce 0,6 metrů. Byly zde nalezeny bronzové falérky, několik drobných železných nástrojů, zdobený kostěný proplétáček a hliněné přesleny⁴⁰. Pravděpodobně zde stál pouze osamocený dvorec, který obhospodařoval zemědělskou půdu v bezprostředním okolí.

Ve vzdálenosti asi 7 km od naší obce, na jižním okraji Chrustenic, na mohutné terase nad Loděnickým potokem, bylo v roce 2003 objeveno další osídlení z doby halštatské. Celkem bylo při rozsáhlém záchranném výzkumu odkryto 450 kůlových jamek, 4 polozemnice, asi 20 zásobních jam, několik žlábků a další sídlištní jámy. Funkci obytných domů na tomto sídlišti nejspíše plnily nadzemní kůlové stavby. Polozemnice o rozměrech 4 x 3 metry se vyskytovaly jen ojediněle. Podle zachycených žlábků byly některé usedlosti obklopeny jednoduchým ohrazením. Nalezené velké množství železné strusky je dokladem kovářského nebo hutnického zařízení, zpracovávající místní železnou rudu. Mezi hmotnými nálezy převažují zlomky keramiky a zvířecích kostí, dále se dochoval celý kostěný hrot šípů, kompletní železný nůž a několik přeslenů. Na kruhu točená a kolky zdobená keramika

³⁸ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 141.

³⁹ Polozemnice druh historické obytné stavby, která byla částečně zahloubena do země. Polozemnice se stavěly od pravěku až do raného středověku.

⁴⁰ Přeslen je součást vřetene, která má tvar kotouče s otvorem uprostřed. Slouží jako setrvačnick při předení vlny nebo lnu.

dokazuje trvání sídliště až do časně laténského období. Celkově mohla osada fungovat jedno až dvě staletí.⁴¹

2.2.10 LATÉNSKÁ KULTURA

Doba laténská označuje mladší úsek doby železné ve střední a západní Evropě. Název této epochy je odvozen podle významného archeologického naleziště La Tene⁴² na břehu Neuchatelského jezera v západním Švýcarsku. Doba laténská je spojována s Kelty.⁴³ „O Keltech se poprvé zmínil koncem 6. století př. n. l. Hekataios z Milétu a asi o 50 let později Hérodotos z Halikarnássu, který uvádí, že v zemi Keltů pramení Dunaj.“⁴⁴ Na základě archeologických, historických a jazykových poznatků se keltská pravlast nacházela severně od Alp a zahrnovala rozsáhlou oblast od východní Francie až po západní a střední Čechy, na severu zasahovala až po střední Německo.⁴⁵

V laténském období trvá osídlení na hradištích ze staršího období nebo se budují nová hradiště. Elita se nadále pohřbívá do mohyl s výjimečně bohatou výbavou. Na knížecí sídla putují importy ze Středomoří a z dalších oblastí. Nálezy, které jsou dokladem laténské kultury, jako jsou maskovité spony, zápony, náramky, pochvy mečů apod., byly objeveny především v dvorském prostředí. Stavějí se také čtyřúhelníkové svatyně vymezené valy. Další svatyně se nacházely na vrcholcích kopců, u pramenů řek, u nápadných skalisek, jeskyní apod., kde bylo obětováno přírodním božstvům.

Závěrečné období keltského vývoje je etapou budování keltských oppid (velkých sídlišť městského typu), na rozsáhlém území od Francie až po Slovensko. Oppida byla zakládána na strategicky významných místech, byla chráněna hradbami a příkopy a plnila několik základních funkcí. Tvořila hlavně správní centra příslušných oblastí. V dobách válečných byla sídlem hlavního velitele a sloužila také jako útočiště pro okolní zemědělské obyvatelstvo. Dále představovala centra obchodu, řemesel a v neposlední řadě i střediska náboženská. Postupně od 2. poloviny 2. století př. n. l. podléhal keltský svět tlaku Římanů

⁴¹ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 142 – 143.

⁴² Archeologické naleziště La Tene bylo nejspíše jezerní svatyní z doby kolem roku 100 př. n. l., kde bylo v roce 1857 nalezeno množství artefaktů.

⁴³ TOŠNEROVÁ, M. *Beroun*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2008. S. 21.

⁴⁴ FRANTÁLOVÁ, D. *Po stopách Kletů na Berounsku*. 1. vyd. Beroun: Nakladatelství MH, 2004. ISBN 80-86720-11-X. S. 11.

⁴⁵ FRANTÁLOVÁ, D. *Po stopách Kletů na Berounsku*. 1. vyd. Beroun: Nakladatelství MH, 2004. ISBN 80-86720-11-X. S. 5.

z jihu a z náporu germánských kmenů ze severu. Během 1. století př. n. l. upadala postupně pod tlakem Germánů i moc kmene Bójů, kteří opouštěli naše území.⁴⁶

Také v okolí naší obce, na Berounsku, pokračovalo v laténském období osídlení plynule bez větších změn. Hmotná kultura vesnického prostředí se téměř nezměnila, pouze do sebe vstřebávala časně laténské prvky (na kruhu točenou keramiku, šperky a předměty s rostlinnými a maskovitými motivy atd.). Tyto nálezy, na kruhu točená a kolkovaná keramika, jsou hmotným důkazem existence laténského sídliště v blízkých Chrustencích. V těsném sousedství obce Chrustenice leží obec Loděnice, kde se v roce 1978 podařilo odhalit část výhňového hutnického objektu, který sloužil pravděpodobně k výrobě železa nebo jako kovářská dílna. Tento objev spolu se starším nálezem chrustenického sídliště dokládají intenzivní využívání místní železné rudy.

V sousedství naší obce, ve 3 km vzdáleném Nižboru, na levém břehu Berounky, byla v 80. letech minulého století objevena zahloubená chata spolu s běžným sídlištním odpadem, ale i lidskými kostmi. Nalezený objekt nejspíš sloužil k výrobním účelům, neboť obytný charakter by mohly mít spíše povrchové kúlové stavby větších rozměrů.

Zato rozsáhlejší laténské sídliště bylo prozkoumáno v roce 1958 na pravém břehu Berounky u Stradonic, ve vzdálenosti 2 km od Hýskova a jen několik stovek metrů od stradonického oppida. Byly zde prozkoumány tři větší objekty a čtyři železářské pece.

Jednoznačně nedůležitější objevenou prehistorickou lokalitou období laténského v našem regionu je stradonické oppidum (Obr. 10). Svoji velikostí (90,3 ha) a snad i významem bylo druhé největší v Čechách. Po poničení oppida na Závisti u Zbraslavi se zdejší oppidum stalo na dlouhá desetiletí nejmocnějším keltským střediskem v Čechách. Nalezeno a prozkoumáno zde bylo 300 objektů a 6 studen. Dochovány jsou keramické nádoby, řemeslnické a zemědělské železné nástroje, zbraně, součásti koňských postrojů, skleněné předměty, bronzové a stříbrné nádoby, šperky, amulety, součásti oděvů, ale také tisíce zlatých a stříbrných mincí. Celkový počet obyvatel laténského oppida ve Stradonicích se odhaduje na několik tisíc.⁴⁷

⁴⁶ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 153 – 154.

⁴⁷ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 155 – 162.

2.2.11 ŘÍMSKÁ KULTURA

První čtyři staletí našeho letopočtu ovládali naše území Germáni. Gaius Julius Caesar (100-44 př. n. l.) takto jednoznačně označoval kmeny, které žily východně od galských Keltů na pravém břehu Rýna.⁴⁸ Pod souhrnným pojmem Germáni se skrývá množství kmenů a kmenových svazků. Z pohledu našich dějin je důležitý kmen Hermionů, který se dále dělil na řadu menších kmenů, přičemž jeden z nich se nazýval Markomané⁴⁹. Ti, po porážce s Římany východně od Rýna, někdy v letech 9 – 6 př. n. l. odcházejí z dosahu římských legií daleko na východ až do Boiohaema, původní domoviny keltských Bójů, tj. do Čech. Organizátorem tohoto přesunu byl markomanský král Marobud⁵⁰. Marobud začal v Čechách budovat mocné království, k němuž postupně připojil další germánské kmeny. Střed Marobudovy říše ležel v severní polovině středních Čech, jak dokládají nalezená bohatá pohřebiště.⁵¹

V časně době římské pohřbívali Germáni své mrtvé téměř výlučně žehem. Spálené lidské kosti byly spolu s milodary vloženy do keramické nebo bronzové nádoby a uloženy do země. Rozměrné předměty, např. meče nebo bronzové nádoby, záměrně deformovali. V urnách se nachází i řada dalších předmětů: železné nebo bronzové spony, nože, nůžky, nerůznější kování, hroty šípů, ostruhy, železné puklice štítů apod.

Lidská sídliště v době římské sestávala nadále ze zahluobených chat – podzemnic a do domů se vstupovalo po dřevěném žebříku. Základem germánského hospodářství bylo zemědělství (pěstování pšenice, ječmene a prosa) a především dobytkářství (hovězí dobytek, prasata, kozy a ovce). Obživu doplňoval lov divoké zvěře.⁵²

Blízké okolí Hýskova, berounský region, měl významnou úlohu i v římském období, čehož jsou dokladem četná a bohatá naleziště. Početné osídlení v okolí naší obce zaujímá stejné oblasti jako v předchozí době laténské: okolí Stradonic, Loděnickou kotlinu a údolí

⁴⁸ FRANTÁLOVÁ, D. *Po stopách Kletů na Berounsku*. 1. vyd. Beroun: Nakladatelství MH, 2004. ISBN 80-86720-11-X. S. 32.

⁴⁹ S kmenem Markomanů se v písemných pramenech poprvé setkáváme v roce 58 př. n. l., kdy pod Ariovistovým vedením zaútočili na východní Galii a střetli se s Caesarovými legiemi.

⁵⁰ Marobud (35-30 př. n. l. – 37-38 n. l.) byl markomanský král a první historicky doložený panovník, který vládl na dnešním českém území.

⁵¹ FRANTÁLOVÁ, D. *Po stopách Kletů na Berounsku*. 1. vyd. Beroun: Nakladatelství MH, 2004. ISBN 80-86720-11-X. S. 51 – 52.

⁵² STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 166 – 170.

Litavky mezi Berounem a Zdicemi. Celkově bylo doposud zachyceno asi 30 sídlišť a 6 pohřebních areálů.

Ve vzdálenosti 3 km od Hýskova proti proudu Berounky, v okolí dnešního stradonického hřbitova, se rozkládala velká osada z 1. až 3. století. V roce 1958 zde bylo prozkoumáno pět zahloubených polozemnic, kúlová stavba a další jámy. Do jedné oválné jámy bylo pohřbeno asi půlroční dítě. Z řemesel bylo objeveno doloženo podomácké tkalcovství a opracování kostí a podle nalezeného velkého množství železné strusky i výroba železa.

Nejspíše jedno z nejvýznamnějších a nejrozsáhlejších sídlišť z doby římské v našem regionu, vzdálené od Hýskova asi 5 km, leželo pod dnešním středem Berouna a pod Plzeňským předměstím. Výzkumy z konce 70. let a z let 90. na ploše cca 0,5 ha odhalily a prozkoumaly 11 zahloubených chat, zahloubenou dílnu s železářskou pecí, 5 nadzemních staveb s kúlovou konstrukcí, jiné železářské pece a různé jámy. Nalezeny zde byly zlomky luxusní keramiky typu terra sigillata⁵³, bronzové spony, modré skleněné korále, stříbrné jehlice, bronzový přívěšek v podobě lidské postavy, kostěný hřeben a další. Objevená dílna s železářskou pecí spolu s větším množstvím bronzových zlomků svědčily o místním zpracování barevných kovů. Importy z Římské říše zas o zámožnosti místních obyvatel. Osada zde fungovala v 1. a 2. století, na jehož konci se pravděpodobně přesunula na druhý břeh Berounky, do dnešní čtvrti Závodí, vzdálené od Hýskova pouhé 3 km. Osídlení zde trvalo od konce 2. do 4. století. Přestože se i zde vyrábělo železo, základní zdroj obživy pro většinu obyvatel představovalo zemědělství a chov dobytka.

Na stejném místě berounské čtvrti Závodí, byl rovněž v roce 1978 objeven unikátní nález z doby římské, knížecí hrob s pozůstatky asi čtyřicetiletého muže, pohřbeného v natažené poloze na zádech (Obr. 11), pocházejícího z konce 4. století. Celkově se jedná o jeden z nejvýznamnějších archeologických nálezů v berounském regionu. Ohromné bohatství hrobové výbavy svědčí o mimořádném společenském postavení pohřbeného.⁵⁴

U levého boku byl uložen bronzový meč s kostěnou rukojetí. Za hlavou se nacházel skleněný pohár, po pravém boku nebožtíka byly vyrovnány keramické nádoby, bronzový

⁵³ Terra sigillata je velmi kvalitní keramika z jemné hlíny červenohnědého zabarvení s lesklým povrchem, nezdobené i bohatě zdobené geometrickými, rostlinnými či figurálními motivy a vyráběné v římských provinciích.

⁵⁴ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 172 – 174.

hrot kopí, sedm hrotů oštěpů nebo šípů, kostěný hřeben, nůžky a další předměty včetně masité potravy – pozůstatky kuřete. Z výstroje se dochovala samostřílová spona, několik nákončích řemene, kování opasku, nůž a přezka. Ve váčku na opasku měl pohřbený ukryto křesadlo, šídlo, toaletní soupravu a ozdobné kování. O tom, že muž jezdil na koni, svědčí nálezy dvou zdobených bronzových ostruh s háčky. Podle dochované železné štítové puklice u levého ramene bylo tělo patrně zakryto štítem.

Celkově lze říci, že i v době římské si okolí naší obce a berounský region vůbec udrželo prosperitu a významné postavení, a to především díky poloze v blízkosti důležitých stezek a prostřednictvím výroby železa.⁵⁵

2.3 HÝSKOV – HISTORIE OBCE

2.3.1 POVĚST O ZALOŽENÍ OBCE

Zakladatelem Hýskova byl podle pověsti Hes, syn Slavoše a Tetky, která byla sestrou kněžny Libuše. Hes, Slavošův syn, si zvolil jedno místo nad Slavošovem⁵⁶ (Berounem), dal na něm postavit hrad a pojmenoval jej Heskov. Když vypukl ve městě Slavošově mor, utíkali lidé před touto hroznou nemocí z města ke Mži⁵⁷ (Berounce) a část se jich usídlilo na návrší kolem Hesovy tvrze. A tak kolem roku 776 vznikla osada Heskov. Obyvatelé Heskova měli zemana Hese rádi, protože byl šlechtěný a se svými lidmi prý dobře zacházel. Kolem celé osady nechal postavit vysokou hradbu, která byla na západní straně opatřena branou. Tam stávala stráž, protože na pravém břehu řeky Mže, na kopci nad dnešními Stradonicemi, se zdržoval velice bojovný kmen, který napadal okolní tvrze. Dosud zachovalý název Za brankou tak připomíná hradební bránu a název Na vartě místo, kde stávala stráž – varta, jejímž úkolem bylo chránit úvoz a brod přes řeku, kudy vedla jediná cesta pro povozy a pěší do města Slavošova.⁵⁸

⁵⁵ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 175 – 176.

⁵⁶ Slavošov – dle pověsti původní název města Berouna, které založila kněžna Teta a pojmenovala po svém choti Slavošovi, přibližně roku 756.

⁵⁷ Mže- původní název toku řeky Berounky, který se používal do 17. století. Název řeky Berounka je doložen od 17. století, kdy byl úsek řeky na berounském panství nazýván tehdy obvyklým způsobem jako *řeka berounských*.

⁵⁸ KAZDA, K. *Pověsti a staré tradice z Podbrdská*. I. Část. Beroun, 1923. s. 22.

2.3.2 VÝVOJ NÁZVU OBCE

Od 11. století se obec nazývala Schov⁵⁹. V „Pamětech královského města Berouna“ je uvedeno: *“Důležitá jest nadační listina kapituly Vyšehradské, kterou sestavil Palacký ze čtyř listin, psaných mezi léty 1200 až 1300 asi dle původních listin již ztracených, jež vydány byly králem Vratislavem při zakládání kapituly r. 1088. Podle jmenované listiny daroval Vratislav kapitule desátek z trhů v župě Tetínské, v Obryni (nyní Bavoryni) dvě popluží s dvěma pkelníky či vyrabiteli dřevěných číší, v Suchomazlích dvě popluží, jichž hospodáři platiti měli na zvoníky Vyšehradské, ve Svinařích popluží se svinařem Vzdíkem, na Schově 5 osedlých s čtyřmi rybáři, Plešivec horu celou až k cestě, a tam dvě popluží, na Brodě tři osedlé s rybáři, a ti byli Kaka a bratr jeho, pod samým vrchem Tetínem jezero čili tůni.”*⁶⁰

Ve 13. století se objevuje název Thyskov a ve století 14. je obec označována pod názvem Ischov.⁶¹ V „Pamětech královského města Berouna“ se dále uvádí: *„Jmenovaná ves Schov jest nynější Hyskov, v 14. století psaný Ischov (při visitaci kostela v Železné r. 1379 se jmenují Ula Ischov, t.j. ze Schova, a Žofka vdova Johannis de Ischov).”*⁶²

V nejstarší pozemkové knize Berounské (1483 – 1500) je název železného hamru pod Veschovem, v roce 1534 se setkáváme se jménem Hezkov a ve druhé polovině 16. století se nazývá obec Hyskow i Hyskov. Např. v Pamětech královského města Berouna je uváděno, že pivo z města Berouna bylo dováženo do krčmy v Hyskově. V roce 1606, v nejstarší matrice Berounské, je ves nazývána Jizkov.⁶³

Avšak od počátku 17. století se ustálil název Hyskov.⁶⁴ Dokladem toho je zmínka v „Pamětech královského města Berouna“, kde se píše: *“K farní osadě Berounské náleželo město Beroun, vsi Járov(Rajov), Gdajčina a Březová Lhotka. Nejstarší křestní matrika Berounská, založená r. 1601, dává nám na rozum, že svá rozeňata nosili ke křtu do Berouna osadníci z Hyskova, Železné a Chyňavy, ze všech vsí na panství Královském, ze Tmaně, Lounína a Suchomast, z Hudlic (Údic), Otročiněvsi, Stradonic a Nové Huti.”*⁶⁵

⁵⁹ Schov, Ischov = schovávati, pochovávati, pohřbívati

⁶⁰ VÁVRA, J. *Paměti královského města Berouna*. 1. vyd. Beroun, 1899. s 4.

⁶¹ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. S 10.

⁶² VÁVRA, J. *Paměti královského města Berouna*. 1. vyd. Beroun, 1899. s 5.

⁶³ VÁVRA, J. *Paměti královského města Berouna*. 1. vyd. Beroun, 1899. s 129.

⁶⁴ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. S 10.

⁶⁵ VÁVRA, J. *Paměti královského města Berouna*. 1. vyd. Beroun, 1899. s 153

2.3.3 VZNIK OBCE

První zmínka o vzniku obce je v Kronice české⁶⁶ od Václava Hájka z Libočan a vztahuje se k roku 776. První skutečně doložená zpráva o vzniku obce se nachází v listinách o zakládání kapituly Vyšehradské z roku 1088.⁶⁷ Josef Vávra, autor „Pamětí královského města Berouna“, uvádí: „*Král Vratislav vydal nadační list, podle kterého daroval kapitule desátek z trhů v župě Tetínské, v Obryni dvě popluží s dvěma pkelníky či vyrabiteli dřevěných čiší, v Suchomazlech dvě popluží, ve Svinařích popluží se svinařem Vzdíkem, na Schově pět osedlých s čtyřmi rybáři (Gost, Letoňa, Milgost, Čestina), Plešivec horou celou až k cestě a tam dvě popluží, na Brodě tři osedlé s rybáři, a ti byli Kaka a bratr jeho, pod samým Tetínem jezero čili tůni.*“⁶⁸ Jmenovaná obec Schov je nynější Hýskov. Ve Vyšehradských listinách jsou uváděna místa patřící do Tetínska: *Na brodě, Obrini, Uerigouic, Letech, Suchomazlech, Suinarich, Na zhoude.*⁶⁹

Další zmínku o Hýskovu nacházíme v písemných zprávách v listinách kláštera Plaského za vlády Přemysla Otakara I., z roku 1224, v nichž je uváděno: „*Což nám ukázali opat a několik jeho vybraných bratří Plasu ve své stížnosti, že obec Thyskov, kterou udělil slavný král Vratislav, otec náš nejdražší, se vším jejím příslušenstvím témuž klášteru, leží již několik let neobydlený pro četné a dlouhotrvající vpády loupežníků a že jí spravují beze všech výhod nebo časového užitku pro sebe nebo jiné.*“⁷⁰

Další historicky doloženou zprávu o obci najdeme o století později v roce 1357. Dr. Antonín Profous ve svém díle „Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny“ z roku 1954 uvádí: „*1357 ad castrum Karlstein: in villa Skoba (= ves Héskova), 1386 littera Henrici de huti heskovo, 1592 Stara Huť, 1659 Hyskow /kraj Podbrdský/.*“⁷¹

Z žádných historických pramenů však dodnes není známo, jak byla obec veliká ani jak vypadala. Pravděpodobně se nelišila od ostatních vesnic ve 14. století.⁷²

⁶⁶ Kronika česká vypravuje české dějiny od příchodu praotce Čecha až do počátku 16. století. Václav Hájek se často ve svém díle odkazuje na prameny, které vůbec neznal a vymýšlí si i jména osob. Tím překrucuje skutečnost. Kronika česká je psána roku 1541.

⁶⁷ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. S 9.

⁶⁸ VÁVRA, J. *Paměti královského města Berouna*. 1. vyd. Beroun, 1899. s. 4.

⁶⁹ Na zhoude znamená Na Schove.

⁷⁰ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 10.

⁷¹ PROFOUS, A. *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny*. 1. vyd. Praha, 1954. s. 821.

⁷² FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 11.

2.3.4 OBEC VE STŘEDOVĚKU

V 15. století žilo v Hýskově v okolí dnešního náměstí jen několik rodin v dřevěných a hliněných domech. Jak se lze dočíst v historické literatuře, na stavbu svých domů lidé používali otesané kmeny z borovic nebo jedlí, které kladli na kamenné podezdívky. Střechu pokrývali slámou a na hřeben střechy dávali pásy z drnů, aby do domů nezatékala dešťová voda. Dveře se zavíraly na petlici. Okna domů byla beze skel, na noc se dávaly do oken rohože. Na zemi byla pouze udusaná hlína. Uprostřed stropu byl otvor, sloužící jako komín. Vnitřní zařízení obytné místnosti bylo jednoduché: stůl a místo židlí sloužily špalky. Také nádobí bylo dřevěné. Stravu měli lidé prostou, ale vydatnou. Domy v té době bývaly jen obytné. Chlévy lidé neměli, dobytek se choval volně pod širým nebem v ohradách.⁷³

Ke konci 14. století, se založením železárenské huti v Hýskově, si lidé postavili v obci několik prvních dřevěných domů, jejichž obyvatelé nacházeli zaměstnání v železárnách. Tak vznikla osada Stará Huť (Obr. 12). Hýskov i Stará Huť se rozrůstali na levém břehu řeky Mže. Obyvatelé horní části obce se živili obděláváním polí. Úrodnou půdu získávali kácením stromů, ze kterých se pálením vyrábělo dřevěné uhlí pro huť. Obec se rozrůstala kolem návsi, kde se usazovali povozníci, kteří svými potahy do huti dopravovali železnou rudu z Jakubinky⁷⁴ nebo vypálené dřevěné uhlí z lesů. Někteří lidé byli zaměstnání pálením milířů v křivoklátských lesích.

Náves si svou původní podobu nezachovala. Staré dřevěné domy ustupovaly modernějším zděným stavbám. Ještě před půlstoletím stály na návsi tři poslední dřevěné domy se šindelovými střechami. Cenné lidové středověké stavitelství však bohužel z obce již vymizelo.⁷⁵

Ve středověku vedla Hýskovem královská cesta. Směřovala proti proudu řeky Berounky ke Krétě, dále Na vartu, přes dnešní náměstí do polí k červenému kříži⁷⁶ (Obr. 13), k rokli za vsí, přes Viničku a úvozem k Pánkovům. Pokračovala dolů do Výbrnice a přes Žlubinec dále na Křivoklát. Po této cestě jezdila královská rodina z hradu Karlštejn na Křivoklát.

⁷³ ZELINKA, F. V. *Okres berounský: Nástin místo- a dějepisný*. Praha: 1888. S 39 – 40. Uloženo v OA Beroun

⁷⁴ Jakubinka je část obce, která se nachází na severu jejího katastru a kde se již od doby osídlení Kelty dobývala železná ruda.

⁷⁵ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 10 – 11.

⁷⁶ U červeného kříže, který dodnes stojí u západního kraje vsi, se podle místní pověsti z nenaplněné lásky smrtelně postřelila kněžna Anna Poiéna z rodu Valdštejnů.

Již ve středověku byla středem Hýskova a Staré Huti hluboká rokle, sahající až k řece Berounce. Vznikla při velkých, dlouhotrvajících deštích. Přes rokli byl ve středověku postaven dřevěný přechod, který se na noc zvedal a byl strážěn stráží, která hlídala také bránu (Obr. 14). Obec byla ve středověku ze všech stran chráněna, pouze od severní strany byla přístupná, a proto byla stráž stavěna i na návrší nad obcí.⁷⁷

2.3.5 OBEC V 17. STOLETÍ

Třicetiletá válka zasáhla hluboko do vývoje českých zemí. Byla to válka neobyčejně ničivá, nejen délkou svého trvání, ale i způsobem boje. Zpustošení krajiny přinášel vpád nepřátelských vojsk a také pobyt vlastních žoldnéřů. Dlouhá válka a rozvrat veřejného pořádku vyvolaly nutné průvodní jevy: zločinnost, lupičství a morální rozvrat. Značná část naší země byla válkou zničena a hospodářsky rozvrácena. Válka přinášela též hlad a epidemie, které byly příčinou vysoké úmrtnosti.⁷⁸

V době třicetileté války, v roce 1639 pronikli na Berounsko Švédové. Část vojska se usídlila také v Hýskově. Důstojníci se ubytovali u místního mlynáře, v místě, kde ještě donedávna byla kovárna, a vojáci spali ve stodolách. Mlynář se svoji rodinou se musel odstěhovat na půdu, neboť důstojníci se zabydleli v jeho obytných místnostech.

Přestože byl Hýskov mimo hlavní tahy a pochody císařských i švédských vojsk, utrpěl značné škody. Vesnice byla vydrancována a vyhladověna a mnoho obyvatel proto vesnici opustilo. V křivoklátských lesích se ve velké míře rozmohlo pytláctví, které bylo důsledkem bídy a strádání občanů.⁷⁹

Život do vesnice se začal pozvolna vracet v padesátých letech 17. století. Postavení poddaných obyvatel vsi se však zhoršilo, protože museli robotovat na obnově panských polí nebo těžce pracovat v místních železárnách. Polí bylo ve vesnici obděláváno málo a stavy dobytka byly velmi nízké. Hospodářství s potahem mělo v obci jen 7 rolníků a ti měli dohromady jen 14 kusů krav. Chalupníků⁸⁰ bylo v obci jen 5 a krav měli dohromady pouhých 5. Mnozí chalupníci proto ještě svými povozy dováželi do huti rudu a dřevěné uhlí nebo pracovali v lese při kácení stromů. K této neutěšené situaci se přidala ještě zhoubná

⁷⁷ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 3 – 5.

⁷⁸ Kolektiv autorů. *Dějiny země koruny české I*. 1. vyd. Praha, 1992. s. 247. ISBN 80-85192-29-2.

⁷⁹ ZELINKA, F. V. *Okres berounský: Nástin místo- a dějepisný*. Praha: 1888. S 65 – 67. Uloženo v OA Beroun

⁸⁰ Chalupník byl drobný zemědělec, který většinou vlastnil usedlost (chalupu) a hospodařil na menším poli

morová epidemie, která si v obci vyžádala mnoho lidských obětí a tím i úbytek pracovních sil.

Pomalý hospodářský vzestup obce ochromila hospodářská krize, která postihla železářství v druhé polovině 17. století. Trvalo několik desítek let, než se život ve vesnici a v místních železárnách vrátil do normálního života.⁸¹

2.3.6 VÝVOJ OBCE OD POČÁTKU 18. STOLETÍ DO ZAČÁTKU 1. SVĚTOVÉ VÁLKY

Konec období feudalismu

Vesniční lidé ve feudální společnosti neměli osobní ani majetkovou svobodu. Byli připoutáni k panství a bylo s nimi jednáno jako s panským majetkem. Nesměli se přestěhovat bez svolení vrchnosti, nesměli se oženit nebo vdát do jiného panství. Jejich povinností byla robotní práce na panských pozemcích. Od roku 1680 byla stanovena robotní povinnost pro muže od 15 do 55 let, pro ženy od 17 do 50 let.⁸²

V roce 1738 byl nařízen robotní den 10 hodin s hodinovým odpočinkem v poledne. V obci byla zavedena berní knížka a každý rolník měl vlastní berní knížku. V roce 1775 byl vydán nový robotní patent a o 6 let později zrušil Josef II. osobní nevolnictví a byla nařízena jen poslušnost vrchnosti.⁸³

V „Pamětní knize obce Hýskova-Staré Huti“ je o této skutečnosti zmínka: „*Když se v pátek odpoledne ve tři hodiny ozvaly zvony z kapličky na návsi, všichni robotníci museli pokleknout a modlit se. Roboty byla s konečnou platností zrušena 7. září 1848.*“⁸⁴

V této době patřila obec Hýskov opět karlíštejnskému panství. Politickou správu panství vedl vrchní, jemu byl podřízen justiciář⁸⁵, právník a několik písařů. Hospodářskou správu vedl pojezdny, který měl k dispozici několik adjunktů⁸⁶, v každém dvoře pak šafáře a poklasného⁸⁷. Důchodní měl na starosti vrchnostenskou pokladnu a pro udržení pořádku bylo na každém panství několik drábů. Jmenování rychtáře a konšelů prováděl na slavnosti pan vrchní, který si prohlédl obecní knihy a registra. Rychtář ohlašoval robotu a prováděl

⁸¹ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 16 - 17.

⁸² Kolektiv autorů. *Dějiny země koruny české I*. 1. vyd. Praha, 1992. s. 279 - 280. ISBN 80-85192-29-2.

⁸³ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 17.

⁸⁴ *Pamětní kniha obce Hýskova-Staré Huti*. Hýskov, 1923 – 1948. s. 2. Uloženo v OA Beroun

⁸⁵ Justiciář byl úředník velkostatku, který byl vybaven soudní pravomocí.

⁸⁶ Adjunkti byli úředniční pomocníci.

⁸⁷ Poklasný byl panský zaměstnanec, řídil polní práce panské čeledi.

vrchnostenské rozkazy. Byl proto lidem nenáviděn. Při zasedání držel v ruce rychtářské právo jako symbol moci nad vesnicí.

V roce 1849 byl vydán nový obecní řád, podle něhož byli vrchností zrušeni konšelé a rychtář a občané získali právo si sami zvolit starostu a obecní zastupitelstvo. Právo volit a být zvolen však měl jen ten, kdo řádně platil daně nejméně 5 zlatých ročně. Chudí tak neměli volební právo. Státní správa byla nově upravena – v roce 1950 byly zřízeny dva okresy, a to berounský a hořovický. V roce 1862 byla z těchto úřadů vytvořena dvě okresní hejtmanství.⁸⁸

Využívání řeky Berounky

V dřívějších staletích byla řeka Berounka využívána nejen jako vodní síla v hutích, ale také k plavení dříví z křivoklátských lesů až do Prahy. V roce 1740 bylo po Berounce dopraveno z křivoklátských lesů do Prahy 1432 vorů. Velké kmeny byly svázány k sobě jako vory. V některých místech byla řeka mělká a dřevo tam často uvízlo v klidných zákrutách řeky. Lidé pak dřevo vytahovali z řeky a odnášeli si ho domů. Najímání byli hlídači, kteří dřevo střežili a tyčemi odstrkovali do proudu řeky.⁸⁹

Inženýr Václav Mareš, rodák z Hýskova, vypracoval v roce 1814 plán na splavení Berounky ze Staré Huti do Prahy. Svůj návrh odůvodňoval rozkrádáním dřeva a 12 % ztrátou při plavení. Jeho projekt byl schválen a první pokusy plavby byly uskutečněny 31. března až 1. července 1815. Uskutečnilo se pět plaveb se třemi loděmi, na které bylo dřevo naloženo pod jezem ve Staré Huti a ty potom pluly po proudu řeky do Prahy. Cestou projížděly vraty deseti jezů. Z Prahy byly zpět do Staré Huti prázdné lodě taženy koňmi. Cesta zpět trvala čtyři dny.

Inženýr Mareš podal 2. října 1815 fürstenberskému panství v Nové Huti, kde byl zaměstnán, návrh, aby se při zpáteční cestě lodí používalo parních strojů. Zdůvodňoval ho tím, že stroj sestavený z měděného kotel, pístu, pístové roury, tyčí a topeniště z měděného plechu bude mít spotřebu dva centy uhlí a tím nahradí sílu pěti koní a urychlí dopravu. Kníže Jáchym z Fürstenberku si v prosinci 1815 vyžádal odborný posudek, který s návrhem souhlasil, a inženýru Marešovi byla poskytnuta požadovaná záloha tři sta zlatých na

⁸⁸ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 18 - 19.

⁸⁹ PELC, V. *Minulost Berounska: když se po Berounce plavilo dříví*. Beroun: Státní okresní archiv v Berouně, 2001. S 235.

sestrojení modelu. K realizaci tohoto vynikajícího návrhu však nedošlo, neboť inženýr Václav Mareš ve věku 26 let náhle zemřel na zápal plic. S jeho smrtí zanikly i jeho návrhy a plány splavnění řeky Berounky.⁹⁰

Selské usedlosti v obci

Selská stavení s hospodářskými budovami byly stavěny tak, aby uzavíraly prostorný dvůr, na kterém by se mohl otočit povoz. Obytná stavení se stájemi a kolnou bývaly většinou v jedné řadě. Na dvoře stávala stodola, jednu ze stran dvora uzavírala zeď z kamene a vpředu usedlosti stávala dřevěná vrata, nad nimiž byla zděná klenba. Před domem pod okny býval záhon s květinami. K usedlosti patřila zahrada nebo sad. Chlív býval rozdělen na stáje pro koně a stáje pro hovězí dobytek. Do dvora sahala střecha níže a vytvářela zápraží (Obr. 15).

Domy byly stavěny štítem k návsi. Ze dvora se nejdříve vcházelo do síně a naproti vchodu bývala černá kuchyně. Z té se vytápěla pec i kuchyň. V peci se topilo dřívím. Menší světnice měla okna do dvora a na náves měla okna velká, parádní světnice. Ze síně se vcházelo do komory. Stáje bývaly tmavé s malými okénky. Od obytného domu byly odděleny komorou, odkud se mohlo vcházet do stáje, ve které bývaly palandy pro čeledíny. Stodola na dvoře stávala tak, aby byl do ní pohodlný vjezd. Vedle stodoly byla obyčejná větší kůlna na hospodářské stroje a náradí. V koutě dvora bývaly postaveny chlívky pro vepře a nad nimi kurníky pro slepice.

Na každém hospodářském statku míval hospodář celoroční pomocníky, kočího a děvečku. K čeledi bývaly často přijímány i dvanáctileté děti. Obzvláště velkým pomocníkem sedláků byl obecní slouha, který pásal dobytek za vsí a bydlel v pastoušce na kraji vesnice.⁹¹

Založení tělovýchovných jednot v Hýskově

První tělovýchovná jednota v Hýskově byla založena v roce 1907 s názvem Dělnická tělocvičná jednota – DTJ. Podle „Pamětní knihy obce Hýskova-Staré Huti“ jejím posláním bylo: „*Povznášeti český dělný lid tělesně, duševně i mravně na takovou výši, aby byl plně schopen zařídit osudy svého národa ve smyslu ideálů socialistických.*“⁹² Dělnická tělocvičná jednota byla organizačně spjata se sociálně demokratickou stranou a zařazena do IX. kraje

⁹⁰ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 19 - 20.

⁹¹ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 22 - 24.

⁹² *Pamětní kniha obce Hýskova- Staré Huti*. Hýskov, 1923 - 1948. s. 67. Uloženo v OA Beroun

s ústředím v Příbrami. Patřila mezi nejstarší a nepočtenější na okrese. Zastoupení měla převážně v mladých, dospívajících lidech, avšak ta namísto cvičení často sloužila jako cenný pomocník v politické práci a v propagaci sociálně demokratické strany. Žáci, dorostenci, muži i ženy cvičili dvakrát v týdnu. V létě na zahradě a v zimě na sále hostince U nádraží.

Tělovýchovná jednota Sokol byla založena v obci v roce 1911 a také i zde cvičily všechny věkové kategorie. V roce 1921 byl zakoupen pozemek k vybudování sokolského cvičiště Za brankou. Sokol začal cvičit v létě na zahradě u Landů a později u Vrbských, v zimě pak na sále u Vrbských.

Obě tělocvičné jednoty pořádaly veřejná cvičení, vystoupení, výlety a besídky.⁹³

2.3.7 OBEC V 1. SVĚTOVÉ VÁLCE

Od počátku 1. světové války v roce 1914 bojovali čeští lidé všemi možnými prostředky, tj. demonstracemi a stávkami, manifestacemi, proti militarizaci v Rakousku - Uhersku, proti mobilizaci mladých českých lidí za cizí stát, proti likvidaci demokratických práv. Čeští občané se neztotožňovali se zájmy panovníka Rakousko-uherské říše ani se zájmy tehdejší disarchie. Mladí lidé museli nastoupit vojenskou službu a chránit zájmy cizího imperialistického státu. Cílem zmobilizovaných vojáků na frontách bylo zbavit se nenáviděné války. Čeští vojáci přebíhali frontu a vytvářeli československé legie v zahraničí.⁹⁴

Do zbraně byli postupně povoláváni záložníci. Do konce prvního roku války muselo z Hýskova narukovat 80 vojáků. V roce 1915 na frontu odjelo dalších 30 mladých chlapců ze železáren a z obce. Železářny v Hýskově pracovaly pod vojenským dozorem a vyrobené železo se používalo především na výrobu zbraní.⁹⁵

Obyvatelstvo obce trpělo za války nedostatkem potravin, kterých se nedostávalo ani na potravinové lístky. Ty byly zavedeny v roce 1916, protože se projevoval nedostatek mouky, brambor, masa, tuků a cukru. Aby mohly ženy uživit rodiny, sháněly potraviny i mimo obec. Za vysoké ceny kupovaly od sedláků mouku, brambory a jiné nezbytné potraviny.⁹⁶

⁹³ *Pamětní kniha obce Hýskova- Staré Huti*. Hýskov, 1923 – 1948. s. 68 – 69. Uloženo v OA Beroun

⁹⁴ TOŠNEROVÁ, M. *Beroun*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2008. S 303.

⁹⁵ ZÍKA, B. *Starohuťské paměti*. 1. vyd. Hýskov, 1955. s. 36. Uloženo na OÚ v Hýskově

⁹⁶ TOŠNEROVÁ, M. *Beroun*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2008. s 305.

Válkou samozřejmě trpěli i vojáci na frontách, na kterých se projevovale velmi špatné zásobování potravinami, zvláště ke konci války. Příkladem toho je dobová korespondence Františka Marka, 21letého občana Hýskova, který zahynul na italské frontě. V posledním dopise svým rodičům psal:

„V neděli nás pustili ven a tak jsem byl na žeburu. Dostal jsem chleba a tak jsem měl ještě ve středu co jíst. Být odkázán na tu naši mináž, to bych měl hladu. Fasujeme balíček tabáku, nechci ho vykouřit, protože vyměňuji tabák na žebrotě za chleba. Stále jsem se těšil na urláb, ale místo na urláb, jedeme zítra na frontu do Itálie. Nezapomeňte na mne, nebudu-li vám dlouho psát, ale to víte fronta. Moc se mi stýská. Kdy už bude tomu hroznému trápení konec? Je to hrozné utrpení.“⁹⁷

Mnozí vojáci utíkali z fronty nebo se nechávali zajmout a vstupovali do ruských, italských nebo francouzských legií. V druhé polovině roku 1918 byl již pád Rakouska – Uherska nevyhnutelný.⁹⁸

V roce 1918 vznikaly ve starohuťských železárnách první akce odporu proti válce a proti Rakousku - Uhersku. Generální stávková v Praze dne 22. 1. 1918 působila i na tyto dělníky, kteří vyjadřovali solidaritu s pražským dělnictvem. V neděli 11. 8. 1918 se hýskovští dělníci ze železáren zúčastnili veřejného shromáždění v Berouně, na kterém byla odhlasována rezoluce s požadavkem ukončení války a vzniku samostatného státu.

S blížícím se koncem války upadala v železárnách pracovní morálka a docházelo k častým odmítnutím poslušnosti. Protesty dělníků se natolik rozmohly, že vedení závodu rozhodlo o „slušném“ zacházení s dělníky a dokonce jim byly přidělovány cigarety a tabák, aby byla potlačena jejich nespokojenost.⁹⁹

Celý měsíc říjen 1918 byl ve znamení debat dělníků o politické situaci. Na pracovištích v železárnách se tvořily hloučky dělníků, kteří diskutovali o situaci na frontách i v Rakousku - Uhersku a o možnosti vzniku samostatného státu. Hýskovští dělníci vyjadřovali solidaritu se stávkujícími dělníky v Praze. 14. října roku 1918 proběhla v Berouně manifestace proti vývozu potravin a surovin do Rakouska, které se zúčastnilo 5 tisíc lidí. Bylo požadováno

⁹⁷ Pamětní kniha obce Hýskova- Staré Huti. Hýskov, 1923 – 1948. s. 86. Uloženo v OA Beroun

⁹⁸ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 42.

⁹⁹ ZÍKA, B. *Starohuťské paměti*. 1. vyd. Hýskov, 1955. s. 38 - 39. Uloženo na OÚ v Hýskově

ukončení války, odstranění monarchie a vytvoření samostatného československého státu. Na závěr lidé zazpívali písně Hej Slované a Kde domov můj.¹⁰⁰

„Pamětní kniha obce Hýskova-Staré Huti“ velmi výstižně popisuje den vzniku samostatného Československa: „28. října 1918 v šest hodin ráno začali dělníci starohutušských železáren pracovat jako obvykle. Před polednem svolali členové závodního výboru dělníky do válcovny. Aby si získal Josef Hroneš¹⁰¹ pozornost, udeřil několikrát na kolejnici a pak oznámil všem přítomným dělníkům tuto radostnou zprávu: „Valcíři! Zastavte práci! Rakousko kapitulovalo! Ať žije Československo!“ Valcířů se zmocnila velká radost, zahazovali nářadí a provolávali slávu československému státu. Jeřábík ve válcovně vyzvedl do výšky dva dělníky a ti barvou napsali na nosníky střechy veliké datum: 28. 10. 1918 a ČSR. Zpráva o kapitulaci Rakouska byla radostně přijata také u pudlovacích pecí.

Německý mistr u pudlovacích pecí se začal rozčilovat a nutil dělníky, aby vytáhli z pecí materiál, aby nevznikla Rakousku škoda. Rozradostnění dělníci ho chtěli hodit do pece. Tomu zabránil dělnický důvěrník Josef Hroneš.¹⁰²

2.3.8 OBEC OD VZNIKU ČSR DO OKUPACE

Hospodářská krize v obci

V roce 1914 měl Hýskov 223 domy a v této době žilo v obci 1865 obyvatel, o deset let později jen 1630 obyvatel. Z celkového počtu obyvatel bylo 808 mužů a 822 žen. K české národnosti se hlásilo 1582 obyvatel, ke slovenské 18, k německé 17 a ostatních cizinců bylo 13.¹⁰³

V době hospodářské krize se problémem nezaměstnanosti musel zabývat i obecní úřad v obci. Pro nezaměstnané byla zřízena statní stravovací akce, na kterou stát věnoval na celý okres 20 tisíc korun. Živitelům rodin byly přidělovány poukázky na zboží v hodnotě 20 Kčs na týden a svobodným 10 Kčs.¹⁰⁴ V obchodech jim byly vydávány potraviny a finanční

¹⁰⁰ *Pamětní kniha obce Hýskova- Staré Huti*. Hýskov, 1923 – 1948. s. 84 – 85. Uloženo v OA Beroun

¹⁰¹ Josef Hroneš byl dělnický důvěrník Hýskova. Byl členem závodního výboru železáren ve Staré Huti.

¹⁰² *Pamětní kniha obce Hýskova- Staré Huti*. Hýskov, 1923 – 1948. s. 88. Uloženo v OA Beroun

¹⁰³ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 57.

¹⁰⁴ Ceny základních potravin: např. chléb 3, 40 Kčs za 1 kg, mouka 3, 90 Kč za 1 kg, rýže 4, 90 Kč za 1 kg, brambory 0, 95 Kč za 1 kg, máslo 25, 75 Kč, cukr 6, 20 Kč, hovězí maso 14, 60 Kč, vepřové maso 16, 90 Kčs, salám 18, 45 Kčs – vše za 1 kg.

vyrovnání proplácel obchodníkům obecní úřad. Pro obvod Hýskova bylo přiděleno málo poukázek, což nemohlo stačit vysokému počtu nezaměstnaných.

Naše republika byla stále více ohrožována sousedním fašistickým Německem. Vláda republiky rozhodla, že v zájmu obrany státu se budou stavět železobetonové kryty. Okolí obce Hýskova bylo zařazeno do posledního obranného pásma před Prahou. První etapa budování obranných valů probíhala v letech 1935 až 1937. Zde dostali práci hýskovští dělníci, kteří byli propuštěni ze zavřených místních železáren. Kryty byly většinou stavěny u silnic, železnice, ale i v polích. Druhá etapa výstavby krytů v roce 1938, např. maskování, zahrnutí hlínou apod., již nestihla být dokončena.¹⁰⁵

Soukromníci ve třicátých letech v Hýskově

Ve třicátých letech bylo v obci devatenáct soukromě hospodařících rolníků. Dále bylo v obci mnoho živnostníků a to: dva kováři, osm obchodníků (Obr. 16), pět majitelů hostinců, dva řezníci, jeden pekař, jeden truhlář, jeden mlynář, tři holiči, dva obuvníci, dva nákladní dopravci a jeden majitel pohřební služby.

Ochotnická divadla se hrála v hostinci U Švestků, U Vrbských a U nádraží. Kino se hrálo v sále u Vrbských a loutkové divadlo pro děti se hrálo v budově obecního úřadu ve Staré Huti.

Politické organizace měly své spolkové místnosti: Hostinec U Švestků – Komunistická strana Československa, hostinec U nádraží - Sociálně demokratická strana, hostinec U Vrbských – Národně socialistická strana¹⁰⁶

Ohrožení československé samostatnosti

V březnu 1938 bylo obsazeno fašistických Německem sousední Rakousko. Tím se zvýšilo ohrožení naší československé republiky. V našem pohraničí se odehrávaly německé provokativní akce proti naší republice. V květnu 1938 hrozilo našemu státu bezprostřední nebezpečí ze strany fašistického Německa, a proto naše vláda vyhlásila částečnou mobilizaci.¹⁰⁷

¹⁰⁵ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 58 - 63.

¹⁰⁶ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 64.

¹⁰⁷ TOŠNEROVÁ, M. Beroun. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2008. s. 315.

V květnu 1938 se v Hýskově konaly volby do obecního zastupitelstva, a novým starostou byl zvolen přednosta železniční stanice a člen národně socialistické strany. Obyvatelstvo obce se ve zvláštních kurzech pořádaných obcí připravovalo na civilní protileteckou obranu.

Začátkem srpna 1938 sestavil výbor KSČ v Hýskově dva dopisy, které předal člen výboru strany Josef Řehoř starostovi obce se žádostí, aby je dal schválit v obecním zastupitelstvu. Starosta oba dopisy upravil a předložil je ke schválení. Ověřeny podpisy několika radních byly dopisy zaslány 20. srpna 1938 prezidentu republiky a předsedovi československé vlády. V dopisech byla vydřena věrnost a oddanost hýskovských občanů naší republice. Dopisy obsahovaly i odsuzující se vměšování Německa do našich vnitřních záležitostí. Byla v nich i žádost, aby prezident republiky udělal opatření proti řádění Henleinovců v pohraničí a aby proti viníkům bylo zakročeno.¹⁰⁸

Po mnichovské dohodě, na které 30. září 1938 zástupci západních spojenců podepsali odevzdání československého pohraničního území fašistickému Německu, přijížděli do Hýskova vystěhovalci z pohraničí. Někteří žili u příbuzných, jiní dostali přiděleny nouzové obecní byty v suterénech nebo v podkroví domů. Muži většinou nastupovali do továrny Ing. Jelínka, ženy pak k rolníkům na práce při podzimní sklizni. Děti chodily do školy v Hýskově nebo do Berouna.¹⁰⁹

2.3.9 OBEC V OBDOBÍ OKUPACE

Tragickým dnem v historii našich národů byl 15. březen 1939. České země obsadila nacistická armáda a zřízením Protektorátu Čechy a Morava začala šestiletá okupace.¹¹⁰ Druhý den okupace, 16. března 1939, se na vývěsních tabulích objevily červené vyhlášky s černým písmem. Na levé straně byly psány německy a na pravé špatnou češtinou. Oznamovaly všemu obyvatelstvu převzetí českých zemí pod německou správu.¹¹¹

Již druhý den po obsazení Čech nacisty bylo v rámci zastrášovacích akcí Gitter¹¹² převezeno do Berouna několik občanů Hýskova, kteří byli internováni v kulturním domě Plzeňka po dobu několika týdnů. Byl u nich proveden popis jejich činnosti v minulosti a byli nuceni

¹⁰⁸ *Pamětní kniha obce Hýskova- Staré Hutě*. Hýskov, 1923 – 1948. s. 130 - 132. Uloženo v OA Beroun

¹⁰⁹ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 66.

¹¹⁰ TOŠNEROVÁ, M. Beroun. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2008. s. 320.

¹¹¹ *Pamětní kniha obce Hýskova- Staré Hutě*. Hýskov, 1923 – 1948. s. 143. Uloženo v OA Beroun

¹¹² Gitter znamená mříž.

podepsat revers, ve kterém se zavazovali, že nebudou vykonávat žádnou činnost proti německé říši a budou zachovávat protektorátní nařízení.¹¹³

Koncem března byl v obci vydán zákaz promítání filmů s tematikou zaměřenou proti Německu a fašismu. Ze školy musely být odstraněny všechny obrazy, zobrazující výjevy bojů Čechů proti Němcům v celé historii. Škola a obecní úřad dostaly příkaz, aby důsledně upozornily českou mládež na neslušné chování k německé mládeži, např. tím, že do ní na chodníku vráží, vyvolává hádky a uráží. Ve školách bylo od třetí třídy zavedeno povinné vyučování němčiny. Nesměl se vyučovat dějepis, aby se děti již neseznamovaly s historií a tradicí českého národa. V obci byl rozpuštěn Sokol a jeho majetek byl zabaven ve prospěch Říše. V obecní knihovně byla provedena revize a byly vyřazeny knihy, jejichž obsah byl jakkoliv zaměřen proti Německu.¹¹⁴ Z kostela a kapličky na návsi byly sejmuty zvony.¹¹⁵ V obci se objevily vyhlášky, které velmi ostře varovaly všechny občany před provokativními akcemi proti Říši.¹¹⁶

Postiženi byli pochopitelně také Židé z obce. Jejich činnost byla kontrolována a jejich majetek musel nést označení „židovský podnik“.¹¹⁷ Vedle potravinových lístků byly zavedeny přidělové lístky na textil¹¹⁸ a pro muže od 18 let byly zavedeny tabačky.¹¹⁹ Uhlí bylo přidělováno jen na odběrné lístky, které vystavoval obecní úřad.¹²⁰ Na všech veřejných budovách musely být dvojjazyčné nápisy a stejně tak razítka všech úřadů a institucí musela být česko-německá. Na školách, dopravních prostředcích, na veřejných budovách a na závodech musela být instalována velká písmena V, což znamenalo Victoria – vítězství Německa.

Po atentátu na Heydricha byly v obci vylepeny červené vyhlášky, kde byla vypisována odměna jeden milión korun za dopadení parašutistů. Občanům byly na fotografiích ukazovány předměty, které parašutisti zanechali na místě činu a všichni lidé museli

¹¹³ Z Hýskova byli internováni Josef Řehoř, František Sirotek, Josef Tomsa, Jaroslav Chvátal, Ladislav Knobloch, Tomáš Lébr a Václav Machulka. Seznam osob předal policii berounský okresní hejtman.

¹¹⁴ Z obecní knihovny muselo být vyřazeno 270 knih.

¹¹⁵ Zvon z kapličky vážil 15,3kg a zvonil v obci 186 let. Jeden zvon z kostela vážil 12,2 kg a druhý 19,3 kg. Všechny tři zvony měly být použity na válečnou výrobu. Zvon z kapličky byl po válce náhodně objeven v Praze na Maninách a dovezen zpět do Hýskova, kde je dodnes.

¹¹⁶ *Pamětní kniha obce Hýskova- Staré Huti*. Hýskov, 1923 – 1948. s. 149 – 153. Uloženo v OA Beroun

¹¹⁷ V Hýskově se toto nařízení týkalo obchodníků Emila Fantla a Adolfa Taussiga.

¹¹⁸ Pro muže byl přiděl 100 bodů na rok. Např. oblek byl za 60 bodů.

¹¹⁹ Příděl cigaret na jednu osobu na týden byl 45 kusů.

¹²⁰ Příděl uhlí na rok byl pro jednu domácnost 10 q.

podepsat prohlášení, že tyto předměty neviděli. Ve vyhlášeném stanném právu museli občané odevzdat na obecní úřad vzduchovky, byla zastavena činnost všech spolků.¹²¹

Rozhlasové přijímače byly opatřeny červenými kartičkami, které si majitelé museli pověsit na ladící knoflík radia. Bylo na nich výstražné upozornění na zákaz poslechu cizího rozhlasu. Na kartičce bylo toto upozornění: „*Pamatuj! Poslouchání cizího rozhlasu se trestá smrtí!*“¹²² Lidé však dál pravidelně naslouchali zprávám ze zahraničí, které jim dávaly naději a víru v porážku fašismu a v osvobození republiky.¹²³

V únoru 1943 byli z obce vystěhováni všichni Židé a umístěni v koncentračních táborech. Ze všech zatčených židovských občanů se vrátil pouze jeden z Osvětimi. Pro sabotáže na železnici byli v Terezíně uvězněni čtyři občané Hýskova a tři občané byli zatčeni na Kladně za napomáhání ilegálním pracovníkům v souvislosti se zatčením moskevského parašutisty. Jelikož se v lesích okolo Hýskova ukrývali partyzáni, byl vydán zákaz vstupu do lesa od 17 hodin do 7 hodin ráno.

V roce 1943 byl zřízen na těžko dostupném místě na Plešivci v malé jeskyni první ilegální kryt. Střecha byla z kmenů silnějších stromů, na kterých byly kameny, aby splýnula s okolím. Do krytu byl přiveden ilegální pracovník z obce, avšak jeho zdravotní stav se v krytu zhoršoval a hrozilo nebezpečí zápalu plic. Byl proto po několika dnech převeden do hájovny místního lesníka.¹²⁴

O nelehkém životě hýskovských občanů v době okupace svědčí úryvek z „Pamětní knihy obce Hýskova-Staré Huti“: „*Mladí lidé z Hýskova chodili na zakázané taneční zábavy do okolních vesnic. Policie se dozvěděla o jedné zábavě v Libečově a při kontrole bylo několik mladých lidí zatčeno a odvezeno k výslechu na kladenské gestapo. Většinou se však ze zábavy podařilo utéci. Při útěku nechal v sále kabát mladý hýskovský občan Jiří Hejna. Gestapo ho podle kabátu usvědčilo. Byl sice za čas propuštěn, ale s podlomeným zdravím a na následky vězení zemřel.*“¹²⁵

V září 1944 byly uzavřeny všechny střední školy a studenti byli totálně nasazeni na práci do závodů a do zemědělství. Někteří studenti z obce pracovali u firmy Jelínek v obci, jiní

¹²¹ *Pamětní kniha obce Hýskova- Staré Huti*. Hýskov, 1923 – 1948. s. 156 – 157. Uloženo v OA Beroun

¹²² FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 72.

¹²³ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 72.

¹²⁴ *Pamětní kniha obce Hýskova- Staré Huti*. Hýskov, 1923 – 1948. s. 159 – 163. Uloženo v OA Beroun

¹²⁵ *Pamětní kniha obce Hýskova- Staré Huti*. Hýskov, 1923 – 1948. s. 169. Uloženo v OA Beroun

dojížděli do Berouna, kde v místní textilce bylo několik oddělení firmy Siemens z Berlína¹²⁶ nebo pracovali ve zbrojní továrně v Loděnici, na polích nebo v lese.

V říjnu 1944 letělo nad Hýskovem těžce poškozené spojenecké letadlo. Piloti seskočili padákem u lesa, ale byli německou policií chyceni. V tomto roce byli gestapem zatčeni mnozí hýskovští občané, za hospodářské delikty, za ukrývání sokolských věcí nebo za ilegální činnost.

V noci, 17. dubna 1945, byl spojeneckými letadly osvětlen Beroun a dva světelné stromečky svítily také nad Hýskovem. Následující den byl podniknut nálet na Beroun, který měl za úkol ochromit železniční a silniční dopravu. Při tomto náletu byli zabití dva občané Hýskova.

Na vlakovém nádraží v Hýskově stál tři týdny vlak s německými vojáky. Byli to většinou 50 – 60 letí Němci, mezi nimi i ranění. Protože jejich strava byla velmi špatná, chodili po obci žebrať. Ve čtvrtek 19. dubna 1945 přilétli nad nádraží v Hýskově spojenečtí hloubkovi letci a odstřelovali vojenský vlak. Pravděpodobně nešťastnou náhodou byla zastřelena na poli u hřbitova Julie Štětková a její manžel byl střelen do nohy.¹²⁷

6. května 1945 odjelo 30 dobrovolníků z obce na nákladních autech na pomoc Praze. Tato jednotka bojovala na Košířích a na Staroměstském náměstí. Do Prahy bylo z obce vysláno auto s léky prostřednictvím místního lékaře.

10. května 1945, dopoledne, se sešel revoluční národní výbor na své první schůzi, kterou řídil místní lékař. Nejdůležitějším úkolem bylo zajištění potravin pro obyvatelstvo, pomoc vězňům, kteří se vraceli z koncentračních táborů a věznic a zajištění úrody a sklizně.

Z koncentračních táborů a nacistických věznic se po osvobození vrátilo devět občanů Hýskova, umučeno bylo pět občanů, ve věznicích zemřeli za politické přestupky čtyři občané a z rasových důvodů bylo zabito jedenáct občanů. Válečný kříž byl v roce 1946 udělen in memoriam devíti občanům Hýskova, z toho jednomu dosud žijícímu, panu Josefu Fišerovi, čestnému občanu obce Hýskov.¹²⁸

¹²⁶ Zde se vyráběly součásti do zbraní a v Loděnici hlavice k řízeným německým střelám.

¹²⁷ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 73 - 77.

¹²⁸ *Pamětní kniha obce Hýskova- Staré Huti*. Hýskov, 1923 – 1948. s. 173 – 185. Uloženo v OA Beroun

2.3.10 POVÁLEČNÁ LÉTA V OBCI

Po osvobození naší vlasti byl MUDr. Karel Šrámek dne 10. 5. 1945 veřejně na návsi zvolen předsedou revolučního národního výboru. Ten se sešel na své první schůzi dopoledne 14. 5. 1945. Prvořadým úkolem bylo zajištění potravin pro obyvatelstvo, pomoc vězňům, kteří se navraceli z koncentračních táborů a věznic a zajištění úrody a sklizně. Byla ustanovena Revoluční garda, která dbala na bezpečnost občanů, zajišťovala potulující se nacisty a shromažďovala pohozené zbraně, výstroj a výzbroj. 7. května odpoledne byl v Hýskově za řekou chycen při útěku německý primář berounské nemocnice dr. Wabra. Byl odvezen do Berouna a předán okresnímu revolučnímu výboru. Do obce přišli partyzáni z okolních lesů. Odvedli z bytu Josefa Mengera¹²⁹ a u hřbitova ho zastřelili. Revoluční národní výbor zajistil všechny Němce z Hýskova, umístil je ve škole a pak byli předáni do Berouna.

Také v kulturní oblasti došlo k oživení. V kině byly promítány první filmy, činnost začala vyvíjet i místní knihovna. Jako první divadelní hra v osvobozené republice byla uvedena Lucerna od Aloise Jiráska, která se hrála v sále hostince U Švestků.¹³⁰

2.3.11 PADESÁTÁ LÉTA V OBCI

V padesátých letech se pozvolna měnila tvářnost vesnice. Odehrával se zde boj za socializaci zemědělství zakládáním jednotných zemědělských družstev. Tento proces, spojený s „třídním bojem“ probíhal i v Hýskově¹³¹. Ustavující valná hromada JZD Hýskov se konala 4. září 1952. Založené družstvo se rozhodlo pro III. typ, což znamenalo společnou rostlinnou výrobu i společné ustájení dobytka. Počáteční vybavení družstva nebylo příliš kvalitní. Družstevníci měli jen potahy, málo výkonný strojový park a nedostatek pracovních sil. První starší traktor koupilo družstvo v roce 1953. Celkem v roce 1952 mělo JZD Hýskov 56 členů. Do roku 1960 přistoupilo dalších 17 členů. Při založení družstva předali zemědělci do JZD 34 koní, 84 kusů skotu, 79 dojnic, 81 prasat a 13 prasnic.¹³²

2.3.12 PRŮBĚH ŠEDESÁTÝCH LET V OBCI

Šedesátá léta v obci probíhala nadále ve znamení intenzivní zemědělské práce. Družstvo obhospodařovalo 1 606 hektarů půdy.

¹²⁹ Josef Menger byl občan Hýskova, který se přihlásil do německé fašistické strany a který byl Němci pověřen řízením obecního úřadu.

¹³⁰ *Pamětní kniha obce Hýskova- Staré Huti*. Hýskov, 1923 – 1948. s. 199 – 204. Uloženo v OA Beroun

¹³¹ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 85.

¹³² *Pamětní kniha obce Hýskova- Staré Huti*. Hýskov, 1949 – 1957. s. 43 – 45. Uloženo v OA Beroun

Přes železniční trať postavili občané v rámci „akce Z“ lávku, sloužící ke zkrácení cesty z horní části obce na nádraží (Obr. 17). Povrch návsi byl potažen novým asfaltovým povrchem, byl vybudován a osázen park s květinami a keři, opravena zvonička a opraveny silnice v délce 800 metrů. V souvislosti s výstavbou závodu Prefa byl odstřelen poslední komín bývalých železáren.¹³³ Ve škole bylo instalováno ústřední topení, což podstatně zlepšilo školní prostředí. V roce 1966 probíhala naší obcí jedna etapa cyklistického Závodu míru Praha – Berlín – Varšava.¹³⁴

2.3.13 OBDOBÍ SEDMDESÁTÝCH LET

Období sedmdesátých let znamenalo výrazný pokrok ve výstavbě obce, jejíž vzhled se rok od roku měnil. Jak vyplývá z dobového tisku a z Pamětní knihy obce Hýskova, ke zlepšení prostředí pro letní rekreaci byla dokončena na ostrově pod jezem kanalizace, byla vybudována pláž u jezu (Obr. 18) a parkoviště aut. MNV za pomoci závodu Prefa adaptoval zdravotní středisko, kde má ordinaci obvodní, dětský a zubní lékař.¹³⁵ V obci bylo rozšířeno elektrické osvětlení ulic a v rámci „zlepšení socialistického prostředí“ byla bohužel provedena demolice starého doškového domu č. 33 na návsi.¹³⁶

Na základní škole byla zahájena generální oprava budovy, která čítala výměnu oken, podlah, stropů, střechy i vnější úpravy budovy. Pod silnicí ke hřbitovu vzniklo 12 bytových jednotek i několik soukromých domů. U lesíka v pěkném prostředí vznikly dva tenisové kurty a kabiny s klubovnou. Hráči oddílu kopané hráli několik let krajskou soutěž, což byl veliký úspěch malého vesnického klubu. V roce 1975 se konala Celostátní spartakiáda, na které vystupovalo v Praze na Strahově z naší obce 24 žen, 14 mužů, 14 mladších žákyň, 8 mladších žáků a 20 nejmladších žáků a žákyň.

V roce 1980 bylo provedeno sčítání lidu. V Hýskově bylo 405 domů, 558 bytů, žilo zde 1 238 obyvatel, české národnosti 1227, slovenské 6, ostatních 5. V obci byly v provozu tyto služby obyvatelům: kadeřnictví, oprava obuvi, sběrna čistírny, mandlování prádla, zasklívání.¹³⁷

¹³³ Poslední komín bývalých železáren ve Staré Huti stál 108 let a byl vysoký 65 metrů.

¹³⁴ *Pamětní kniha obce Hýskova*. Hýskov, 1958 – 1985. s. 72 – 74. Uloženo na OÚ v Hýskově

¹³⁵ *Pamětní kniha obce Hýskova*. Hýskov, 1958 – 1985. s. 99 – 100. Uloženo na OÚ v Hýskově

¹³⁶ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 91.

¹³⁷ *Pamětní kniha obce Hýskova*. Hýskov, 1958 – 1985. s. 106 – 118. Uloženo na OÚ v Hýskově

2.3.14 OSMDESÁTÁ LÉTA V OBCI

Nejdůležitějším úkolem tohoto období bylo dokončení vodojemu Na Kluku a položení vodovodního řádu z náměstí 5. května ke hřbitovu v délce 1,7 km. Voda byla zavedena do kina, školy, mateřské školy a do všech soukromých bytovek od náměstí ke hřbitovu. V okolí čtyřiceti bytových jednotek u hřbitova byly provedeny inženýrské sítě. V mateřské škole byla upravena školní zahrada, na které bylo zřízeno dětské hřiště. V obci bylo rozšířeno osvětlení ulic. U lesíka se rozšiřovala chatařská oblast (Obr. 19). Celkový počet chat dosáhl v okolí obce 51.

17. července 1981 postihla obec velká povodeň. Stav vody v řece Berounce byl 580 cm. Na silnici do Berouna vystoupila voda až na vozovku a na tři dny bylo nutné přerušit autobusové spojení s okresním městem. O dva dny později v odpoledních hodinách postihla obec velká ničivá vichřice s katastrofálními následky. Vichřice vyvrátila stromy, shodila mnohé střešní krytiny, poškodila auta, z velké části zničila zemědělskou úrodu.

V roce 1984 se dožila hýskovská občanka a rodačka Antonie Čermáková významného životního jubilea – 100 let.¹³⁸

2.4 VZNIK A HISTORIE MÍSTNÍCH ŽELEZÁREN

2.4.1 POVĚST O ZALOŽENÍ ŽELEZÁREN

K založení železárenské huti v Hýskově se váže pověst, kterou ve své knize „Historie obce Hýskova“ vypravuje Dr. Josef Fišer, čestný občan obce Hýskova:

„V druhé polovině 8. století přinesli lidé zemanovi veliký těžký kámen – rudu. Ten jim rozkázal dál kopat a najít větší množství. Dal ji pálit v ohni, ale bez užitku. Zeman Hes se dozvěděl, že v tvrzi Zdechovice u Čáslavi dovede tamější lid z rudy vyrobit železo. Požádal majitele této tvrze, aby jeho poddaní naučili pálit rudu lidi z Heskova. Majitel žádosti vyhověl a vyslal ze Zdechovic do Heskova odborníky. Ti naučili Hesův lid pálit železnou rudu a vyrobit železo. Hes z radosti odborníky štědře odměnil. Jednoho zručného kováře ze Zdechovic si v Heskově ponechal. V Heskově vyráběli ze železa různá nářadí a kovali kola vozů. Několik vozů naplněných železem poslal Hes na Vyšehrad vévodovi Nezamyslovi. Na místě, kde vyráběli železo, byly v pozdější době založeny hutě.“¹³⁹

¹³⁸ Pamětní kniha obce Hýskova. Hýskov, 1958 – 1985. s. 122 – 132. Uloženo na OÚ v Hýskově

¹³⁹ FIŠER, J. Historie obce Hýskova. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 8.

2.4.2 DŮVODY ZAKLÁDÁNÍ ŽELEZÁRENSKÝCH HUTÍ

V okolí obce Hýskova sídlili výrobci železa již od pravěku. Keltové zpracovávali železnou rudu, kterou dobývali v rudných žilách v okolí obec Hýskova (Obr. 20), zejména čtvrti Jakubina.¹⁴⁰ Kopali nejdříve tam, kde ruda vystupovala na povrch, odklizem tzv. povrchových ložisek. Zakládali rozlehlá kutací pole, jejichž stopy se zachovaly na mnoha místech v Čechách.¹⁴¹

Výroba železa probíhala v malých primitivních pecích, částečně zahloubených do země, za použití rudy a dřevěného uhlí, které získávali v okolních křivoklátských lesích. Při jeho spalování se dosahovala teplota až 1350 stupňů. Železo se struskou se z pecí nevypouštělo, výsledná železná „houba“ nebyla homogenní a dál se musela kovářím opracovávat do kujné formy. Keltové tento proces ovládali znamenitě a jejich kováři dokázali výrobky tvrdit a cementací a kalením vyrábět i ocel. Z výrobků se dochovali různé zbraně, užitkové předměty i umělecké výrobky. Jejich technická vyspělost i umělecká kvalita svědčí o mistrovství tvůrců.¹⁴²

Se vznikem českého státu rostl význam drahých kovů, dalších využívaných kovových materiálů a především také železa. Hutě byly zakládány u významných ložisek rud, jako jsou Železné a Krušné hory, Krkonoše, Pošumaví, Hrubý a Nízký Jeseník, ale také oblast Podbrdská, do které spadá i naše místní železářna ve Staré Huti (Obr. 21).¹⁴³

2.4.3 ZALOŽENÍ ŽELEZÁREN VE STARÉ HUTI

Za založení železárenské huti v Hýskově je pokládán rok 1386, kdy byla na levém břehu Berounky založena železářská huť, která se stala základem železáren a osady Staré Huti.

Prvním majitelem železné huti byl Jindřich z Huti Heskovy. Král Václav IV. dal v roce 1417 železnou huť a doly na získávání železné rudy v okolí Staré Huti v léno bratřím z Falknova. Ti byli povinni z tohoto majetku odvádět královskému purkrabímu na Karlštejn každý týden 6 šínů¹⁴⁴ železa. Karlštejnský purkrabí prodal roku 1447 železnou huť, hamry a doly Mikuláši Replíkovi z Popovic a ten v roce 1483 svým synům Janu Rampačovi a Valentinu Replíkovi za

¹⁴⁰ Těžba železné rudy v této lokalitě dala vzniknout názvu sousední obce Železná.

¹⁴¹ Obecní úřad Hýskov [online] [cit. 2. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.obchyskov.cz/zajimavosti>

¹⁴² PLEINER, R. *Základy slovanského železářského hutnictví v Českých zemích*. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd, 1958. S 11.

¹⁴³ Historie výroby železa [online] [cit. 2. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.geologie.vsb.cz/Loziska/surovin>

¹⁴⁴ Šín byl základním druhem železa, výchozí výrobek hamrů. Byly to ploché železné pláty, které se vážily a prodávaly na svazky.

1400 kop míšeňských grošů.¹⁴⁵ Roku 1501 odkázal Valentin Replík Starou Huť Mikuláši Rohovi a Řehoři Pečenkovi.

Od 14. do 16. století se železo vyrábělo ve Staré Huti v ležatých pecích, které byly jeden metr dlouhé a jeden a půl metru hluboké. Tavba v peci byla zdlouhavá, trvala 10 až 12 hodin a výrobek ve veliké hroudě vážil asi 150 kg. V pecích se topilo dřevěným uhlím¹⁴⁶.¹⁴⁷

2.4.4 ŽELEZÁRNY A JEJICH PODOBA ZA OTTŮ Z LOSU

Roku 1529 se stal majitelem Staré Huti Jiřík Otta z Losu¹⁴⁸ a poté jeho syn Adam, který získal výhradní oprávnění k těžbě rudy v křivoklátských lesích. Za Adama z Losu se uhlí páliło v dýmačce na severním katastru obce, kde se dodnes říká Na losích (Obr. 22). Nedaleko tohoto místa byla šachta na dolování železné rudy – Čečichov. Rudu tehdy zpracovával jednoduchý hamr.

V roce 1575 stála vedle hamru huť a pivovar. K železářské huti patřil také panský dům a hospodářství. Vedle huti byly postaveny stáje pro dobytek a konírny. Na dvoře bylo popravní místo, šibenice a špalek. V roce 1530 byl na Berounce ve Staré Huti pro potřeby železáren postaven jez, což umožnilo zavézt vodu do hutí a využívat ji k pohonu. Adam Otta z Losu prodal v roce 1592 Starou Huť královské komoře a v roce 1597 byla huť předána křivoklátskému panství.

Za Ottů z Losu byla v huti zavedena nová výroba železa. Pec se nazývala dýmačka¹⁴⁹ a byla vysoká 3 metry. V roce 1575 byla denní produkce železa ve Staré Huti kolem 220 kg. Železárenské výrobky ze Staré Huti byly dopravovány do sousední vesnice Železná, odkud byly prostřednictvím obchodníků odváženy do Prahy a jiných měst.

2.4.5 ŽELEZÁRNY V OBDOBÍ TEMNA

Železářny ve Staré Huti převzal v roce 1600 císař Rudolf II. V době pobělohorské nastalo i pro železnou huť v Hýskově období temna. V huti se dlouho nepracovalo a kromě toho

¹⁴⁵ Míšeňský groš jako platidlo u nás platil od doby vlády Ladislava Pohrobka. Říkalo se mu tzv. grošík, protože byl menší než groš pražský.

¹⁴⁶ Dřevěné uhlí se vypalovalo v okolních křivoklátských lesích v tzv. milířích, které se stavěly v blízkosti vody. Milíř byla homole postavená z dřevěných kůlů, asi 4 m vysoká a 7 m široká, která se celá zakryla chvojím. Milíř se po udusání zapálil, avšak nesměl hořet, pouze doutnat.

¹⁴⁷ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 11 – 12.

¹⁴⁸ Ottové z Losu byli vladyckou rodinou pravděpodobně německého původu a usazenou v Čechách. Na počátku 16. století vlastnili i Starou Huť u Berouna. Nejvýznamnější postavou byl Jindřich Otta z Losu, který byl členem stavovské opozice a který byl popraven 21. 6. 1621 na Staroměstském náměstí v Praze.

¹⁴⁹ Dýmačka byla kamenná pec na přímou výrobu železa, která se používala ve 14. až 16. století.

v roce 1638, během třicetileté války, postihla obec rozsáhlá povodeň, která v hutí způsobila mnohé velké škody. Zařízení hutí bylo značně poškozeno, nářadí bylo odplaveno anebo lidmi rozkradeno.¹⁵⁰

V posledních letech třicetileté války byla výroba železa v hutí zastavena. V roce 1648 postihla celé Berounsko strašná morová epidemie, na kterou zemřelo mnoho obyvatel. Třicetiletá válka, povodeň i morová epidemie měly těžký dopad nejen na železářny a její výrobu, ale především na život obyvatel strádajících těžkou a vleklou válkou.¹⁵¹

2.4.6 ŽELEZÁŘSKÁ HUŤ V RUKOU VALDŠTEJNŮ

Výroba v hutí se začala obnovovat teprve na sklonku 17. století, kdy se rod Valdštejnů stal v roce 1685 majitelem křivoklátského panství a tedy i Staré Hutí. Dr. Josef Fišer ve své knize „Historie obce Hýskova“ píše: *„Na počest nového majitele vyrobili starohuťští dělníci dva zvony ze železa, které byly umístěny na kapliče na návsi. Jejich strašlivý zvuk byl prý slyšet daleko do okolí.“*¹⁵²

Stará dýmačka byla přestavěna na novou, modernější pec, kterou nebylo nutné při zahájení tavby znova zatápnout. V peci se tavila železná ruda nepřetržitě několik týdnů a takto získané železo bylo mnohem lepší kvality. Spotřeba rudy pro výrobu železa se neustále zvyšovala a její dosavadní těžba v části obce Jakubina již nestačila. Valdštejnové proto nařídili dovážet železnou rudu z obcí Hudlic a Otročiněvsi. Dr. Josef Fišer dále popisuje tyto okolnosti: *„Místní povozníci proto museli v robotní povinnosti tři dny v týdnu dovážet rudu koňskými nebo volskými potahy přes brod řeky pod jezem do hutí. Taktéž povozníci z Chyňavy byli nuceni dovážet rudu na dvou vozech do železáren. Také lesní dělníci v křivoklátských lesích byli vázáni robotní povinností.“*¹⁵³

¹⁵⁰ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 12 – 14.

¹⁵¹ TOŠNEROVÁ, M. *Beroun*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2008. S 115.

¹⁵² FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 14.

¹⁵³ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 15.

V huti pracovali zejména za úkolovou mzdu slévači, hamršmídí¹⁵⁴, šmelcíři¹⁵⁵ a konštýři¹⁵⁶. V provozu zde byly pece, kovárna a hamry, na kterých se vytavené železo kovalo na štafce a čtyřhranné ráfy. V roce 1694 se týdně vytavilo 5200 kg surového železa.¹⁵⁷

2.4.7 VÝROBA ŽELEZA V HUTI V 18. STOLETÍ

Na počátku 18. století byla Stará Huť, Nová Huť, Karlova Huť a Komárovská Huť nejvýznamnějšími železárnami v celých Čechách.¹⁵⁸

Stará Huť měla tehdy jednu vysokou pec, tři hamry a vyráběla ročně 1300 q železa. Neustálý chod vysoké pece vyžadoval větší zásoby rudy i dřevěného uhlí. Železná ruda byla měřena na „necičky“, dřevěné uhlí na „opálky“. U vysoké pece pracoval „pecař“ – mistr, rudu drtil „stupář“, „půlmistr“ měřil uhlí a rudu. V huti byli zaměstnání jak kvalifikovaní tak nekvalifikovaní pracovníci. Bohuslav Zíka ve svých „Starohuťských pamětech“ píše: „*Za celý provoz odpovídal šichtmistr. Měl zajímavý plat, dostával mzdu, deputát a podíl na zisku 60 zlatých, 750 kg žita, 190 kg pšenice, 190 kg ječmene, 95 kg hrachu, 6 sudů piva a 2, 418 kg ovsa.*“¹⁵⁹

Druhá polovina 18. století přinesla ve světě změnu ve výrobě železa. Začalo se využívat černé uhlí, a někde dokonce i koks. Ve Staré Huti tak začala výroba za ostatními hutěmi zaostávat, neboť stále setrvala na využívání dřevěného uhlí. Avšak dřeva v lesích ubývalo, proto docházelo k omezování výroby.

V roce 1773 došlo ve Staré Huti k významné změně výroby železa postavením nové, moderní, vysoké pece.¹⁶⁰ Z prvního odpichu vysoké pece bylo zhotoveno zábradlí k mostu přes strouhu do železáren.

¹⁵⁴ Hamršmíd byl pomocník hamerního mistra.

¹⁵⁵ Šmelcíř byl dělník pracující při tavbě železa u vysoké pece.

¹⁵⁶ Konštýř byl dělník, který lil vodu na železo v hamru.

¹⁵⁷ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 16.

¹⁵⁸ PLEINER, R. *Základy slovanského železářského hutnictví v Českých zemích*. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd, 1958. S 285.

¹⁵⁹ ZÍKA, B. *Starohuťské paměti*. 1. vyd. Hýskov, 1955. s. 6 – 8. Uloženo na OÚ v Hýskově

¹⁶⁰ Pamětní deska o založení vysoké pece byla nalezena v roce 1929 při stavbě trafostanice v hloubce 4 m. Byla psána česky a měla rozměry 90 x 90 x 30 cm. Deska byla na památku umístěna u vchodu do jídelny bývalého závodu Prefa, s.p.

2.4.8 STARÁ HUŤ V 19. STOLETÍ

Na počátku 19. století byl majitelem železářské huti v Hýskově významný rod Fürnstenberků. Huť zasáhla hospodářská krize a majitelé v roce 1804 nechali zastavit vysokou pec a postupně rušili i další provozy. V huti ponechali jen tři tyčové hamry, mlýn a pilu. Na křivoklátském panství byli v provozu mimo Staré Huti ještě Nová Huť, huť v Novém Jáchymově a v Roztokách u Křivoklátu.¹⁶¹

V roce 1841 byla ve Staré Huti postavena nová válcovna, což znamenalo podstatnou změnu v dalším vývoji výroby. Ve válcovně byly poté dány do provozu moderní pudlovací pece. O práci na pudlovacích pecích vypráví v „Historii obce Hýskova“ Dr. Josef Fišer: *„Zmodernizování výroby stálo půl miliónu zlatých. Pudlovací a svářecí pece byly již vytápěny uhlím. Práce v pudlovnách byla velice namáhavá. Také práce hamerníků byla nahrazována mohutnými kladivy, která poháněla turbinová elektrárna. V dílnách se již svítilo elektrickými obloukovkami.“*¹⁶²

Výstavbou nové válcovny se zdokonalila i zrychlila výroba železa. V roce 1848 byly na křivoklátském panství v provozu tři vysoké pece, 14 hamrů a válcovna plechu. Dohromady čítaly železářny na celém panství kolem tisíce zaměstnanců, a i přestože vyráběly ročně 20.655 q surového železa a 23.952 q litiny, měly v polovině 19. století velkou konkurenci v rychle se rozšiřujících kladenských železárnách.

V roce 1873 zasáhla celý průmyslový svět hospodářská krize, která se odrazila do prosperity starohuťských železáren. Největší dopad měla hospodářská krize na dělnictvo. Průměrný denní plat dělníka byl velmi malý, pouhých 65 krejcarů.¹⁶³ Mnoho starohuťských dělníků bylo propuštěno z práce a celé rodiny se tak ocitly bez prostředků a žily v bídě.¹⁶⁴

Po období krize, v 90 letech 19. století, kdy byl ředitelem hutě Jan Novotný a po něm Ing. Vilém Dušánek¹⁶⁵, nastala opět prosperita železáren. Za jeho vedení se začal při výrobě železa používat koks. Po Ing. Dušánkovi byl ředitelem hutě jmenován Emil Kratochvíl, který byl velmi dobrým organizátorem¹⁶⁶ a který díky tomu zabránil v železárnách zastavení

¹⁶¹ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 17 – 20.

¹⁶² FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 20.

¹⁶³ V této době stál jeden kus vajíčka 2 krejcare, houska 1 krejcar a 1 litr piva stál 6 krejcarů. Pracovní doba dělníků byla 11 až 12 hodin, od rána 6 hodin do večera 18 hodin.

¹⁶⁴ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 23 - 26.

¹⁶⁵ Ing. Dušánek byl mimořádným profesorem na Vysoké škole technické v Praze.

¹⁶⁶ Emil Kratochvíl vystudoval Vysokou školu technicko-hutnickou ve Vídni.

výroby. Jeho zásluhou byl závod po technické stránce zmodernizován a výroba železa se ocitla na velmi vysoké úrovni.¹⁶⁷

Když v roce 1880 kníže Fürnstenberk nezískal licenci na Thomasův zkujňovací proces velkovýroby oceli, prodal Starou Huť (Obr. 23) České montánní společnosti.

2.4.9 ŽELEZÁRNY V DOBĚ 1. SVĚTOVÉ VÁLKY

Starohuťské železárny se roce 1909 začlenily do Pražsko-železářské společnosti, do které patřily železárny na Kladně, v Králově Dvoře a ve Staré Huti. Pražsko-železářská společnost vlastnila převážnou výrobu železa v Čechách, těžbu rud a uhlí a investovala větší částky na vybudování železničních sítí, stavbu sléváren a válcoven.¹⁶⁸

V době 1. světové války pracovaly železárny pod vojenskou kontrolou a zhotovené železo se používalo převážně na výrobu zbraní. Do železáren byl dosazen rakouský vojenský zástupce Franz Hložek, který za špatnou pracovní morálku nebo nekvalitní výrobu nemilosrdně trestal dělníky pokutami, vězením nebo dokonce okamžitým odvelením na frontu. O vězení dělníků Bohuslav Zíka ve „Starohuťských pamětech“ píše: *„Byl-li dělník potrestán vězením, musel přes den pracovat a na noc byl odveden do obecního vězení. Obecní strážník Otomar Wikel je každý večer odváděl do šatlavy, což byla obecní pastouška.“*¹⁶⁹

V prvním roce války muselo ze starohuťských železáren narukovat na frontu 80 vojáků a v roce 1915, kdy byl proveden odvod tří ročníků, dalších 30 mladých chlapců.¹⁷⁰

2.4.10 DŮSLEDKY HOSPODÁŘSKÉ KRIZE NA MÍSTNÍ ŽELEZÁRNY

V roce 1929 propukla ve světě krize z nadvýroby. V Československé republice byla krize zvláště vleklá a hluboká a obec Hýskov se stala středem pozornosti na celém okrese. Především tím, že železárny omezily výrobu, a že docházelo k propouštění dělníků. Začalo se mluvit o neprosperitě závodu a o možném definitivním zastavení výroby.¹⁷¹ Během následujících čtyř let bylo ze železáren propuštěno celkem 127 dělníků a 14 jich bylo dáno

¹⁶⁷ ZÍKA, B. *Starohuťské paměti*. 1. vyd. Hýskov, 1955. s. 32. Uloženo na OÚ v Hýskově

¹⁶⁸ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 37.

¹⁶⁹ ZÍKA, B. *Starohuťské paměti*. 1. vyd. Hýskov, 1955. s. 36. Uloženo na OÚ v Hýskově

¹⁷⁰ ZÍKA, B. *Starohuťské paměti*. 1. vyd. Hýskov, 1955. s. 37. Uloženo na OÚ v Hýskově

¹⁷¹ TOŠNEROVÁ, M. *Beroun*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2008. S 216 – 217.

do předčasného důchodu. V roce 1933 bylo v železárnách ve Staré Huti zaměstnáno 352 dělníků, 33 úředníků a 11 dílenvedoucích.¹⁷²

Vedení Pražsko-železářské společnosti se v roce 1934 rozhodlo z důvodů neprosperity definitivně uzavřít železářny ve Staré Huti. Pokusy zástupců dělníků a správy místních železáren toto rozhodnutí byly přesto marné. Proti uzavření železáren v Hýskově protestovala také městská rada v Berouně, které se však tímto protestem podařilo pouze zmírnit tvrdá opatření, např. vyplácení odbytného, ponechání továrních bytů do konce roku apod.¹⁷³

Poslední směnu dělníků popisuje Dr. Josef Fišer v „Historii obce Hýskova“ následovně: *„V úterý 15. května roku 1934 nastupovali dělníci do železáren ve Staré Huti na svou poslední směnu. Ve 12 hodin v poledne zazněla houkačka z vrátnice na rozloučenou. Vrátný Antonín Koblík houkal deset minut a oznamoval všem lidem v okolí, že železářny ve Staré Huti, nejstarší hutnický závod na okrese, po 548 letech navždy zastavil svou výrobu.“*¹⁷⁴

Ze starohutských železáren bylo do hutí do Kladna a Králova Dvora přeloženo 86 dělníků, 38 dělníků bylo dáno do důchodu, 39 jich bylo propuštěno a 15 dělníků bylo ponecháno na likvidační práce. V roce 1939 bylo poraženo osm komínů pudloven.¹⁷⁵

2.5 KELTSKÉ OPPIDUM STRADONICE

2.5.1 KDO BYLI KELTOVÉ?

Díky archeologickým výzkumům, které přinesly velký počet poznatků, než tak mohly učinit historické zprávy, je dnes možné si vytvořit přesnější obraz o Keltech, o této pozoruhodné civilizaci.

Keltové, kteří sídlili v našich zemích, byli příslušníky rozsáhlého etnika, které se mezi 5. až 1. stoletím před začátkem našeho letopočtu rozšířilo ze své původní kolébky v jižní Francii (Gallii) a rozprostřelo svá sídla téměř po celé Evropě s výjimkou oblastí nejsevernějších a jižních oblastí antického světa.¹⁷⁶

¹⁷² ZÍKA, B. *Starohutské paměti*. 1. vyd. Hýskov, 1955. s. 52. Uloženo na OÚ v Hýskově

¹⁷³ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 58.

¹⁷⁴ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 61.

¹⁷⁵ ZÍKA, B. *Starohutské paměti*. 1. vyd. Hýskov, 1955. s. 53. Uloženo na OÚ v Hýskově

¹⁷⁶ FRANTÁLOVÁ, D. *Po stopách Kletů na Berounsku*. 1. vyd. Beroun: Nakladatelství MH, 2004. ISBN 80-86720-11-X. S. 4.

Keltové byli původně národem bojovníků, avšak postupně se usazovali a převládala u nich složka řemeslnicko-výrobní a obchodnická. Ve svém vrcholném období zakládají opevněná hradiště, zvaná oppida, která svým stavebním charakterem i intenzitou výroby jsou označována jako starověká města. Jednotlivá oppida mezi sebou udržovala živý dálkový obchodní styk.

O této svérázné keltské kultuře lze souhrnně konstatovat, že tvůrčím způsobem přepracovala vlivy tehdejšího antického světa.¹⁷⁷

2.5.2 VZNIK OPPIDA

Někdy v polovině 2. století př. n. l. byla založena nad pravým břehem Berounky, nad dnešními Stradonicemi, výšinná osada, která byla někdy v druhé polovině 2. století př. n. l. poprvé opevněna. Vzniklo tak oppidum o rozloze 90,3 ha (Obr. 24). Svou velikostí a nejspíš i významem bylo druhé největší v celých Čechách. Ze soustavy všech českých oppid vzniklo to stradonické nejspíš jako poslední.¹⁷⁸

Avšak doba jeho největší slávy měla teprve nastat. Z důvodů, které dosud nejsou příliš jasné, snad v důsledku nepokojů uvnitř keltské společnosti, bylo na počátku posledního století pravděpodobně poničeno oppidum na Závisti. V souvislosti s násilnými událostmi bylo opuštěno i oppidum u Nevězic nad Vltavou. A právě v této době nastává největší rozkvět stradonického oppida. V oppidu bylo obnoveno a zdokonaleno opevnění, rozrostla se a zbohatla vnitřní zástavba.

Zdejší, stradonické oppidum se tak stalo na dlouhá desetiletí nejmocnějším keltským střediskem v Čechách.¹⁷⁹

2.5.3 OBJEVENÍ OPPIDA

Okolnosti objevení stradonického oppida popisuje v „Přehledu české archeologie“ Josef Ladislav Píč takto: *„Výšina tato dlouho byla pustou, když však ke konci osmnáctého století vrchní pláň začali vzdělávati, nalézali při orání různé drobnosti a zejména i zlaté mince,*

¹⁷⁷ HLINKA, B., RADOMĚRSKÝ, P. *Peníze, poklady, padělky*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1975. S. 23 – 24.

¹⁷⁸ FRANTÁLOVÁ, D. *Po stopách Kletů na Berounsku*. 1. vyd. Beroun: Nakladatelství MH, 2004. ISBN 80-86720-11-X. S. 49.

¹⁷⁹ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovičko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 158 – 159.

*keré s mincemi znamenitého pokladu Podmokelského byly totožny a tím i obrácena poprvé pozornost k Hradišti.*¹⁸⁰

Do širokého povědomí se zdejší oppidum dostalo poté v roce 1877, kdy byl na jeho akropoli náhodně nalezen poklad několika set zlatých keltských mincí. Nález tehdy vyvolal doslova „zlatokopeckou horečku“¹⁸¹. Hledači pokladů vzápětí rozkopali celé naleziště. Další poklad zlatých mincí již nenašli, objevili však ohromné množství jiných nálezů. Odhaduje se, že bylo tehdy nalezeno asi sto tisíc nejrůznějších artefaktů a několik set tun zvířecích kostí. Hledači, ve snaze zbohatnout, nalezené cennosti rozprodávali sběratelům starožitností i muzeím po celé Evropě.

Část nálezů je proto dnes deponována v Berlíně, v Drážďanech a ve Vídni. V Čechách je největší kolekce stradonických nálezů uložena v Národním muzeu v Praze, menší sbírky jsou v Rakovníku, v Hradci Králové a v Poděbradech a několik nálezů se nachází také v berounském muzeu. Bohužel však všechny postrádají jakékoliv bližší údaje o nálezových okolnostech.¹⁸²

Josef Ladislav Píč v „Přehledu české archeologie“ uvádí: „*Hradiště Stradonické je jedním z nejzajímavějších nalezišť ve střední Evropě, nejen pro bohatost, ale i pro pestrost předmětů nalezených. Nejzajímavější jsou arci mince, které se tu sešly a snad poprvé jako platidlo v Čechách užívány byly: nalezeny tu napodobeniny stříbrné tetradrachmy Philippa II. Makedonského a nalezeno několik mincí z poslední doby republiky římské.*“¹⁸³ (Obr. 25)

2.5.4 ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM OPPIDA

První odborný archeologický výzkum zdejšího oppida provedl v roce 1902 Josef Ladislav Píč¹⁸⁴. Odkryl část hradby z nasucho kladených kamenů a řadu sídlištních objektů, mezi nimi např. i slévačskou dílnu. Další výzkumy oppida probíhaly koncem 20. a ve 30. letech minulého století, avšak nepřinesly očekávaný efekt a dokonce se nedochovaly ani nálezové

¹⁸⁰ PÍČ, J. L. *Přehled české archeologie*. 1. vyd. Praha, 1908. S 47.

¹⁸¹ „Zlatokopecká horečka“ byla zpuštěna zvláště proto, že k náhodnému objevení zlatých mincí na oppidu došlo v době, kdy byly přechodně uzavřeny železárny ve Staré Huti a mnoho obyvatel tak přišlo o práci a žili v bídě.

¹⁸² STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 159 – 160.

¹⁸³ PÍČ, J. L. *Přehled české archeologie*. 1. vyd. Praha, 1908. S 48.

¹⁸⁴ Josef Ladislav Píč (1847-1911) byl významný český archeolog a přednosta archeologického oddělení Národního muzea, který uspořádal a vypublikoval všechny tehdy známé archeologické nálezy v díle *Starožitnosti země české*.

zprávy. Jediné kvalitní archeologické poznatky o stradonickém oppidu pocházejí až ze záchranných výzkumů, které proběhly na oppidu v souvislosti s pokládáním plynovodu a stavebními pracemi v letech 1981-1982 a v roce 1984. Záchranné výzkumy vedli významní odborníci na dobu laténskou Petr Drda a Alena Rybová z Archeologického ústavu v Praze. Výzkumy prováděli v okrajových partiích oppida, v místech, která se podle místní tradice již v oppidu nenacházela. Jenom díky tomu nebyly tyto plochy oppida v minulosti zničeny dychtivými hledači pokladů.¹⁸⁵ „V rýze pro plynovod se tak v úseku dlouhém necelých dva a půl kilometru podařilo nalézt a prozkoumat na 300 objektů. Mimo jiné pozůstatky 26 laténských chat uspořádaných do shluků (snad hospodářských dvorců) a 6 studen či cisteren na vodu.“¹⁸⁶

2.5.5 VÝVOJ A PODOBA OPPIDA

Získané poznatky nám dovolily vytvořit si představu o vývoji a podobě stradonického oppida. Založeno bylo někdy v polovině 2. století př. n. l. na pravém břehu Berounky, na vrchu obtékaném Habrovským potokem. Dřevohlinité opevnění s kamennou čelní zdí vymezilo vnitřní plochu o rozloze 90 ha. Na nejsnáze přístupné východní straně bylo dokonce zdvojeno. Další vnitřní hradba oddělila v jižní části plochy samotný okrsek – akropoli. Vstupy do oppida chránily čtyři klešťovité brány, tj. hradba se u průchodu stáčela dovnitř a vytvářela úzkou uličku, která byla zakončena dřevěnou bránou, nejspíš s věžovitou nástavbou (Obr. 26).

Zástavbu oppida tvořily oplocené dvorce s řadou obytných a hospodářských staveb o rozměrech asi 40-60 x 40-60 m. V každém takovém dvorci stál nejméně jeden velký obytný dům, dále menší domky a polozemnice, sýpky, špýchary (sloužící k uskladnění vymláceného obilí) a hospodářské přístavky. Vedle dvorců se na oppidu rozkládaly i samostatné domky. Předpokládá se, že vrcholek oppida mohl představovat kultovní okrsek, kde se prováděly náboženské obřady.¹⁸⁷

¹⁸⁵ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 160.

¹⁸⁶ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 160.

¹⁸⁷ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 161.

2.5.6 ŽIVOT V OPPIDU

Uvnitř hradeb stradonického oppida žilo pestré společenstvo od aristokracie s jezdeckým a kněžským stavem, přes rolníky, řemeslníky, kupce, až po nevolníky a otroky. Celkový počet obyvatel lze odhadovat na několik tisíc.¹⁸⁸ Uvnitř oppida se provozovala zemědělská činnost, železářství, hrncířství, šperkařství, sklářství, kovářství, tesařství, kovolitectví, mincovnictví apod. a samozřejmě obchodní činnosti. To, že rozvinutý dálkový obchod uspokojoval nejvyšší vrstvy obyvatel oppida, dokazuje ohromné množství importů, jako bronzová vědra, konvice, džbánky, pánve, poháry, cedníčky, skleněné nádoby, šperky a bronzová zrcátka. Zvláště pak bronzové nádoby italské provenience (kterých bylo nalezeno nejméně 50 kusů) naznačují, že obyvatelé oppida si mohli dovolit přepych, jaký na většině českých oppid neměl obdoby. O obchodních stycích s římskou říší svědčí nálezy zlomků římských amfor na víno. Předpokládá se ale, že víno bylo do Stradonic dováženo spíše v dřevěných soudcích a kožených vacích.¹⁸⁹

2.5.7 MINCOVNICTVÍ V OPPIDU

Stradonické oppidum nepatří mezi úplně největší oppida, avšak rozhodně je nejproslulejší, a to zejména pro bohatství mincovních nálezů, které jdou do tisíců. V tomto směru se jemu na našem území nic nevyrovná, ovšem s výjimkou slavného podmokelského pokladu¹⁹⁰, nalezeného ve stráni u potoka u obce Podmokly v červnu roku 1771. Badatelé se domnívají, že se jednalo o keltský státní poklad zakopaný do země zřejmě v době velkého nebezpečí hrozícího keltskému lidu od Germánů nebo od Římanů.¹⁹¹

Zdejší, stradonické oppidum, je nalezištěm velkého počtu mincí, jež jsou ve velké míře domácího původu. Proto můžeme vést domněnku, že se mince razily přímo na tomto hradišti. Tato domněnka má jasnou oporu v archeologických nálezech z oppida. Jsou jimi zlomky tavících tyglíků, slitky kovů a zvláště pak hliněné destičky s důlky, které sloužily

¹⁸⁸ FRANTÁLOVÁ, D. *Po stopách Kletů na Berounsku*. 1. vyd. Beroun: Nakladatelství MH, 2004. ISBN 80-86720-11-X. S. 63.

¹⁸⁹ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 160 – 162.

¹⁹⁰ Podmokelský poklad představuje největší soubor zlatých mincí nalezených na evropském kontinentě vůbec. Jedná se o depot keltských mincí, nalezený 12. 6. 1771 severně od vsi Podmokly, na levém břehu potoka. Bylo zachyceno minimálně 4200 mincí o celkové váze přibližně 50 kg. Poklad byl uložen v bronzovém kotli do země kolem poloviny 1. st. před n. l.

¹⁹¹ HLINKA, B., RADOMĚRSKÝ, P. *Peníze, poklady, padělky*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1975. S. 25.

k odlévání zlatých kotoučů určených pro ražbu duhovek¹⁹². Dodnes na nalezených destičkách zůstaly stopy zlata, zjištěné pod mikroskopem.¹⁹³

2.5.8 VÝROBKY STRADONICKÉ MINCOVNY

Výrobky stradonické mincovny (Obr. 27) představují jednotnou peněžní soustavu. Především byly raženy velké těžké zlaté kusy – takzvané statéry¹⁹⁴ o váze přes 7 gramu, dále pak menší zlaté mince o váze třetiny statéru, tedy asi 2,4 gramu a nakonec zlaté osminky statéru vážící zhruba 0,9 gramu. Nejnižší peněžní jednotkou stradonické měnové soustavy byly malé stříbrné mince, asi tak velikosti čocky, o průměru 5 mm a váze zhruba 0,5 gramu.

B. Hlinka a P. Radoměský, autoři knihy „Peníze, poklady, padělky“, popisují podobu zlatých statérů následovně: „*Co nám tyto peníze o sobě mohou říci? Na zlatých statérech vidíme obvykle na jedné (prohloubené) straně vyobrazení, které nám nejvíce připomíná otevřenou mušli. Na rubu najdeme hladkou vyvýšeninu, jakýsi nepravidelný hrbolek, někdy přizdobený svazečkem paprsků připomínajících hvězdičičky.*“¹⁹⁵ U třetiny statérů je vidět na lici vyobrazení dvou obilných zrn v kruhovém orámování a na rubu je znova nepravidelný hrbolek. Osminky zlatého stradonického statéru mají rubovou stranu stejnou a lící strana je opatřena motivem trojúhelníku ozdobeného několika paprsky a dole pod trojúhelníkem je umístěno několik kuliček. Tyto obrazy představovaly pro Kelty jistě významnou symboliku, vyplývající ze způsobu jejich života nebo náboženských představ.

Ražba na malých stříbrných mincích je na pohled jasná. Na lící straně je lidská hlava vykreslená v profilech a na rubu vidíme koně v jednoduchém pojetí, odpovídajícím duchu keltského umění.¹⁹⁶

2.5.9 ZLATONOSNÁ BEROUNKA

Velkou chloubou stradonických Keltů a rovněž těžištěm keltského mincovnictví v našich zemích byla ražba zlatých statérů a jeho dílů. Byly to právě tyto stradonické ražby, které

¹⁹² Duhovky byly lidovým názvem pro zlaté keltské mince, které se vyráběly v období laténské kultury v době od 3. do 1. století př. n. l.

¹⁹³ FRANTÁLOVÁ, D. *Po stopách Kletů na Berounsku*. 1. vyd. Beroun: Nakladatelství MH, 2004. ISBN 80-86720-11-X. S. 68.

¹⁹⁴ Statéry byly nejvyšší zlaté mincovní jednotky, vážící asi 8,5 g. Keltské statéry napodobovaly statéry makedonských panovníků Filipa Makedonského a Alexandra Velikého.

¹⁹⁵ HLINKA, B., RADOMĚRSKÝ, P. *Peníze, poklady, padělky*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1975. S. 21.

¹⁹⁶ HLINKA, B., RADOMĚRSKÝ, P. *Peníze, poklady, padělky*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1975. S. 22.

byly obsaženy v proslulém podmokelském pokladu z roku 1771 a v pokladu stradonickém z roku 1877.¹⁹⁷

Kde se však vzalo tolik zlata, jež je charakteristické právě pro naše keltské mince? Na tuto otázku odpovídá B. Hlinka a V. Radoměřský v knize „Peníze, poklady, padělky“ následovně: „V současné době máme za prokázané, že pro ražbu těchto zlatých mincí se používal zdejší, domácí materiál. Dávno jsou známy takzvané sejpy například v horním a středním Pootaví jako pozůstatky intenzivního rýžování zlata v době keltské. Ovšem v našem případě i Pootaví je příliš vzdáleno od Stradonic a mohlo být koneckonců ve sféře jiných kmenů, byť i třeba keltských. Tím spíše uvítáme doklady, které hovoří o těžbě zlata v bezprostřední blízkosti Stradonic. Jsou důkazy, že v Nové Huti pod Nižborem, tedy přímo pod stradonickým hradištěm, se zlato pokusně rýžovalo ještě v roce 1715. V širším okolí stradonického oppida bývala rýžoviště v rozvětvené potoční síti, vlévající se na Křivoklátsku ze severu do Berounky, a potom také v Berounce samé mezi Skryjemi a Nezabudicemi, kde v červenci roku 1650 nějací lidé ze Saska objevili zlato, které se zde již ve starých dobách rýžovalo.“¹⁹⁸

2.5.10 ZÁNİK OPPIDA

S rozpadem bójské moci v České kotlině v 2. polovině 1. století př. n. l. pod tlakem germánských kmenů souvisí pozvolný úpadek stradonického oppida. Oppidum bylo definitivně opuštěno nebo zničeno kolem roku 30 př. n. l. V minulosti se také předpokládalo, že na zdejším oppidu mohl mít své sídlo markomanský král Marobud. Současné archeologické poznatky však toto nepotvrzují a tato možnost tak nadále zůstává pouhou hypotézou.¹⁹⁹

2.5.11 DOCHOVANÉ NÁLEZY Z OPPIDA

Ze stradonického oppida jsou dochovány keramické nádoby, včetně červeně a bíle malovaných a na kruhu točených exemplářů (Obr. 28), řemeslnické a zemědělské železné nástroje (Obr. 29), kladiva, kleště, kosy, srpy, nože, dláta, pilníky, nůžky, radlice, sekery a lopatky. Dále zbraně a součásti koňských strojů. Dochovalo se velké množství

¹⁹⁷ FRANTÁLOVÁ, D. *Po stopách Kletů na Berounsku*. 1. vyd. Beroun: Nakladatelství MH, 2004. ISBN 80-86720-11-X. S. 81.

¹⁹⁸ HLINKA, B., RADOMĚŘSKÝ, P. *Peníze, poklady, padělky*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1975. S. 22 – 23.

¹⁹⁹ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovičko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 162.

skleněných předmětů, především korále (Obr. 30), náramky i skleněné nádoby. Bronzové a stříbrné nádoby, bronzové šperky, ozdoby, amulety, součásti oděvů, toaletní potřeby, kostěné a parohové artefakty (šídla, dláta, strusy atd.), také několik tisíc zlatých a stříbrných mincí a tisíce a tisíce dalších artefaktů.²⁰⁰

Závěrem kapitoly, která je věnována jednoznačně nejdůležitější prehistorické lokalitě v našem regionu, si dovoluji vzpomenout smutný osud, který potkal tuto jedinečnou kulturní památku v posledních letech a o které ve své knize „Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku“ hovoří D. Stolz a V. Matoušek: „*Díky novodobým hledačům pokladů zmizely nenávratně v soukromých sbírkách desetitisíce předmětů přinášejících jedinečnou výpověď o životě na jednom z nejvýznamnějších evropských oppid. Tento otevřený podzemní archiv byl nenávratně zničen a už těžko kdy podrobněji zrekonstruujeme jeho dějiny. Je jen otázkou nepříliš dlouhé doby, kdy bude jedna z nejvýznamnějších evropských pravěkých lokalit zcela vyloupena.*“²⁰¹

2.6 HÝSKOVSKÁ ŠKOLA

2.6.1 ZALOŽENÍ ŠKOLY V HÝSKOVĚ

Až do dvacátých let 19. století docházely hýskovské děti do školy v Železné. Ta je od naší obce vzdálena téměř 4 km a pěší chůze dětem lesními a polními cestami trvala přibližně hodinu a půl.

V roce 1820 byla v Hýskově zřízena expozitura železenské školy. Zdejší učitel byl podřízen učiteli v Železné a v neděli a ve svátcích musel chodit do železenského kostela a „vypomáhat v hudbě“. Děti vyučoval po domech, protože školní budova v obci postavena nebyla. Zpočátku vyučovali děti neaprobovaní učitelé, např. vysloužilí vojáci, hudebníci, místy i řemeslníci, kteří učili děti podle svých schopností psaní, počtům a čtení. V roce 1822 učil v Hýskově první zkoušený učitel **Jiří Libich**, jehož rod pocházel z Hořelic.²⁰²

V listopadu 1853 se usneslo obecní zastupitelstvo za přítomnosti vikáře P. V. Lindy a tehdejšího ředitele starohuťských železáren A. Maiera postavit v Hýskově školní budovu. Starosta obce Vojtěch Rédl pronajal za 4540 zlatých pozemek na stavbu školy²⁰³. V roce

²⁰⁰ PÍČ, J. L. *Přehled české archeologie*. 1. vyd. Praha, 1908. S 48 – 51.

²⁰¹ STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2. S. 160 .

²⁰² FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 24 – 25.

²⁰³ Stavbu hýskovské školy prováděl zednický mistr Josef Dlouhý z Křivoklátu.

1854 byla dvoutřídní škola dokončena a vysvěcena. Rozšířena na trojtřídní byla v roce 1877, o sedm let později byla přistavěna na čtyřtřídní a v roce 1890 dokonce na pětitřídní. V pozdější době byl z jedné přízemní třídy upraven byt pro řídícího učitele. Chodby ve škole byly úzké, tmavé a škole chyběla tělocvična. V šedesátých letech 19. století navštěvovalo školu 110 – 120 žáků.²⁰⁴

Po řídícím učiteli **Jiřím Libichovi** přišel do Hýskova v roce 1846 učitel **Matěj Petrлік**. Ten ve zdejší škole vyučoval necelých 30 let. Po jeho odchodu do důchodu nastoupil na místo řídícího učitele **Josef Vrátný**. V osmdesátých letech 19. století byl řídícím učitelem **Antonín Pacovský**. V roce 1890 měla zdejší škola pět tříd, které navštěvovalo 356 žáků.²⁰⁵

2.6.2 SOUČASNÁ ŠKOLA

Poloha školy

Hýskovská škola (Obr. 31) stojí na klidném místě uprostřed obce s pěkným výhledem do okolních zahrad a na řeku Berounku. Hned u školy se nachází vyasfaltovaný dvůr, školní zahrádka s přístřeškem, dětské hřiště s pískovištěm a skluzavkami, které využívají děti k výuce i k činnostem ve školní družině (Obr. 32).

Stručná charakteristika školy

Základní škola Hýskov je pětitřídní, navštěvují ji žáci 1. až 5. ročníku. Výhodou školy je klidné prostředí ve středu obce a stále ještě menší počet žáků v prostorných učebnách. Dále rodinné prostředí, které je účinnou prevencí proti šikaně a jiným nevhodným jevům. S rostoucím počtem žáků se škola potýká s problémem týkajícím se malého prostoru pro šatny a malou tělocvičnou. Škola v Hýskově podporuje zdravý životní styl. Je zapojena do projektu Ovoce do škol²⁰⁶. Velkým přínosem pro zdravý vývoj dětí je pobyt dětí o velké přestávce na dvorku před školou (kromě nepříznivého počasí – déšť a mráz). Pohyb a pobyt na čerstvém vzduchu žákům dodává znovu energii do dalších hodin.²⁰⁷

²⁰⁴ FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987. s. 25.

²⁰⁵ *Pamětní kniha obce Hýskova- Staré Huti*. Hýskov, 1923 – 1948. s. 12. Uloženo v OA Beroun

²⁰⁶ Projekt Ovoce do škol podporuje zdravý životní styl žáků. V rámci projektu je žákům do školy dodáváno čerstvé ovoce a zelenina z domácí produkce a ovocné a zeleninové 100 % šťávy a mošty.

²⁰⁷ Základní škola Hýskov [online] [cit. 2. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.zshyskov.cz>

Vývoj školy v posledních letech

Škola v Hýskově byla původně trojtřídní, s pěti postupnými ročníky. Počínaje školním rokem 1996-1997 byla škola čtyřtřídní s pěti postupnými ročníky a jedním oddělením školní družiny. V té době školu navštěvovalo 68 žáků.

Od 1. 9. 2006 se ve škole otevřela pátá třída. Od tohoto školního roku je každý ročník vyučován ve zdejší škole samostatně. Rovněž byla od 1. 9. 2006 ve škole v přízemí zřízena velká učebna (vznikla během letních prázdnin ze 4 malých místností), sloužící v odpoledních hodinách pro provoz školní družiny. Od 1. 9. 2008 bylo vzhledem k narůstajícímu počtu žáků zřízeno 2. oddělení školní družiny a od 9. 12. 2015 dokonce 3. oddělení. Dne 21. 5. 2012 začala rozsáhlá přístavba školy. Nástavbou v půdních prostorech vznikla prostorná učebna, sborovna, ředitelna, toalety a školní sklad. Nové školní prostory byly slavnostně otevřeny 11. 10. 2012.²⁰⁸

Materiální zabezpečení školy

Základní škola Hýskov disponuje se 6 učebnami, jedním menším tělocvičným sálem a školním dvorem. Využívána je rovněž školní zahrádka, která slouží za pěkného počasí k výuce a v odpoledních hodinách k odpočinku dětí ze školní družiny. Učebny školy jsou vybaveny počítači, interaktivními tabulemi, dataprojektory, vizualizéry, magnetickými tabulemi s bílým povrchem, výukovými programy a CD přehrávači. V prostorných učebnách jsou koberce, které se využívají během výuky ke hrám, soutěžím apod. a rovněž během přestávek k odpočinku.²⁰⁹

Vize, poslání a cíle školy

Výuka v základní škole Hýskov probíhá ve všech ročnících podle vlastního vzdělávacího programu **Škola pro děti, škola pro radost**.²¹⁰ Vizí školy je: „*Vytvářet školu jako výchovně vzdělávací instituci s přátelskou a tvůrčí atmosférou.*“²¹¹

V pojetí základní školy Hýskov je škola místem, které žáky motivuje a podporuje je k aktivnímu učení. Ve Školním vzdělávacím programu Základní školy Hýskov 2016/2017 je uvedeno: „*Vzdělávání je založeno na poznávání, respektování a rozvíjení individuálních*

²⁰⁸ Základní škola Hýskov [online] [cit. 2. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.zshyskov.cz>

²⁰⁹ Základní škola Hýskov [online] [cit. 2. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.zshyskov.cz>

²¹⁰ Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání Základní škola Hýskov, 2016/2017.

²¹¹ Koncepční záměr školy na období 2014-2018, Základní škola Hýskov.

*potřeb, možností a zájmu každého žáka. Zajišťuje, aby se žák prostřednictvím výuky přizpůsobené individuálním potřebám, případně s využitím podpůrných opatření, vyvíjel a dosahoval svého osobního maxima.*²¹² Charakter práce má v dětech mimo jiné navozovat pocit bezpečí, pozitivního prožívání, podporovat zdravé sebevědomí, rozvíjet kritické myšlení a schopnost sebehodnocení.

Cílem školy je podporovat citový, rozumový a tělesný rozvoj osobnosti každého dítěte. Dále samostatný a zodpovědný žák, který je vybavený znalostmi a dovednostmi pro plnohodnotný život, který dokáže tvořivě myslet, účinně spolupracovat a komunikovat. Žák, který si chrání své fyzické i duševní zdraví, který chrání životní prostředí a vytvořené hodnoty a který je ohleduplný a tolerantní k jiným lidem.²¹³

²¹² Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání Základní škola Hýskov, 2016/2017.

²¹³ Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání Základní škola Hýskov, 2016/2017.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 EXKURZE DO NEDALEKÉ SKLÁRNY – RÜCKL CRYSTAL, A. S.

Výchovně vzdělávací cíl:

- vytvoření představy o výrobě sklářských výrobků v místní sklárně
- navození zájmu žáků o tuto profesi
- uvědomění si důležitého postavení českého skla ve světě

Klíčové kompetence, které rozvíjíme:

- **kompetence k učení** - pozorování, diskuze, vyhledávání a třídění informací potřebných pro praktický život, poznávání smyslu a jednoho z cílů učení
- **kompetence k řešení problémů** – rozvíjení kritického myšlení, uvědomění si zodpovědnosti za svá rozhodnutí, vytváření myšlenkových schémat
- **kompetence komunikativní** – využívání informačních a komunikačních prostředků, naslouchání druhým a adekvátní reagování, zapojení do diskuze
- **kompetence sociální a personální** – sebepoznávání, uvědomění si důležitosti spolupráce, význam dílčích činností pro kvalitu společné práce
- **kompetence občanské**: - poznávání kulturních tradic a dědictví, práva a povinnosti vztahující se k pracovnímu procesu
- **kompetence pracovní**: - základní orientace ve vztahu k volbě povolání, rozvoj systematickosti a vytrvalosti při vypracování zadaných úkolů

Použité metody:

- vlastní pozorování, řízený rozhovor, výklad, popis, diskuze, vyhledávání informací

Pracovní pomůcky:

- psací potřeby, zápisník, pracovní listy, internet

Organizace:

- rozdělení žáků do skupin (podle počtu žáků cca 4 skupiny)

Časová dotace:

- 4 vyučovací hodiny (blok)

Činnosti, které budou předcházet exkurzi:

- formou dialogu zjištění rozsahu znalostí o místní sklárně
- seznámení žáků s naplánovanou exkurzí
- podle počtu zúčastněných žáků jejich rozdělení do skupin
- zadání úkolů, které budou plnit během exkurze
- vyhledání potřebných informací na internetu, jejich utřídění
- poučení žáků o zásadách bezpečnosti během průběhu exkurze

Vlastní exkurze

1) Doprava na místo

1 autobusová zastávka, poté pěší chůze po silnici, cca 15 minut

2) Aktivity ve sklárně

Frontálně:

- úvodní seznámení se sklárnou a s průvodkyní
- seznámení s výrobním postupem sklářských výrobků
- řízená prohlídka jednotlivých pracovišť sklárny s vysvětlováním technologického postupu při výrobě sklářských výrobků
- diskuse se zaměstnanci, s průvodkyní

Skupinově:

- během prohlídky sklárny a během diskuse se zaměstnanci shromáždit co nejvíce informací k danému tématu, které si skupina zvolila v hodině před exkurzí

Témata:

- jaká různá povolání se ve sklárně uplatňují a která profese je v současné době pro výrobu skla nejžádanější

- má sklárna rozvinutý zahraniční obchod? Pokud ano, s jakými zeměmi nejvíce spolupracuje a jaký druh zboží je nejčastěji předmětem tohoto obchodu.
- Jak sklárna pečuje o své zaměstnance
- Jak je zajištěno, aby sklárna nenarušovala životní prostředí
- Jak se sklárna podílí na životě obce

Shrnutí, závěr, poděkování, návrat do školy

3) Činnosti následné po exkurzi

- kontrola plnění úkolu během exkurze – prezentace jednotlivých skupin na dané téma
- výstavka výrobků, popřípadě zhotovení nástěnky ze získaných materiálů a brožur
- využití pracovních listů jako zpětnou vazbu toho, co si žáci z exkurze zapamatovali
- řízený rozhovor se žáky
- napsání dopisu s poděkováním za umožnění exkurze

Hlavní body řízeného rozhovoru v hodině

Učitel navozuje jednotlivé body rozhovoru a poté nechá žáky, aby přešli ve volnou diskusi.

- která povolání vykonávali zaměstnanci ve sklárně
- která profese je podle nich nejvíce odborná
- která profese se ve sklárně vyskytuje nejčastěji
- jaké mají podle nich tyto profese přednosti, je na této práci z jejich pohledu i něco negativního
- rozdíl práce duševní a fyzické
- je nějaká práce zbytečná nebo si vážíme každé práce
- které profese by v budoucnu chtěli žáci vykonávat a proč

Co jsme si zapamatovali z naší exkurze

1. Navštívili jsme závod, jehož správný název je:

1. Jak se jmenuje obec, ve které závod sídlí:

2. Hlavním výrobním produktem sklárny, kterou jsme navštívili je:
(Zakroužkuj správnou odpověď')

- a) šperky ze skla
- b) ručně broušený křišťál
- c) skleněné okenní tabule

3. Napiš alespoň tři druhy skleněných výrobků, které jsi ve sklárně viděl:

4. Z následujících obrázků vyber ty, na kterých jsou výrobky zhotovené ze skla:

5. Z následujících profesí podtrhni ty, které se ve sklárně uplatňují:

jeřábík, foukač, tiskař, brusič, střihač, skladník, tavič, údržbář, zedník, pomocník, pokrývač, řidič, lisař, instalatér, umělecký malíř, kuchař, učitel, obsluha stroje

6. Zakroužkuj tři státy, se kterými sklárna kterou jsme navštívili, nejvíce obchoduje:

Německo

Itálie

Rusko

Slovensko

Japonsko

Velká Británie

7. Které z následujících tvrzení je pravdivé? (Zakroužkuj správnou odpověď)

- a) Sklárna je známá tím, že vyrábí řadu různých státních ocenění.
- b) Sklárna je proslulá svými výrobky šperků ze skla.
- c) Sklárna má pouze tuzemské odběratele.

8. Doplňte věty:

Ve sklárně se mi nejvíce líbilo.....

Nejvíce mě zaujala práce.....

Až budu dospělý (á), chtěl (a) - nechtěl (a) bych v tomto závodě pracovat (nehodící se škrtněte).

3.2 DIDAKTICKÁ AKTIVITA „NEBOJTE SE POVĚSTÍ“

Využití pověstí formou leporela

Výchovně vzdělávací cíl:

- seznámit žáky zábavnou formou s místními pověstmi formou vlastní ilustrované knížky (leporela)

Dílčí výstupy:

- vlastní knížka ilustrovaných pověstí, jíž budou všichni zúčastnění žáci autory
- skupina bude schopna podle ilustrací interpretovat místní pověst

Klíčové kompetence, které rozvíjíme:

- **kompetence k učení** – učení prostřednictvím vlastní tvorby, práce s různými zdroji informací, vytváření myšlenkových map, práce se symboly, diskuze,
- **kompetence k řešení problémů** – rozvíjení kritického myšlení, variace na zadané téma, hledání vhodných způsobů realizace, hledání vlastních řešení
- **kompetence komunikativní** – zapojení do diskuze, rozbor pohledu druhého člověka, rozvoj empatie
- **kompetence sociální a personální** – uvědomění si důležitosti spolupráce, vytváření dostatečného prostoru pro osobité estetické projevy žáků, význam dílčích činností pro kvalitu společné práce, rozvoj projektů
- **kompetence pracovní:** - osvojování výtvarných technik, rozvoj systematičnosti a vytrvalosti při vypracování zadaných samostatných i skupinových úkolů

Organizační forma:

- rozdělení žáků do třech skupin, v každé skupině cca 6 žáků
- činnost ve třídě

Použité metody:

- čtení s porozuměním

- práce s textem
- vysvětlování
- ilustrační ztvárnění živých obrazů
- názorně demonstrační

Pomůcky:

- předtištěná místní pověst na papírovém listu, psací potřeby, sešivačka, izolepa, vodové barvy, fixy, barevné pastely nebo voskovky, papírové čtvrtky formátu A5

Časová dotace:

- 2 – 3 vyučovací hodiny (blok)

Časové rozvržení aktivity:

- seznámení s pověstí (metodou čtení s porozuměním): 15 minut
- vysvětlení neznámých slov - učitel po etapách obchází skupiny a formou dialogu vysvětluje význam neznámých slov, které se vyskytují v pověsti: 20 minut
- spolupráce členů skupiny v komunitním kruhu – vyvození a stanovení klíčových momentů obsahu pověsti, rozvržení výtvarného ztvárnění mezi žáky: 10 minut
- výtvarné ztvárnění klíčových momentů pověsti a zhotovení leporela: 20 minut
- zopakování celé pověsti dle vytvořeného leporela: 5 minut
- prezentace pověsti před ostatními skupinami: 20 minut

Pověsti, které budou výtvarně ztvárňovány:**O červeném kříži**

Kněžna Anna z rodu Valdštejnů byla velice krásná a vzdělaná dáma a lid ji velmi miloval pro její ušlechtilou povahu. Velice ráda jezdila na koni a lovila zvěř. Na lovech kněžnu Annu doprovázel její osobní myslivec. Protože byl mladý a velice hezký, mladí lidé se do sebe zamilovali. Avšak z důvodu jejich původu to byla nerovná a nešťastná láska. Jeden šlechtic, o kterého kněžna Anna neprojevovala zájem, prozradil ze závidivosti jejich lásku. Rodiče kněžny jejich lásce nepřáli a mladého myslivce nechali uvěznit na zámku, aby o tom kněžna nevěděla. Ta nesla odloučení od svého milého velice těžko. Od té doby se sama toulala lesem a někdy ani v noci nepřišla domů na zámek. Jednoho dne přiběhl do hájenky k myslivcům její věrný pes, běhal kolem myslivců a žalostně vyl. Pes je pak zavedl na místo v lese, kde našli těžce postřelenou kněžnu, která se v zoufalství střelila do hlavy. Myslivci udělali nosítka a odnesli kněžnu do hájovny, kde ji polévali vodou z potůčku, ale nezachránili ji. Když umírala, její poslední slova byla: „Můj Arnošt.“ Na místě, kde se kněžna postřelila, byl postaven dřevěný červený kříž, který na tomto místě stojí dodnes.

O studni

Majitel domu č. 26 občan Sýkora kopal na svém pozemku v roce 1830 studnu. V hloubce dvou metrů našel železnou rudu, která vypadala jako zlato. Začal studnu rozšiřovat až do průměru dvou a půl metru. Při rozšiřování studny našel další stejnou rudu. Ze samé radosti, že našel pod zemí zlato a že bude mít hodně peněz, uspořádal občan Sýkora velikou hostinu pro sousedy a známé. Zabil prase a tele a koupil hodně pití. Hostina trvala několik dnů a nocí. Po oslavách že našel zlato, odjel občan Sýkora do Prahy, kde chtěl zlato prodat. Tak zjistili, že je to bezcenná železná ruda. Protože se značně zadlužil, přišel o celou usedlost.

Kříž Na vartě

U tvrze zemana Hese stávala stráž – varta, jejímž úkolem bylo chránit úvoz a brod přes řeku, kudy vedla jediná cesta pro povozy i pěší do města Slavašova. Skála Plešivce na levém břehu řeky sahala až do samého řečiště. Jednou viděl strážný na vartě stát u brodu neznámého mladíka. Vyzval ho, aby se vzdálil, ale neznámý mladík neuposlechl. Strážný na něj vystřelil z kuše a zastřelil ho. Pak bylo zjištěno, že to je to člověk z města Slavašova, který měl známost s děvčetem z Heskova a čekal na ni u brodu. V upomínku na tuto smutnou, nešťastnou událost byl vytesán na velkém, z vody vyčnívajícím kamenu, kříž. Pověst dále vypráví, že kříž je vidět jen tehdy, když voda následkem velkého sucha v řece klesne. Na tomto místě se říká U velkého kamene. Na vyvýšenině, odkud strážný vystřelil, nechal zeman Hes na památku postavit dřevěný kříž. Toto místo dodnes nese název Na vartě.

Popis výukové aktivity

1) Motivační část

- vzbuzení zájmu o děj pověstí, které se vypráví o obci, kde žijeme
- řízený rozhovor o tom, jak vznikaly pověsti
- motivací bude žákům jejich vlastní ilustrovaná knížka, na které se budou všichni společně podílet a které budou oni sami autory

O naší obci panují legendy, které se po staletí zapsaly do příběhů – pověstí. Např. pověst *O červeném kříži*, *O studni*, *O založení železáren*, *Založení obce*, *O Hesovi*, *Libina nebo Kříž na vartě*.

V dřívějších dobách, kdy ještě nebyla elektřina, trávili lidé volné chvíle a dlouhé večery povídáním a vyprávěním různých skutečných, ale i smyšlených příběhů. Již malé děti znaly místní pověsti, které se předávali z generace na generaci. Místní pověsti provázely obyvatele obce po celý jejich život.

2) Úvodní a organizační část

V úvodní části budou žáci seznámeni s výukovou aktivitou a s jejím cílem. Bude jim sděleno časové rozvržení jednotlivých částí aktivity a také doporučený postup při výtvarném ztvárnění společného leporela.

3) Realizační část

Cca 20 žáků bude rozděleno do 3 skupin. Každá skupina si vylosuje jednu místní pověst, kterou obdrží vytištěnou na papírovém listu zalitého do folie. Úkolem každé skupiny bude se s danou pověstí v komunitním kruhu seznámit a stanovit klíčové momenty děje pověsti. Cílem každé skupiny bude vytvoření leporela pomocí výtvarného ztvárnění obsahu pověsti. Každý žák bude ztvárňovat jeden klíčový moment děje pověsti.

4) Závěrečná reflexivní část

V závěrečné reflexivní části proběhne společná prezentace všech skupin. Každá skupina prezentuje ostatním skupinám pomocí vytvořeného ilustrovaného leporela svou místní pověst. Ostatní skupiny by měly být schopny podle ilustrovaných obrazů leporela interpretovat pověst jiné skupiny.

Při této didaktické aktivitě si žáci sami vytvořili vlastní ilustrovanou knížku, kterou si mohou sami podepsat (každý žák opatří svým podpisem svůj ztvárněný obraz leporela nebo se mohou žáci podepsat společně na posledním obraze). Příjemnou odměnou za odvedenou práci jim může být to, že učitel pro potřeby školy a další výuky od nich „odkoupí“ jejich ilustrovanou knížku např. za tři měšce čokoládových dukátů.

Ukázka příkladu výtvarného ztvárnění pověsti O červeném kříži

Klíčové momenty obsahu děje:

- 1) Kněžna Anna ráda jezdila na koni na lov za doprovodu mladého myslivce
- 2) Kněžna a myslivec se do sebe zamilovali
- 3) Rodiče kněžny nechali tajně myslivce uvěznit
- 4) Kněžna se ze žalu sama toulala lesem

- 5) Kněžnin pes zavedl myslivce k postřelené kněžně
- 6) Myslivci kněžnu polévali vodou
- 7) Tam, kde se kněžna postřelila, stojí červený dřevěný kříž

Ukázka výtvarného ztvárnění klíčových momentů děje

3.3 TURISTICKÁ VYCHÁZKA V OBLASTI CHKO ČESKÝ KRAS

3.3.1 PŘÍPRAVA TURISTICKÉ VYCHÁZKY

Vycházky jsou jednou z možností organizačních forem výuky. Lze ji využít pro návaznost na již dříve osvojené učivo, prohloubit jej a lépe pochopit jeho souvislosti. Nebo lze vycházku pojmout i opačně. Vycházku žáci vnímají vizuálně, během ní vstřebávají atmosféru, poté v hodinách vlastivědy navazují na tyto zážitky a dále je zpracovávají. Na vycházku je důležité se předem dobře připravit, a pokud je možno, tak celou trasu si nejdříve projít a seznámit se s ní.

Před samotnou vycházkou by si měl učitel prostudovat vhodnou odbornou literaturu, která se k dané oblasti váže. Měl by stanovit výchovně vzdělávací cíl, obsah, harmonogram vycházky a pomůcky, které budou žáci potřebovat pro plnění různých úkolů. Obzvláště důležité je žáky vhodně motivovat a tím v nich probudit zájem o poznání.

Důležitou fází je závěrečné zhodnocení vycházky, prezentace prací žáků, vyhodnocení soutěží, vypracování pracovních listů, se kterými je možné pracovat i v následujících hodinách. Vhodné je i vytvoření školní výstavy s nasbíraných materiálů apod.

3.3.2 NAUČNÁ STEZKA SRBSKO – BEROUN

Výchovně vzdělávací cíl:

- poznávání krajiny v oblasti CHKO Český Kras
- seznámení a vytvoření představy o místech, kde sídlili pravěcí lidé
- zopakování a procvičení učiva o pravěku
- osvojení některých přírodních dovedností

Klíčové kompetence, které rozvíjíme:

- **kompetence k učení** – pozorování, pokus, diskuze, práce se symboly
- **kompetence k řešení problémů** – kritické myšlení, vytváření myšlenkových schémat, používání algoritmů

- **kompetence komunikativní** – využívání informačních a komunikačních prostředků, používání odborných termínů v praxi, přesné pojmenování
- **kompetence sociální a personální** – skupinová práce, sebepoznávání
- **kompetence občanská** – poznávání kulturních tradic a dědictví

Použité metody:

- pozorování, pokus, řízený rozhovor, vyprávění, diskuze

Organizační forma:

- skupinová
- školní třída, vycházka do přírodního prostředí

Pomůcky:

- psací potřeby, zápisník, demonstrační ilustrační kartičky, pracovní listy, metr, provázek

Trasa: Srbsko – V Kozle – lom Alkazar – U Vondráků - Beroun

Délka trasy: 4 km

Počet zastávek: 5

1) Činnosti, předcházející vycházce:

- sdělení cíle turistické vycházky žákům
- seznámení s turistickou trasou vycházky – vyhledávání na mapě
- rozdělení do skupin podle počtu zúčastněných žáků (cca 4 – 5 žáků ve skupině)
- upozornění na chování a bezpečnost v CHKO při vlastní vycházce

2) Úvodní část

Trasu naučné stezky jsem vybrala rozmanitou, po vlastivědné i přírodovědné stránce velmi zajímavou. Budeme procházet místy, kde v krasových jeskyních sídlili pravěcí lidé. Pozastavíme se při ústí potoka do řeky, kde žijí chránění obojživelníci a vodní savci. Trasa vede podél řeky Berounky a poskytuje výhled na vápencové útvary Českého krasu. Vycházka je plánována pro žáky 5. ročníku. Celkem asi 15 žáků bude rozděleno do třech

skupin. Na trase je naplánováno celkem 5 stanovišť, na kterých budou žáci plnit skupinové úkoly.

3) Vlastní turistická vycházka

Začátek naučné stezky je v obci **Srbsko** na železniční stanici. Sem se z naší obce dopravíme vlakem, během asi 20 minut. Za silničním mostem přes řeku Berounku zahneme vlevo a vydáme se proti proudu řeky po jejím levém břehu, po žluté turistické stezce. Jdeme po rovné, zpevněné cestě. Po naší levé straně jsme v bezprostřední blízkosti řeky a napravo, asi 300 metrů za obcí, začínají **Srbské skály**. Po dalších 200 metrech, kdy míváme krasové útvary **Vlastinu** a **Blážínu stěnu** docházíme k **Barrandově jeskyni**, kde je první zastávka.

1. stanoviště – Barrandova jeskyně

Na tomto stanovišti u **Barrandovy jeskyně** pozorujeme krasové útvary srbských skal. Žákům se zmiňujeme o tom, že srbské jeskyně patří k druhému největšímu jeskynnímu komplexu v České republice. Z místa kde stojíme, je vidět vchod do **Barrandovy jeskyně**. Jeskyně je veřejnosti nepřístupná. V této jeskyni a v jeskyni **nad Kačákem** u Srbska, bylo odhaleno osídlení pravěkým člověkem. Byl zde nalezen pěstní klín, opracované kamenné suroviny a kosti lovených pravěkých zvířat. Vizuálně vnímáme prostředí kolem sebe a tvoříme si představu o pravěkém osídlení zdejších krasových jeskyní.

Úkol na 1. stanovišti: Vypracuj Pracovní list č. 1 – pravěk (viz. Příloha č. 1)

Od **Barrandovy jeskyně** jdeme nadále podél **Srbských skal**. Zanedlouho míváme skalní útvar **Stěna kotlů**. Dále **Srbské skály** končí a začíná lesnatý porost. Na druhém břehu řeky začíná krasová oblast **Přírodní rezervace Tetínské skály**. Žákům se zmiňujeme o tom, že na území této rezervace je evidováno skoro 50 krasových jeskyní a že nejrozsáhlejší z nich,

Terasová jeskyně, měří 240 metrů. Rezervace je bohatá na faunu motýlů. Je zde pravidelné hnízdiště výra velkého a poštolky obecné. V rezervaci se vyskytují lasicovité šelmy kuna skalní, kuna lesní a tchoř tmavý. Asi po 300 metrech docházíme na místo, kde potok Loděnice ústí do Berounky. Toto místo soutoku je známé pod názvem **V Kozle**. Je zde turistický rozcestník a vkusná, informační tabule s vyobrazenými chráněnými živočichy, kteří zde žijí. Na tomto stanovišti **V Kozle** budou žáci plnit druhý skupinový úkol.

2. stanoviště – V Kozle

Úkol na 2. stanovišti: Z ilustračních kartiček, které jsou ti k dispozici (viz. Příloha č. 2), rozpoznaj alespoň čtyři vodní savce nebo obojživelníky, kteří žijí v povodí našich řek, a řekni jejich správný název.

Cílem úkolu na tomto stanovišti je naučit se poznávat zvířata, která žijí v povodí řek.

Z místa soutoku pokračujeme dále podél řeky proti jejímu proudu, po již vyasfaltované cestě, která se rovněž využívá jako cyklostezka s názvem **Po stopách českých králů**. V této souvislosti se zmiňujeme žákům o tom, že touto cestou v dřívějších dobách jezdil královský průvod z hradu Karlštejn na hrad Křivoklát. Asi po 600 metrech docházíme k bývalému lomu **Alkazar**, který se nachází pod pravěkým hradištěm **Kozel**. Ještě do poloviny 20. století se zde těžil vápenec, o čemž svědčí jeho etážové rozložení. Nyní je zde rozsáhlý horolezecký park. Těžbou v tomto krasovém území byla odkryta **Schullerova jeskyně**, jejíž vchod vidíme v naší bezprostřední blízkosti. Žákům se nezapomeneme zmínit o tom, že velká část jeskyní v Českém krasu byla osídlena již ve starší době kamenné a proto jsou tyto lokality mimořádně významné z hlediska archeologického a historického. Na stanovišti u lomu Alkazar čeká na žáky třetí skupinový úkol.

3. stanoviště – lom Alkazar

Úkol na 3. stanovišti: Vypracuj Pracovní list č. 2 – pravěk (viz. Příloha č. 3)

Ze stanoviště **Alkazar** pokračujeme dále po cyklostezce podél řeky. Asi po 400 metrech končí lesní porost a začíná rovná, travnatá louka, která je obloukovitě lemována masivní vápencovou stěnou. Tomuto majestátnímu místu se říká **Šanův kout**. Pod skalním masivem stojí objekt, bývalé zahradnictví. Žáky informujeme o tom, že v **Šanově koutě** byly objeveny pozůstatky tábořiště pravěkých lovců koní z doby kamenné. A že nejvzácnějším nálezem tohoto krasového místa je břidlicová tabulka s rytinou koně. Z místa kde stojíme, máme zřetelný, panoramatický pohled na tento skalní masiv. Zde na žáky čeká poslední skupinový úkol zaměřený na procvičení poznatků o pravěku.

4. stanoviště – Šanův kout

Úkol na 4. stanovišti: Označ obrázky zvířat, která bys ve starší době kamenné mohl lovit. Označ obrázky rostlin, které bys v mladší době kamenné mohl pěstovat (viz. Příloha č. 4).

Ze stanoviště **Šanova koutu** jdeme dále proti proudu řeky, po polní, zpevněné cestě směrem k Berounu. Cesta je rovinatá, po levé straně jsme v bezprostřední blízkosti břehu

řeky a po pravé straně je zelená pastvina. Ta se od cesty zvedá do mírného kopce. Asi po 500 metrech se koryto řeky stačí vlevo. Na protilehlém břehu, v mírné zákrutě řeky, sahají **Tetínské skály** až k vodě. Žáky upozorníme na jejich vrchol, kde lze v hřebenu rozpoznat zbytky jeskyně **Turské maštale**. Tu začátkem století téměř pohltila těžba v lomu. Zmíníme žákům archeologický význam jeskyně. Byl v ní nalezen pazourkový hrot ze střední doby kamenné, který dokládá pravěké lidské osídlení jeskyně. Po dalších 500 metrech dojdeme ke statku **U Vondráků**. Za ním začíná lesnatý porost. Zde, za statkem U Vondráků, u lesa, bude naše poslední zastavení.

5. stanoviště – U Vondráků

Cílem úkolu na tomto stanovišti je naučit děti určovat stáří stromů.

Úkol na 5. stanovišti: V okolí tohoto stanoviště si zvol libovolný strom a pokus se určit jeho stáří. A to za pomoci provázku a vysunovacího metru.

Děti ví, že dva a půl centimetru obvodu stromu představuje jeho jeden rok života a nyní si tuto dovednost vyzkouší prakticky.

Ze stanoviště U Vondráků pokračujeme dále po zpevněné cestě až do Berouna. Cesta se postupně již vzdaluje od řeky. Krajina je zde otevřená a v prostoru mezi cestou a řekou je rozšiřující se pole. Z Berouna se autobusem dopravíme zpět do obce.

Před samotným ukončením vycházky proběhne její závěrečné shrnutí. Krátce vyhodnotíme práci skupin a pochválíme žáky za jejich práci, pozornost a kázeň při vycházce. Mělo by proběhnout krátké sebehodnocení skupin, jednotlivců, např. co se komu líbilo, popř. nelíbilo a proč.

4.) Závěr

Realizaci naučné stezky – vycházky do CHKO Český Kras jsem naplánovala na období května až června. Z důvodu, že stromy a rostliny jsou ve své vegetační době a na vycházce si lze všimnout i přírodovědných hledisek. Také počasí je v tuto dobu přívětivé a bude napomáhat příjemnému pobytu na čerstvém vzduchu. Domnívám se, že tato naučná stezka bude pro žáky velkým přínosem, ale především také zážitkem, jelikož je založená na praktickém poznávání v přírodě.

PRACOVNÍ LIST Č. 1 – PRAVĚK

(Příloha č. 1)

1. Představ si, že žiješ v době kamenné. Podtrhni správnou odpověď'.

Bydlím: v chatě - v domě - ve stanu - v jeskyni

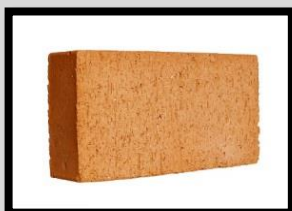
Jím: brambory - chleba - maso - dorty - ryby

Oblékám se: do vlněného svetru - do kožešin - do hedvábí - do kůže

Nástroje si vyrábím: z kostí, ze železa, ze dřeva, z plastu, z kamene

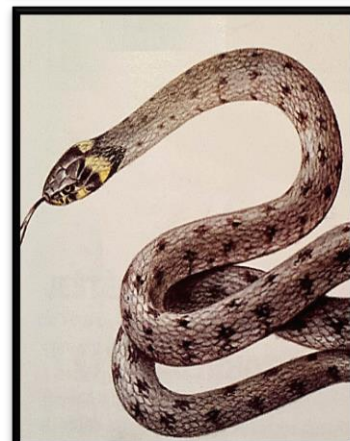
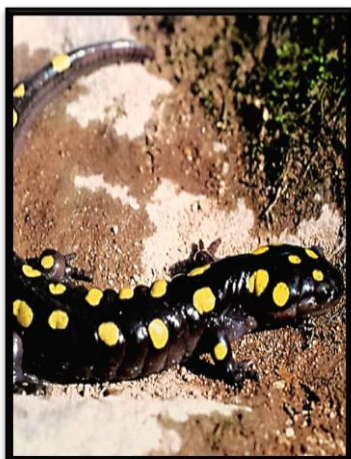
Používáš hudební nástroje? ANO - NE

2. Které druhy materiálu mohl ve starší době kamenné člověk použít? Zakroužkuj správnou odpověď'.

ILUSTRACNÍ KARTIČKY

(Příloha č. 2)

PRACOVNÍ LIST Č. 2 – PRAVĚK

(Příloha č. 3)

1. Víš, na jaká období, podle používaného materiálu, můžeme dobu pravěku rozdělit? Šipkou spoj obrázek se správnou odpovědí.

doba kamenná

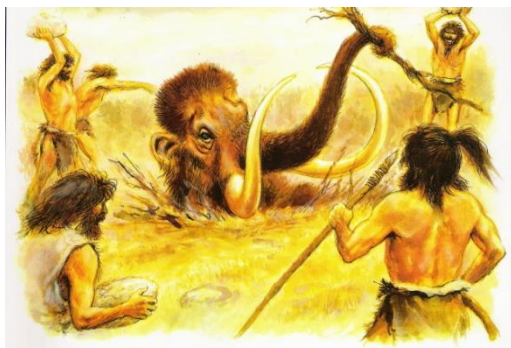

doba železná

doba bronzová

2. K uvedeným obrázkům přiřaď správnou dobu, která jej vystihuje. Opět spoj šipkou.

Mladší doba kamenná

Starší doba kamenná

3. Označ správnou odpověď. O životě lidí z pravěku se dozvídáme z:

vykopávek

vyprávění pamětníků

kreseb

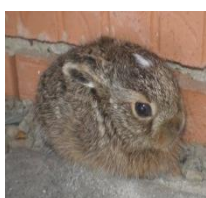
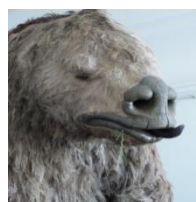
fotografií

knih

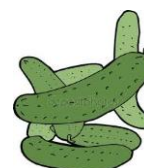
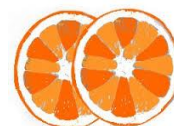
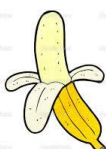
PRACOVNÍ LIST Č. 3 – PRAVĚK

(Příloha č. 4)

1. Označ obrázky zvířat, která bys ve starší době kamenné mohl lovit.

2. Zkus se zamyslet a správně označ obrázky rostlin, které bys v mladší době kamenné mohl pěstovat.

3.4 DIDAKTICKÉ AKTIVITY V HODINÁCH VLASTIVĚDY

Téma: Každodenní život na středověkém hradě

Výchovně vzdělávací cíl:

- Žáci získají nové poznatky týkající se historického období středověku
- Procvičení učiva zábavnou formou o životě na středověkém hradě
- Srovnání života lidí ve středověku a dnes a umět popsat rozdíly

Klíčové kompetence, které rozvíjíme:

- **kompetence k učení** – pozorování, vyhledávání souvislostí, třídění podle znaků, diskuze, vytváření myšlenkových map, práce s různými zdroji informací
- **kompetence k řešení problémů** – kritické myšlení, analogie, vytváření myšlenkových schémat, vytváření a používání algoritmů
- **kompetence komunikativní** – tvorba vhodných formulací, přesné pojmenování, tabulky, záznamy jako prostředek přesného vyjadřování
- **kompetence sociální a personální** – práce ve dvojicích, realizace projektu

Organizační forma:

- skupinová, individuální

Použité metody:

- vyhledávání informací, vyprávění, vysvětlování, diskuze, čtení s porozuměním, práce s textem, vyjasňování, shrnování vlastními slovy

Pomůcky:

- psací potřeby, pracovní listy, kartičky s naučnými texty

Motivační část

Předmětem motivační části bude vzbuzení zájmu o dané učivo vzhlednutím vkusné prezentace v programu PowerPoint. Ta bude obsahovat ukázky středověkých hradů – Karlštejna, Křivoklátu, Pražského hradu, Bezdězu, Frýdlantu, Loktu nad Ohří, Rábí a dalších. Dále bude prezentace obsahovat ukázky uměleckých slohových stylů středověku –

románského, gotického a renesančního. Rovněž může obsahovat ilustrovanou ukázkou hradu a jeho částí a vedle jeho skutečnou fotografickou podobu (vhodným příkladem je hrad Bezděz), prvků hradní obrany jako jsou věže, palisády, bašty, parkány, vozovou hradbu a bojové vozy, ukázky ze stavby hradů a práci různých profesí a mnohé další.

Vlastní činnost – práce s naučnými texty

Žáci se nejprve rozdělí do dvojic tak, aby ve dvojici byl alespoň jeden dobrý čtenář. Poté dvojice postupně obcházejí volná stanoviště s naučnými texty, které jsou na jednotlivých kartičkách A až D. Pročítají si je a společně se snaží vlastními slovy formulovat odpovědi na zadané otázky, které si zapíší do pracovního listu.

STŘEDOVĚK – NAUČNÉ TEXTY

A) Král sídlící v Praze, už nebyl schopen kontrolovat, co se děje na celém území české země. Proto si ze svých mužů vybíral ty nejschopnější a nejvěrnější a těm pak nařídil, aby dohlíželi na dění v jednotlivých městech. Tito nejbližší pomocníci krále se nazývali šlechticové = „páni“ a sídlili na hradech. Každý šlechtic dohlížel na jinou oblast země, se svou družinou bojovníků zde zajišťoval bezpečí a pořádek, pravidelně podávali králi zprávy o tom, co se děje a pečoval o jeho poddané a majetek: pole, lesy, doly, města. V případě války museli šlechticové přijít se svými bojovníky králi na pomoc. Šlechticové také vybírali od poddaných daně – poplatky a suroviny, část z nich předávali králi a část si nechávali – přitom samozřejmě sami bohatli.

B) Král vládl sám – sám rozhodoval spory, sám určoval zákony, sám pasoval šlechtice, sám stanovoval tresty. Král mohl všechno – byl „panovníkem“ = pánem všech lidí neboli „poddaných“. Šlechticové měli svá práva a výsady, ale nejchudší poddaní neměli téměř žádná práva – žili jako otroci. Když se král výjimečně někdy chtěl s někým poradit, svolal k tomu své šlechtice a uspořádal sněm. Chudých rolníků se nikdo nikdy na jejich názory neptal - očekávalo se od nich jen, že budou poslušní a pracovití. Králova dcera se nazývala princezna a králův syn princ. Vládu po králi podle tradice přebíral jeho nejstarší syn – kralevic. Král nechal razit kovové mince se svou podobou – zlaťáky, dukáty, groše a jiné.

C) Každá jednotlivá oblast království nabízela odlišné přírodní bohatství a jiné hospodářské podmínky. Někde se nacházela úrodná půda k pěstování plodin, jinde dostatek vody ke stavbě rybníků, někde stříbro, železná ruda, jinde kámen či písek. Některé město stálo v úrodné nížině, jiné v horách uprostřed lesů. Každé město se proto specializovalo na něco jiného, ale potom si suroviny a výrobky vzájemně vyměňovala. Aby v tom nebyl zmatek, král proto vydával speciální povolení (práva) – každému městu jiná: některá města měla právo pořádat trhy, kutat stříbro, právo „hrdelní“ (popravovat zločince), vařit pivo, ...

D) Větší část krajiny tehdy stále ještě pokrývaly husté lesy plné divoké zvěře, ale i lupičů a loupežníků. Král vysílal své šlechtice také do těchto málo obydlených a nebezpečných oblastí, aby zde zakládali a budovali nová města. Na ochranu obchodních cest a hranic království se na kopcích stavěly strážní hrady. Pod jejich ochranou pak vyrůstala další města. Většina měst byla tehdy obehnaná silnými kamennými hradbami, za které se utíkali schovat všichni obyvatelé z kraje, když hrozilo nějaké nebezpečí (např. útok Švédů v Příboře).

PRACOVNÍ LIST PRO DVOJICE

Otázky k textům – Středověk

A)

Proč si král nestačil kontrolovat celou zemi sám? _____

Kdo byli šlechticové? _____

Jaké měli šlechticové povinnosti a výsady? _____

B)

Kdo vymýšlel a schvaloval zákony? Kdo soudil? _____

Kdo povyšoval do šlechtického stavu a trestal? _____

Kdo byli poddaní? _____

Kdo byl králevic? _____

C)

Proč král vydával městům povolení k provozování řemesel a těžbě surovin? _____

Která povolení/práva existovala? _____

D)

Jak vypadala krajina naší země ve středověku? _____

Proč se ve středověku stavěly hrady? _____

PRACOVNÍ LIST Č. 1

Každodenní život na hradě – kde se bydlelo

1.) Z uvedených obrázků rozpoznaj hrad nebo zámek. Nehodící se škrtni.

hrad – zámek

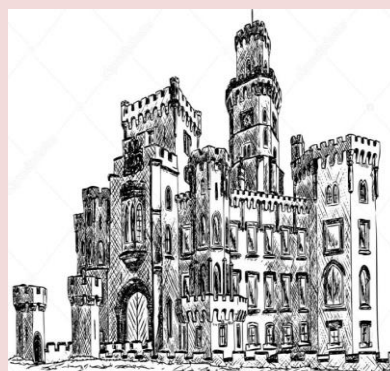
hrad – zámek

hrad – zámek

hrad – zámek

hrad – zámek

hrad – zámek

hrad – zámek

hrad – zámek

PRACOVNÍ LIST Č. 2

Každodenní život na hradě – jak se stavělo

1.) Dokážeš z fotografií rozpoznat umělecký sloh (románský, gotický, renesanční), který uvedený hrad zastupuje? Vepiš správně pod obrázek.

.....

.....

.....

.....

2.) Šipkou spoj tak, aby platilo.

ROMÁNSKÝ SLOH Vyniká lomený oblouk a žebrová klenba
GOTIKA Zdi jsou většinou zdobeny nástěnnými malbami

PRACOVNÍ LIST Č. 3

Každodenní život na hradě – obyvatelé a návštěvníci

1.) Pozorně se zadívej na obrázky a pokus se správně pojmenovat jednotlivé obyvatele středověkého hradu. Vybírej z nabídky pod obrázky a dopiš.

panoš, rytíř, hradní pán a jeho paní, vězeň, chůva, kovář, dvorní dáma, čeledín, sklep mistr, hejtman a jeho žena, sokolník, kuchař

2.) Z následujících postav zakroužkuj ty, které by mohly být příležitostnými návštěvníky středověkého hradu.

PRACOVNÍ LIST Č. 4

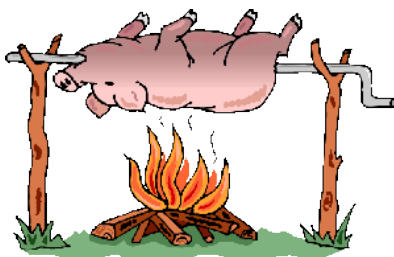
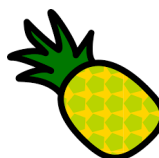
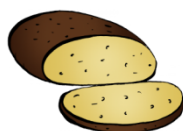
Každodenní život na hradě – co se jedlo

1.) Které tvrzení, týkající se potravy na středověkém hradě, je pravdivé? Zakroužkuj správnou odpověď

- a) maso se používalo zásadně čerstvé, nepoužíval se žádný konzervační prostředek
- b) na některých hradech se pěstovaly včely, med se používal ke slazení pokrmů a nápojů
- c) čerstvý chléb se každé ráno dovážel na hrad z pekárny v podhradí

- a) každý hrad měl vlastní zdroj pitné vody, obzvláště důležitý při obléhání hradu
- b) sklep mistr se staral o to, aby ve sklepech byla udržována stálá teplota
- c) v kotli zavěšeném na háku nad ohněm se vždy vařil pouze jeden pokrm

2.) Z uvedených potravin nebo nápojů vyber ty, které se mohly na středověkém hradě používat k přípravě hostiny. Nehodící se přeškrtni.

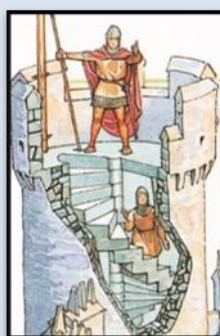
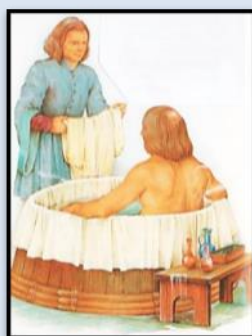
PRACOVNÍ LIST Č. 5

Každodenní život na hradě – co se dělalo

1.) Pozorně si přečti následující věty týkající se běžných činností na středověkém hradě, zamysli se nad nimi a dopiš, zda platí či neplatí.

- 1.) Středověký hrad často navštěvovali potulní muzikanti, aby pobavili obyvatele hradu
- 2.) Mezi další oblíbené kratochvíle patřil poslech hradního pianisty.
- 3.) Mnohé šlechtické sňatky se dojednávaly, když byly děti ještě v kolébce.
- 4.) Lidé ve středověku nebyli tak hákliví na zápach a špínu, jako jsme my dnes.
- 5.) Ani hradní pán neměl vedle své komnaty soukromý záchod.
- 6.) Na středověkém hradě byly často krysy v kuchyni, ve sklepích i ve stájích a přenášely smrtelnou nákazu – mor.
- 7.) Kněží byli jedním z mála lidí na hradě, kteří uměli číst a psát.
- 8.) Ze všech loveckých zvířat byly nejcennější lovečtí psi.
- 9.) Lov nebyl pouhou zábavou, zajišťoval také maso pro hodovní stůl.
- 10.) O dravé ptáky se na hradě staral sokolník.

2.) Popiš, jaké činnosti vidíš na obrázku a řekni, jestli je vykonáváme i my dnes a jak.

PRACOVNÍ LIST Č. 6

Každodenní život na hradě – co se nosilo

1.) Co se nosilo na dvoře renesančního hradu? Ke každé trojici oděvů a doplňků najdi správnou postavu a propoj je čarou.

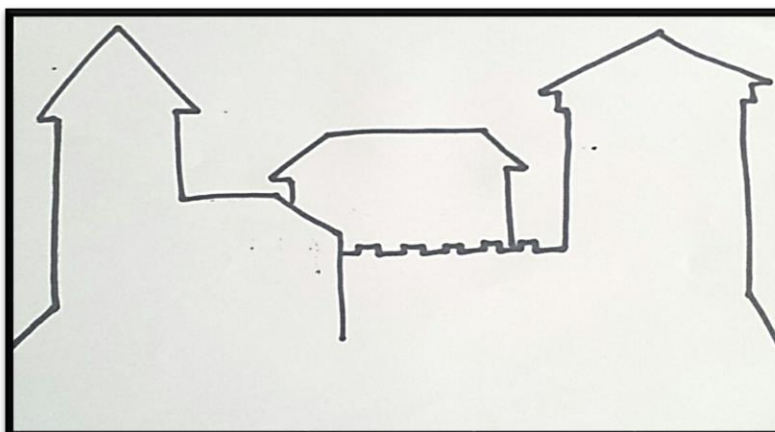
ŽIVŮTEK S OKRUŽÍM SUKNĚ VYZTUŽENÁ OBRUČEMI ČEPEC		VYSOKÉ KOŽENÉ BOTY KLOBOUK ZDOBENÝ PERÍM PRODLOUŽENÉ KALHOTY
BARET BALONOVÉ KALHOTY ZÁSTĚRA		KOŽESINOVÝ PLÁŠTÍK PUNČOCHY VYCPANÝ KABÁTEC
ZÁSTĚRA ŽIVŮTEK SUKNĚ POD KOLENA		NABRANÉ RUKÁVY SŇŮRA PEREL KORZET

			
--	--	---	--

2.) Podle oblečení poznej a dopiš pod postavu, kdo je:

PRODAVAČ SLANEČKŮ	ŠLECHTICKÝ VLADAŘ	DVORNÍ DÁMA
PROSTÁ SLUŽKA	BOHATÁ ŠLECHTIČNA	NEBOJÁCNÝ DVORAN

3.) Už jste poznali, jak středověký hrad vypadal, kdo v něm bydlel a co k životu potřeboval. Teď máte možnost si vše podle své představy vymalovat

3.5 ORIENTAČNÍ DIDAKTICKÁ HRA S TÉMATIKOU MÍSTNÍCH DĚJIN

Výchovně vzdělávací cíl:

- procvičení orientace v terénu podle mapy se záchytnými body
- zábavnou formou procvičení znalostí z regionálních dějin

Klíčové kompetence, které rozvíjíme:

- **kompetence k učení** – práce s mapou, práce s textem, práce se symboly
- **kompetence k řešení problémů** – vytváření myšlenkových schémat, hledání vlastních řešení, kritické myšlení
- **kompetence komunikativní** – strukturovaný zápis, práce s tabulkou
- **kompetence sociální a personální** – skupinová práce, sebehodnocení
- **kompetence pracovní** – rozvoj systematické práce na vypracování zadaných skupinových úkolů

Použité metody:

- práce s mapou, práce s textem, dovednostně praktická, vysvětlování, diskuze

Organizační forma:

- skupinová, hra v terénu

Pomůcky:

- mapa se záchytnými body, psací potřeby, pracovní čtvrtka s tajenkou

Časová dotace:

- 2 hodiny

1.) Plánování didaktické hry

K realizaci této hry je potřeba vybrat vhodný terén k jejímu uskutečnění. Tomu nejlépe odpovídá místo v lese, kde je terén členitější a na menším prostoru mnoho stromů. Dále je vhodné, aby se v tomto prostoru vyskytovaly různorodé útvary, např. roklina, prohlubeň, vyvýšenina, husté křoví, krmelec a další. Při výběru vhodného

stanoviště pro hru je nutné zohlednit věk žáků. Pro žáky 4. a 5. ročníku je ideální délka prostoru asi 150 metrů.

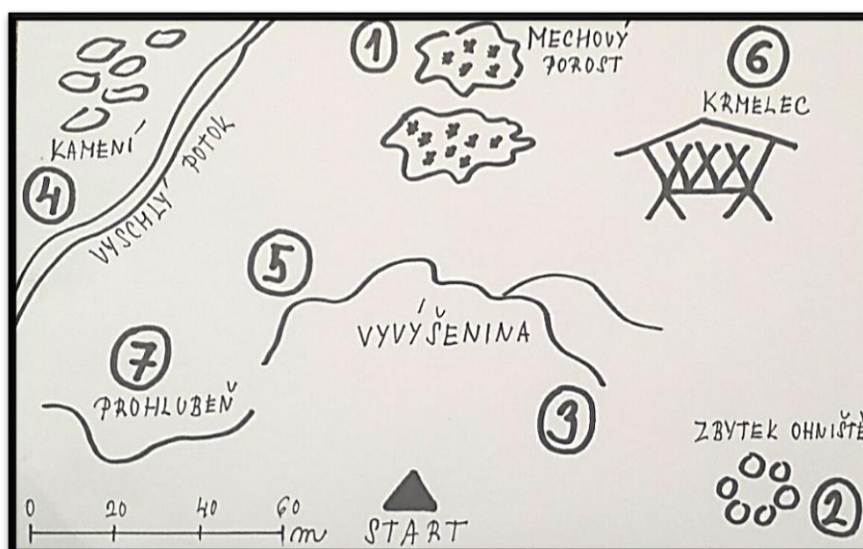
2.) Činnosti, předcházející hře

- sdělení cíle orientační hry žákům
- seznámení s hrou, jejími pravidly a způsobem vyhodnocení
- rozdělení žáků do trojic
- upozornění na chování a bezpečnost při pohybu v lese

3.) Vlastní orientační hra s tematikou regionálních dějin

V okolí školy v Hýskově se místo vhodné k této hře nachází v lese, v údolí Libinského potoka. Od školy je vzdálené asi 400 metrů, což zabere asi 20 minut chůze. Na stanovišti počátku hry obdrží žáci ilustrační mapu s pomocnými záchytnými body, na které je zakresleno 7 míst, kde stojí stromy s jednotlivými úkoly.

Orientační mapa se záchytnými body a stanovišti s úkoly

Poté se každá trojice žáků vydává samostatně podle mapy nalézt stromy, na kterých jsou připevněny karty s otázkami. Po zodpovězení otázky si příslušné písmeno náležící k odpovědi zapíše do výsledné tajenky. Jakmile mají tajenku vyplněnou všemi sedmi písmeny, pokusí se správně odpovědět na kontrolní otázku.

Karta se závěrečnou otázkou

Jméno panovníka, jenž mohl sídlit na keltském hradišti ve Stradonicích, je:

.....

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	

Stanoviště s úkolovou kartou

Tématem otázek 1 až 7 jsou místní regionální dějiny a znalosti o obci. Žáci si při nich zábavnou formou tyto znalosti procvičí.

Otázky s tematikou regionálních dějin

OTÁZKA Č. 1

Název ptáka, který je ve znaku obce Hýskova, je:

a) Sojka obecná *N*
 b) Ledňáček říční *M*
 c) Sýkora koňadra *K*

OTÁZKA Č. 2

Obec Hýskov je rodištěm spisovatele:

a) Ota Pavel *O*
 b) Josef Škvorecký *E*
 c) František Nepil *A*

OTÁZKA Č. 3

Poblíž obce Hýskov se nachází zřícenina loveckého hradu krále Václava I.:

a) Jenčov *R*
 b) Okoř *S*
 c) Valdek *P*

OTÁZKA Č. 4

Původní název obce Hýskov, který se používal do roku 1961, byl:

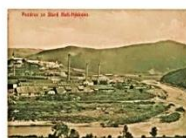
- a) Nová Huť A
 b) Stará Huť O
 c) Železná Huť S

OTÁZKA Č. 5

Nerostná surovina, která se po staletí těžila v okolí obce Hýskova, je:

- a) Hnědé uhlí D
 b) Měď C
 c) Železná Ruda B

OTÁZKA Č. 6

Obcí Hýskova vedla ve středověku královská cesta z:

- a) Prahy do Berouna A
 b) Karlštejna na Křivoklát U
 c) Karlštejna do Lán O

OTÁZKA Č. 7

Podle pověsti byl zakladatelem obce Hýskova:

- a) Zeman Hes D
 b) Kněžna Libuše F
 c) Vévoda Nezamysl H

4.) Závěr didaktické hry

Závěrem didaktické hry je její krátké vyhodnocení. Vítězí pouze jedna trojice, ale všechny ostatní trojice, postupně v pořadí, jak dorazí do cíle, odpovídají na závěrečnou otázku. Hru tedy dokončí všichni žáci. Součástí vyhodnocení hry by mělo být její závěrečné shrnutí a sebehodnocení. Žáci by měli říci, co se komu povedlo a naopak nepovedlo a proč. Co se jim na hře líbilo nebo např. který moment jim připadal nejobtížnější apod.

4 ZÁVĚR

Zpracování mé diplomové práce pro mě bylo velkým přínosem, jelikož jsem měla možnost hlouběji proniknout do historie obce a rovněž se dozvědět mnoho zajímavých a přesto historicky důležitých informací, vztahujících se k dějinám obce. V obci Hýskov jsem se sice nenarodila a nevyrostala jsem zde, přesto ale navždy bude neodmyslitelnou součástí mého života. Oblast okolí obce je zajímavá nejen z hlediska historického, ale i z hlediska přírodovědného.

Oblast okolí obce je známa již pobytem Keltů a Slovanů na našem území. Do podvědomí lidí se obec dostala díky velkému rozmachu železářské hutě, která byla založena již na konci 15. století, za vlády krále Václava IV. Proto obec hrála důležitou roli již ve středověku, neboť zdejší zpracování železné rudy se stalo na dlouhá staletí centrem okolního středověkého průmyslu.

Badatelskou činností při shromažďování pramenů a sběru dat pro mou práci se mi prověřily informace o tom, že vznik obce a její další vývoj byl spjat s rozvojem železáren ve Staré Huti. Na počátku 18. století byly železárny ve Staré Huti, spolu s železárnami v Nové a Karlově Huti nejvýznamnějšími železárnami v celých Čechách. Světová hospodářská krize v sedmdesátých letech 19. století měla za následek značný úpadek výroby v železárnách a s ním související propouštění dělníků, kteří poté se svými rodinami žili v bídě.

Shodou okolností byl v roce 1877 na blízkém vrchu nad Stradonicemi náhodně nalezen poklad stovek zlatých mincí, který na akropoli rozpoutal doslova zlatokopeckou horečku. Lidé, strádající v bídě a pod vidinou snadného zbohatnutí, rozkopali celé hradiště. Díky tomu se sice stradonické oppidum dostalo do světového podvědomí, avšak bohužel byl tento historicky cenný, podzemní archiv pomalu nenávratně ničen a nalezené cenné exponáty, rozprodané překupníkům po celé Evropě, se již nikdy nepovedlo zdokumentovat.

Opětovné pozvednutí výroby na sklonku 19. století, kdy byli majiteli železáren Fürstenberkové a kdy se železárnám ve Staré Huti mimořádně dařilo, nedokázalo odvrátit průběh světové hospodářské krize z nadvýroby. A tak v roce 1934 došlo po dlouhých 548 let k definitivnímu zastavení výroby železa ve Staré Huti.

Další vývoj obce byl úzce spjat s firmou Ing. Jelínek a synové, který objekt bývalých železáren v roce 1938 zakoupil a poté započal výrobu stavebních betonových dílců. Avšak

po válce byl Ing. Jelínek obviněn z kolaborantství a byl mu znemožněn vstup do závodu. Po únoru 1948 byl závod znárodněn a dostal název národní podnik Prefa, závod Praha. Závod si ponechal své původní poslání, to je výrobu stavebních dílců. Další vývoj obce úzce souvisel s činností tohoto závodu a rovněž se zemědělskou činností místního Jednotného zemědělského družstva.

Při své badatelské činnosti jsem dále zjistila, že obec, ve které žiji, byla významným střediskem osídlení v pozdní době bronzové. Přímo v obci bylo nalezeno velké množství četných nádob s popelem, které nebyly poškozeny. Některé z nádob byly zdobeny ornamenty laténské kultury a v jedné z nádob byly uloženy bronzové náušnice a náramky. Odkryté pozůstatky zahloubených chat, spolu s pozůstatky primitivních pecí svědčí o tom, že jejich obyvatelé v pozdní době bronzové se již zabývali výrobou železa. Rudu k jeho výrobě nacházeli téměř všude okolo.

Předložená diplomová práce nabízí využití tohoto tématu při vyučování na 1. stupni základní školy. Prvořadým úkolem současné školy by mělo být rozvíjení osobnosti žáka a jeho příprava pro další život. Důležité je se zaměřit na rozvoj sociálních dovedností, schopností a budování postojů žáků.

Získávání podkladů pro mou práci nebylo vždy snadné, ale velmi mě zaujalo, zejména pak tvoření didaktických aplikací. Domnívám se, že se mi podařilo splnit všechny cíle, které jsem si na počátku vytyčila. Jednak vytvoření uceleného přehledu místní regionální historie, kterého by bylo možné využít nejen ve vlastivědě, a pak i zpracování didaktických aplikací s cílem poznání místní regionálních dějin.

Vlastním vypracováním příprav na exkurzi, naučnou vycházku i orientační hry v terénu a vytvořením pracovních listů pro žáky se mi potvrdilo, že forma vycházky je sice náročná, avšak velmi efektivní. Svě okolí lze nejlépe poznat vlastním terénním výzkumem. Děti v období mladšího školního věku jsou velmi citlivé na své nejbližší okolí. Na základě poznání přírody a místních dějin se u žáků rozvíjí zájem o sledovanou oblast. Současně se také buduje vědomí příslušnosti k vlastnímu národu, což je jedním z cílů vlastivědy na 1. stupni ZŠ a žádoucí hodnotová orientace.

Věřím, že výsledky své práce využiji ve své praxi buď já anebo mí kolegové. Práce bude využívána především na Základní škole v Hýskově, kde poslouží jako praktická pomůcka k učivu o místu, kde žáci žijí a které je jejich domovem.

5 SUMMARY

Submitted thesis is focused on regional history of village Hýskov and its close surrounding. Village Hýskov together with Beroun is district rich on cultural and historical past. Account many historical events which happend there are proof of it.

Thesis is divided into the theoretical and practical part. In first theoretical part I tried to present the history of the village from the earliest settlement to the present. There are significant milestones in the history of the village and the events that have taken place over the centuries. Part of the theoretical part is also a detailed analysis of two chapters from local history, which played an important role in local history and reflected in the development of the village to a greater extent.

The second part of the thesis deals with the didactic utilization of regional history in native studies at elementary school. Based on local history, I elaborated ideas on the use of historical knowledge in teaching, supplemented by tasks and worksheets.

The aim of my work and my wishes is to serve in the future as a full-fledged educational material suitable for the expansion of a native curriculum focused on the place where we live.

6 BIBLIOGRAFICKÁ ČÁST

6.1 LITERÁRNÍ ZDROJE

1. DVOŘÁK, P. *Odkryté dějiny: první lidé na území Československa*. 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 1984
2. FIŠER, J. *Historie obce Hýskova*. 1. vyd. Hýskov, 1987
3. FRANTÁLOVÁ, D. *Po stopách Kletů na Berounsku*. 1. vyd. Beroun: Nakladatelství MH, 2004. ISBN 80-86720-11-X
4. HLINKA, B., RADOMĚRSKÝ, P. *Peníze, poklady, padělký*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1975
5. JUNA, J. a kol. *Monografie Hořovicka a Berounska*. Díl II. Praha: Vydáno vlastním nákladem, 1929
6. KAZDA, K. *Pověsti a staré tradice z Podbrdsku*. I. Část. Beroun, 1923
7. Kolektiv autorů. *Dějiny zemí koruny české I*. 1. vyd. Praha, 1992. ISBN 80-85192-29-2
8. Koncepční záměr školy na období 2014-2018, Základní škola Hýskov
9. PELC, V. *Minulostí Berounska: když se po Berounce plavilo dříví*. Beroun: Státní okresní archiv v Berouně, 2001
10. PÍČ, J. L. *Přehled české archeologie*. 1. vyd. Praha, 1908
11. PLEINER, R. *Základy slovanského železářského hutnictví v Českých zemích*. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd, 1958
12. PROFOUS, A. *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny*. 1.vyd. Praha, 1954
13. STOLZ, D., MATOUŠEK, V. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. 1. vyd. Hořovice: Elce book publishing, 2006. ISBN 80-239-6244-2
14. Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání Základní škola Hýskov, 2016/2017
15. TOŠNEROVÁ, M. *Beroun*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2008

16. VÁVRA, J. *Paměti královského města Berouna*. 1. vyd. Beroun, 1899
17. ZELINKA, F. V. *Okres berounský: Nástin místo- a dějepisný*. Praha: 1888
18. ZÍKA, B. *Starohuťské paměti*. 1. vyd. Hýskov, 1955

6.2 INTERNETOVÉ ZDROJE

1. Český kras – osídlení člověkem. *Muzeum Českého krasu v Berouně: Příspěvková organizace* [online]. ©2004-2010 [cit. 2017-06-12]. Dostupné z: <http://www.muzeum-beroun.cz/09/2010/cesky-kras-osidleni-clovekem>
2. *Mapy.cz - Základní* [online]. @Seznam.cza.s. [cit. 2017-06-12]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni>
3. Přehled pravěkých období na našem území. *Archeologie na dosah: Edukace a prezentace archeologického kulturního dědictví* [online]. ©20012-2016 [cit. 2017-06-12]. Dostupné z: <http://www.archeologienadosah.cz/o-archeologii/chronologie/prehled-pravekych-obdobi-na-nasem-uzemi>
4. INSTITUT GEOLOGICKÉHO INŽENÝRSTVÍ: VŠB - Technická univerzita Ostrava. *EVIDOVANÁ LOŽISKA NEROSTŮ ČESKÉ REPUBLIKY: Ložiska ČR* [online]. ©2017 [cit. 2017-06-12]. Dostupné z: http://geologie.vsb.cz/loziska/loziska/loziska_cr.html
5. Zajímavosti. *Obec Hýskov* [online]. ©2017 [cit. 2017-06-12]. Dostupné z: <http://www.obechyskov.cz/zajimavosti>
6. *Základní škola Hýskov* [online]. @2017 [cit. 2017-06-12]. Dostupné z: <http://www.zshyskov.cz/>

6.3 ARCHIVÁLIE

1. *Pamětní kniha obce Hýskova- Staré Hutí*. Hýskov, 1923 – 1948, OA Beroun
2. *Pamětní kniha obce Hýskova- Staré Hutí*. Hýskov, 1949 – 1957, OA Beroun
3. *Pamětní kniha obce Hýskova*. Hýskov, 1958 – 1985, OA Beroun
4. ZELINKA, F. V. *Okres berounský: Nástin místo- a dějepisný*. Praha: 1888, OA Beroun

7 OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Obrázek 1: orientační mapa polohy obce (zdroj: www.mapy.cz)

Obrázek 2: pohled na vrstvy spodního pleistocénu v nalezišti Beroun-dálnice (zdroj: Stolz, D. Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku, str. 40)

Obrázek 3: kamenná štípaná industrie z naleziště Beroun-dálnice (zdroj: Stolz, D. Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku, str. 40 – 43)

Obrázek 4: jeskyně Turské maštale u Tetína (zdroj: www.kudyznudy.cz)

Obrázek 5: jeskyně Chlupáčova slůj u Koněprus (zdroj: www.google.cz)

Obrázek 6: jeskyně Ve vratech neboli Axamitova brána na vrcholu Kotýz (foto: D. Jelen)

Obrázek 7: vrch Košík u Neumětel, kde bylo výšinné sídliště (foto: D. Jelen)

Obrázek 8: nálezy ze žárového pohřebiště u Hýskova z doby halštatské (zdroj: Stolz, D. Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku, str. 144)

Obrázek 9: halštatská polozemnice s nálezy odkryta v Berouně (zdroj: Stolz, D. Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku, str. 142)

Obrázek 10: keltské oppidum Stradonice (zdroj: www.wikipedia.org/wiki/Oppidum)

Obrázek 11: kostrový hrob z doby římské z naleziště Beroun-Závodí (zdroj: Stolz, D. Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku, str. 174)

Obrázek 12: osada Stará Huť (zdroj: Čapek, P. Berounsko na starých pohlednicích, str. 74)

Obrázek 13: Červený kříž v Hýskově. Místo, kudy vedla Královská cesta (vlastní foto)

Obrázek 14: rokle v Hýskově, kde ve středověku stála zvedací brána (vlastní foto)

Obrázek 15: selské usedlosti v Hýskově (zdroj: Čapek, P. Berounsko na starých pohlednicích, str. 77)

Obrázek 16: obchodní dům Rudolfa Mareše z roku 1923 (zdroj: Čapek, P. Berounsko na starých pohlednicích, str. 78)

Obrázek 17: lávka na nádraží postavená v rámci „akce Z“ v 60. letech (vlastní foto)

Obrázek 18: travnatá pláž u jezu vybudovaná v 70. letech (vlastní foto)

Obrázek 19: chatařská oblast u Hýskova, masivně se rozšiřující v 80. letech (vlastní foto)

Obrázek 20: rudná žíla v okolí obce Hýskova (zdroj: D. Jelen)

Obrázek 21: železářny ve Staré Huti z roku 1913 (zdroj: Čapek, P. Berounsko na starých pohlednicích, str. 76)

Obrázek 22: místo Na losích, kde za Ottů z Losu stávala dýmačka (vlastní foto)

Obrázek 23: železářny České montánní společnosti ve Staré Huti (Zdroj: OÚ Hýskov)

Obrázek 24: laténské hradiště Stradonice (zdroj: www.wikipedia.org/wiki/Oppidum)

Obrázek 25: mince nalezené na oppidu v roce 1877 (zdroj: Píč, J. L. Přehled české archeologie, str. 47)

Obrázek 26: podoba oppida a klešťovité brány (zdroj: Stolz, D. Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku, str. 159)

Obrázek 27: zlaté statéry z oppida (zdroj: Píč, J. L. Přehled české archeologie, str. 48)

Obrázek 28: červenobílá na kruhu točená keramika (zdroj: Stolz, D. Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku, str. 163)

Obrázek 29: řemeslnické a zemědělské nástroje (zdroj: Píč, J. L. Přehled české archeologie, str. 53)

Obrázek 30: skleněné korále ze Stradonic (zdroj: Stolz, D. Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku, str. 162)

Obrázek 31: Základní škola Hýskov (vlastní foto)

Obrázek 32: vybudované dětské hřiště u školy (vlastní foto)

Obrázek 1: orientační mapa polohy obce

Obrázek 2: pohled na vrstvy spodního pleistocénu v nalezišti Beroun-dálnice

Obrázek 3: kamenná štípaná industrie z naleziště Beroun-dálnice

Obrázek 4: jeskyně Turské maštale u Tetína

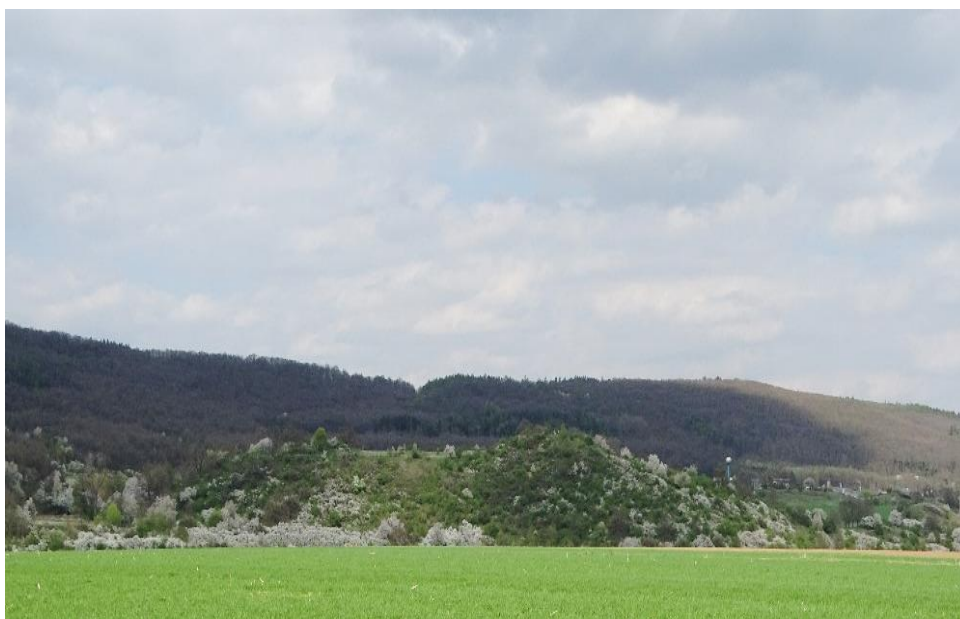
Obrázek 5: jeskyně Chlupáčova slůj u Koněprus

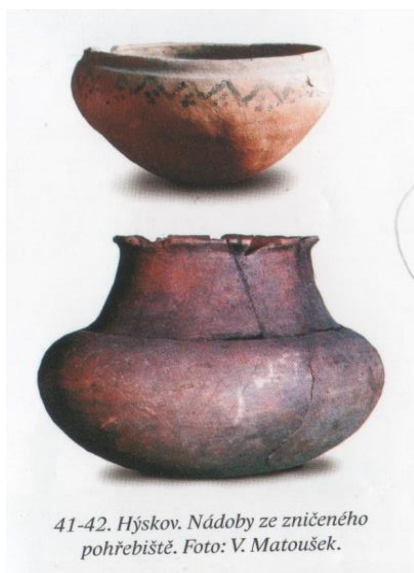
Obrázek 6: jeskyně Ve vratech neboli Axamitova brána na vrcholu Kotýz

Obrázek 7: vrch Košík u Neumětel, kde bylo výšinné sídliště

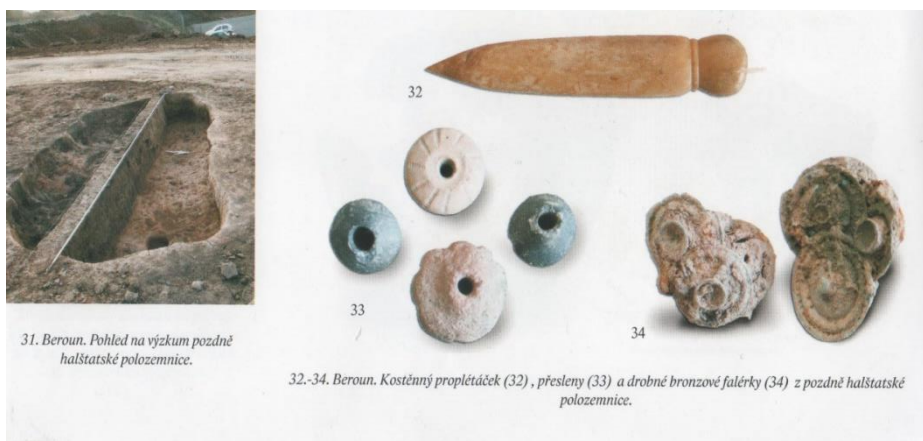
Obrázek 8: nálezy ze žárového pohřebiště u Hýskova z doby halštatské

46. Cermín. Rekonstruované nádoby z halštatského hrobu.

Obrázek 9: halštatská polozemnice s nálezy odkryta v Berouně

Obrázek 10: keltské oppidum Stradonice

Obrázek 11: kostrový hrob z doby římské z naleziště Beroun-Závodí

Obrázek 12: osada Stará Huť

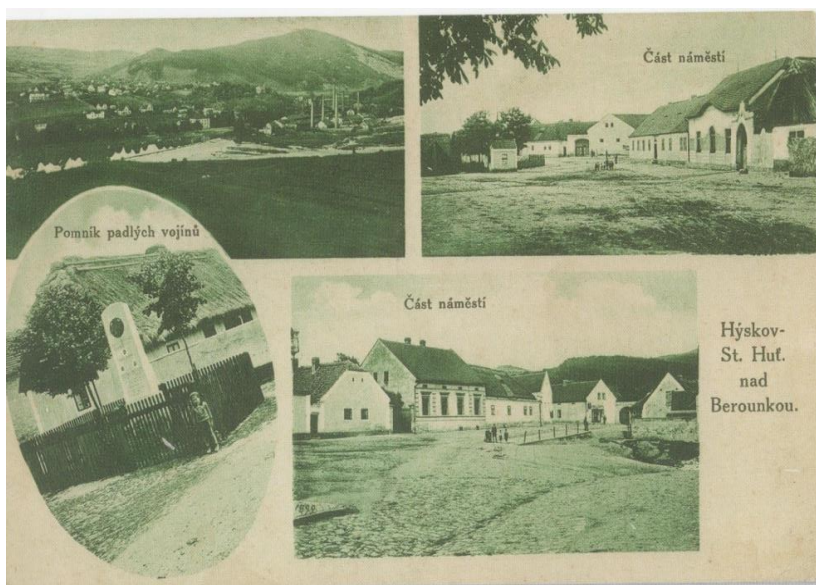
Obrázek 13: Červený kříž v Hýskově. Místo, kudy vedla Královská cesta

Obrázek 14: rokle v Hýskově, kde ve středověku stála zvedací brána

Obrázek 15: selské usedlosti v Hýskově

Obrázek 16: obchodní dům Rudolfa Mareše z roku 1923

Obrázek 17: lávka na nádraží postavená v rámci „akce Z“ v 60. letech

Obrázek 18: travnatá pláž u jezu vybudovaná v 70. letech

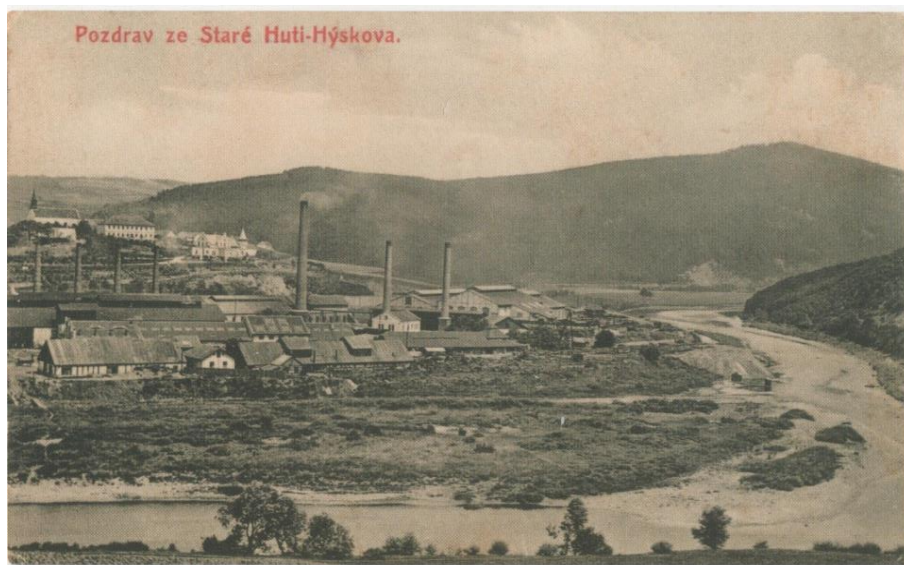
Obrázek 19: chatařská oblast u Hýskova, masivně se rozšiřující v 80. letech

Obrázek 20: rudná žíla v okolí obce Hýskova (štolá Barbora)

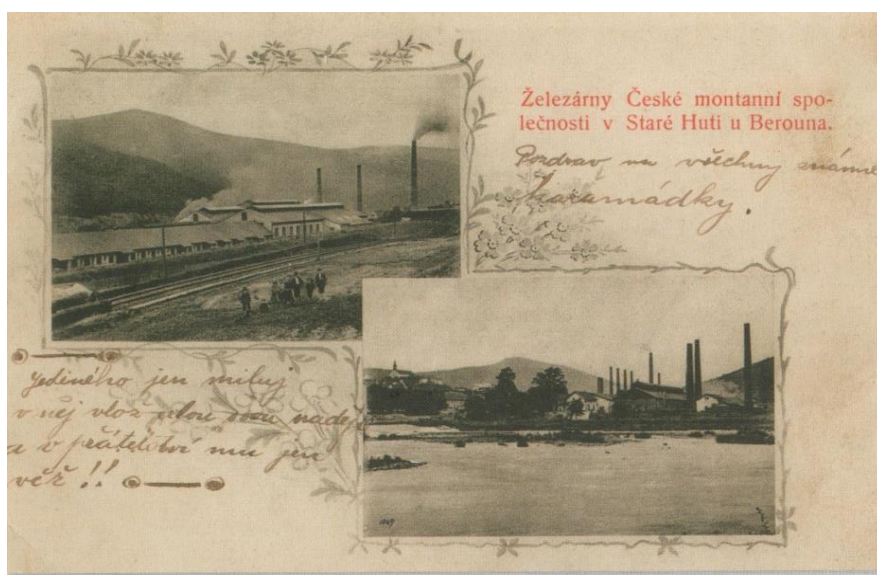
Obrázek 21: železářny ve Staré Huti z roku 1913

Obrázek 22: místo Na losích, kde za Ottů z Losu stávala dýmačka

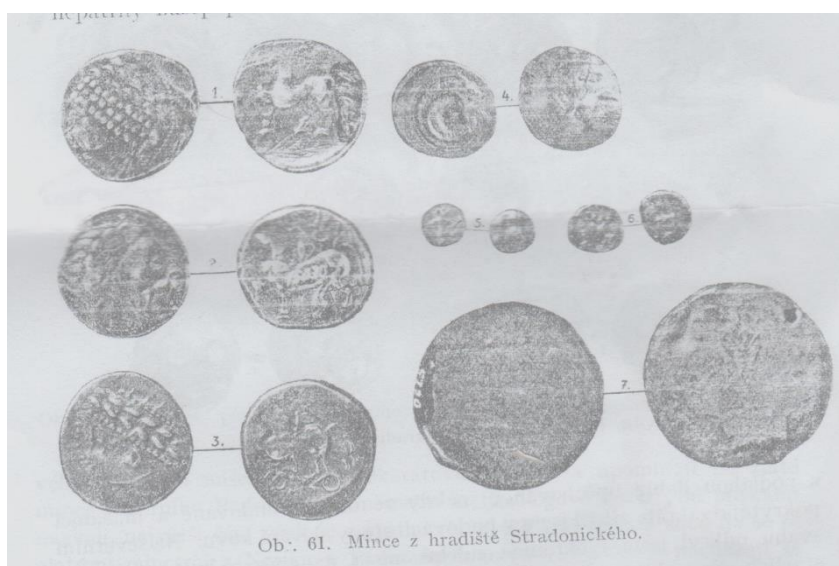
Obrázek 23: železářny České montánní společnosti ve Staré Huti

Obrázek 24: laténské hradiště Stradonice

Obrázek 25: mince nalezené na oppidu v roce 1877

Obrázek 26: podoba oppida a klešťovité brány

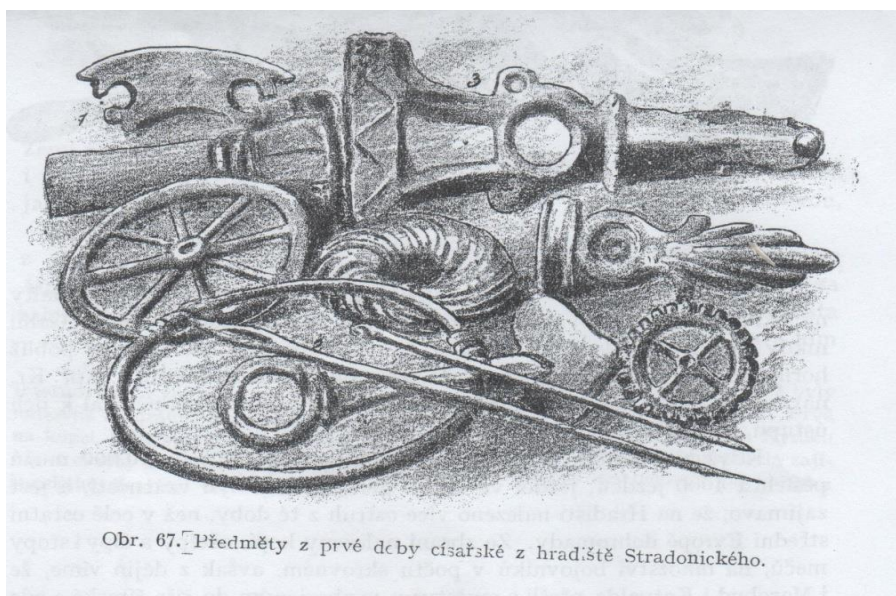
Obrázek 27: zlaté statéry z oppida

Obrázek 28: červenobílá na kruhu točená keramika

Obrázek 29: řemeslnické a zemědělské nástroje

Obrázek 30: skleněné korále ze Stradonic

Obrázek 31: Základní škola Hýskov

Obrázek 32: vybudované dětské hřiště u školy

